Llywodraeth Cymru

Astudiaeth Gwmpasu Budd Net Morol (MNB)

Cyfeirnod Apem: P00018272
Dyddiad: Chwefror 2026
ISBN: 978-1-83745-240-8

Rheoli Fersiynau

Fersiwn	Dyddiad	Awdur	Cymeradwywyd Gan
V2.0	26/03/2026	Jay Boyle	John Bleach

Cydnabyddiaethau

Hoffai APEM a Llywodraeth Cymru ddiolch i bawb a gyfrannodd at yr astudiaeth hon drwy'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid. Mae eu hamser, eu mewnwelediadau, a'u parodrwydd i rannu profiad a safbwyntiau wedi cael eu gwerthfawrogi'n fawr ac wedi helpu i lywio datblygiad yr adroddiad hwn. Mae'r diolch yn mynd i'r sefydliadau canlynol:

Associated British Ports (ABP)
British Marine Aggregate Producers Association (BMAPA)
British Ports Association
Cardiff University / Prifysgol Caerdydd
European Subsea Cables Association (ESCA)
Joint Nature Conservation Committee (JNCC)
Marine Conservation Society (MCS)
Marine Management Organisation
Maritime & Coastguard Agency (MCA)
Milford Haven Port Authority / Awdurdod Porthladd Aberdaugleddau
National Grid
Natural England (NE)
Natural Resources Wales (NRW) / Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC)
Pembrokeshire Coastal Forum / Fforwm Arfordir Sir Benfro
Rewilding Britain
Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales / Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru
Royal Society for the Protection of Birds (RSPB)
Royal Yachting Association (RYA)
Seabed User and Developer Group (SUDG)
Severn Estuary Partnership
The Crown Estate / Ystad y Goron (TCE)
Tidal Dee Catchment Partnership
Wales Council for Voluntary Action (WCVA) / Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (WCVA)
Welsh Fishermen's Association / Cymdeithas Pysgotwyr Cymru
Welsh Local Government Association (WLGA) / Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLLC)
Wildlife Trust Wales

Cynnwys

1. Cyflwyniad 8

1.1. Pwrpas yr Adroddiad hwn 8

2. Polisi Morol ac Ymrwymiadau ar gyfer Budd Net Morol (MNB) 9

2.1. Polisi ac ymrwymiadau Rhyngwladol 9

2.2. Polisi ac Ymrwymiadau y DU a Rhanbarthol 9

2.3. Polisi ac Ymrwymiadau Cymru 10

3. Egwyddor y Budd Net 14

4. Adolygiad o'r Llenyddiaeth Polisi 16

4.1. Dadansoddi Dulliau MNB 16

4.1.1. Methodoleg Dadansoddi 16

4.1.2. Meini Prawf Dadansoddi 16

4.2. Cymru 18

4.2.1. Daearol 18

4.2.2. Morol 19

4.3. Lloegr 23

4.3.1. Daearol – Ennill Bioamrywiaeth Net (BNG) 23

4.3.2. Morol – Ennill Net Morol (MNG) 26

4.4. Yr Alban 29

4.4.1. Daeraol 29

4.4.2. Morol 30

4.5. Gogledd Iwerddon 32

4.5.1. Daeraol 32

4.5.2. Morol 33

4.6. Crynodeb o'r Dulliau 34

4.6.1. Fframweithiau Meintiol yn erbyn Ansoddol 36

4.6.2. Dulliau Gorfodol yn erbyn Gwirfoddol 38

4.6.3. Gweithredu sy'n Benodol i Sectorau 38

4.7. Dulliau o Fudd Net ar Draws y Byd 41

5. Ymgysylltu â Rhanddeiliaid 43

6. Trafodiaeth o Ddulliau MNB 44

6.1. Meintiol yn erbyn Ansoddol 45

6.1.1. Effeithiolrwydd a Chyfleoedd 45

APEM Group

6.1.2. dichanoldeb 45
6.1.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad 46
6.1.4. Risgiau a Heiriau 47
6.1.5. Cefnogaeth....47
6.1.6. Crynodeb....47
6.2. Gorfodol yn erbyn Gwirfoddol....48
6.2.1. Effeithiolrwydd a Chyfleoedd....48
6.2.2. Dichonoldeb....48
6.2.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad 49
6.2.4. Risgiau a Heiriau 49
6.2.5. Cefnogaeth....49
6.2.6. Crynodeb....49
6.3. Prosiect yn Unig (Ar y Safle) yn erbyn Strategol 50
6.3.1. Effeithlonrwydd a Chyfleoedd 50
6.3.2. Dichonoldeb....50
6.3.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad 51
6.3.4. Risgiau a Heiriau 52
6.3.5. Cefnogaeth....52
6.3.6. Crynodeb....52
6.4. Egwyddorion Gweithredu Eraill 53
6.4.1. Diffinio MNB 53
6.4.2. Catalog neu Fframwaith MNB....53
6.4.3. Mesurau Y Tu Hwnt i Adferiad 53
6.4.4. Dull sy'n Benodol i Sectorau 54
6.4.5. Mecanweithiau Cyllido 54
6.4.6. Ar y Glannau yn erbyn Ar y Môr 55
6.4.7. Ystyriaethau Trawsffiniol....56
6.4.8. Monitro 57
6.4.9. Ystyriaethau Rhanddeiliaid Eraill 57
7. Crynodeb.... 59
8. Cyfeiridau.... 60

Ffigurau

Ffigur 1 Cynllunio morol a'r cyd-destun ehangach o ran polisi cynllunio 13
Ffigur 2 Dim Colled Net yn erbyn Budd Net 14

Tablau

Tabl 1 Egwyddorion SMNR 11
Tabl 2 Amcanion Bioamrywiaeth 12
Tabl 3 Meini Prawf Asesu Allweddol ar gyfer yr Asesiad Budd Net 17
Tabl 4 Statws Dull Budd Net yng Nghymru (daearol) 19
Tabl 5 Statws Dull Budd Net yng Nghymru (morol) 21
Tabl 6 Statws Dull Budd Net yn Lloegr (BNG – daearol) 25
Tabl 7 Statws Dull Budd Net yn Lloegr (morol) 28
Tabl 8 Statws Dull Budd Net yn yr Alban (daearol) 30
Tabl 9 Statws Dull Budd Net yn yr Alban (morol) 31
Tabl 10 Statws Dull Budd Net yng Ngogledd Iwerddon (daearol) 33
Tabl 11 Statws Dull Budd Net yng Ngogledd Iwerddon (morol) 34
Tabl 12 Statws Dull Budd Net ar Draws y Llywodraethau Datganoledig 35
Tabl 13 Crynodeb o Ddull Budd Net Meintiol yn erbyn Ansoddol 37

Acronymau

Acronym	Diffiniad (Cymraeg)
BNG	Ennill Bioamrywiaeth Net
DAERA	Department of Agriculture, Environment, and Rural Affairs
DECCA	Amrywiaeth, Estyn, Cyflwr, Cysylltedd, Addasrwydd
Defra	Department for Environment, Food & Rural Affairs
DFO	Department of Fisheries and Oceans Canada
EIA	Asesiad Effaith Amgylcheddol
EPA	Environmental Protection Agency
GBF	Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang
GES	Statws Amgylcheddol Da
HRA	Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd
LNRS	Strategaeth Adfer Natur Leol
LPA	Awdurdod Cynllunio Lleol
MCZ	Parth Cadwraeth Morol
MEEB	Mesurau ar gyfer Budd Amgylcheddol Cyfatebol
MLWM	Marc Dŵr Isaf ar Gyfartaledd
MMO	Marine Management Organisation
MNB	Budd Net Morol
MNG	Ennill Net Morol
MPA	Ardal Forol Warchodedig
MPSRG	Grŵp Cyfeirio Rhanddeiliaid Cynllunio Morol
MRF	Cronfa Adfer Morol
NBB	Budd Net ar gyfer Bioamrywiaeth
NEMA	National Environment Management Authority
NGO	Corff Anllywodraethol
NID	Dylunio Cynhwysol Natur
NPF	Fframwaith Cynllunio Cenedlaethol
NRW	Cyfoeth Naturiol Cymru
NSIP	Prosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol
OPRED	Offshore Petroleum Regulator for Environment and Decommissioning
OWEIP	Pecyn Gwelliannau Amgylcheddol Ynni Gwynt Alltraeth
PEO	Canlyniadau Amgylcheddol Cadarnhaol
PPW	Polisi Cynllunio Cymru
SDG	Nod Datblygu Cynaliadwy
SMEEF	Cronfa Gwella Amgylcheddol Morol yr Alban
SMNR	Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy
SNCB	Corff Cadwraeth Natur Statudol
SoNaRR	Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol
UN	Cenhedloedd Unedig
UNFCCC	Confensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar Newid Hinsawdd
WNMP	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Crynodeb Gweithredol

Mae'r Astudiaeth Sgopio Budd Net Morol (MNB) hon yn archwilio a ellid cymhwyso dull budd net i'r amgylchedd morol yng Nghymru, ac os felly, sut y gellid gwneud hynny. Mae'n ymateb i ddiddordeb cynyddol mewn symud y tu hwnt i liniaru yn unig er mwyn archwilio mecanweithiau a allai gefnogi adferiad a chadernid morol hirdymor ochr yn ochr â datblygu cynaliadwy. Mae'r astudiaeth yn tynnu ar adolygiad o bolisi ac arfer rhyngwladol, y DU a llywodraethau datganoledig, ynghyd â mewnbwn gan randdeiliaid allweddol ym maes cynllunio a pholisi yng Nghymru, gan gynnwys rheoleiddwyr, diwydiant a grwpiau defnyddwyr, a Sefydliadau Anllywodraethol (NGOs). Nid yw'r astudiaeth sgopio hon yn rhagdybio y bydd MNB yn cael ei fabwysiadu fel polisi, ond mae'n darparu sail dystiolaeth i gefnogi ystyriaeth Llywodraeth Cymru o a allai dull o'r fath gyfrannu at amcanion adfer morol, a pha ffurf y gallai ei chymryd pe bai'n cael ei archwilio ymhellach.

Mae gan Gymru fframwaith polisi a deddfwriaethol sefydledig a galluog sy'n darparu sail gadarn ar gyfer ystyried dull Budd Net Morol (MNB). Mae deddfwriaeth allweddol, gan gynnwys Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, ynghyd ag egwyddorion Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy (SMNR), eisoes yn hybu gwydnwch hirdymor, atal, integreiddio a rheoli addasol. Mae Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru (WNMP) hefyd yn darparu fframwaith gofodol a pholisi cydlynol ar gyfer gwneud penderfyniadau morol, gan gynnwys dulliau asesu risg ar gyfer trwyddedu a datblygiad sectorau, ac fe allai gynnig mecanwaith ymarferol ar gyfer integreiddio unrhyw ystyriaethau MNB yn y dyfodol.

Mae'r astudiaeth gwmpasu hon yn canfod, er bod enghreifftiau ar y tir o weithredu dull sy'n cyflawni 'budd net', bod ymarfer o'r fath yn y môr yn brin iawn ar draws y byd ac fel arfer yn gyfyngedig i argymhellion gwirfoddol. Nid oes un model sengl, safonol sy'n addas i bob cyd-destun ar gyfer cyflawni budd net. Mae dulliau gwahanol yn cynnig cyfleoedd ac yn gosod cyfyngiadau amrywiol yn dibynnu ar y cyd-destun ecolegol, y sector a'r raddfa ofodol, gyda thrafodaethau clir rhwng uchelgais, ymarferoldeb a sicrwydd rheoleiddiol. Er enghraifft, mae dulliau meintiol llawn yn cynnig eglurder mwy, ond maent yn wynebu heriau sylweddol mewn systemau morol — yn enwedig oddi ar y môr — oherwydd cyfyngiadau data a chymhlethdod ecolegol. Yn hytrach, mae dulliau ansoddol neu hybrid sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau, gwydnwch ecosystemau ac adferiad strategol yn aml yn fwy priodol i gyd-destunau morol Cymru, cyn belled y cânt eu cefnogi gan ganllawiau a llywodraethu clir. Mae'r ymgysylltu â rhanddeiliaid yn awgrymu nad yw dulliau gwirfoddol yn unig yn debygol o sicrhau MNB ar y raddfa angenrheidiol, tra gall gofynion caeth, benodol i brosiectau, fod anodd eu gweithredu'n ymarferol. Roedd cefnogaeth eang i fodelau hyblyg sy'n cyfuno cyfranogiad gorfodol o ran egwyddor â mecanweithiau darparu strategol a chymesur. Ystyriwyd bod darparu oddi ar y safle ac ar y cyd drwy fyrddau cyllido yn arbennig o bwysig ar gyfer mynd i'r afael â phwysau cronnus, gyda thryloywder a llywodraethu cadarn yn hanfodol i gynnal hyder.

Yn gyffredinol, mae'n amlwg bod awydd yng Nghymru i archwilio MNB ymhellach, er bod yr astudiaeth hon yn dangos mai maes cymhleth yw hwn ac nad yw llawer o'r manylion gweithredol sydd eu hangen i'w weithredu wedi'u datblygu eto. Byddai angen ystyriaeth ofalus o'r ffurf y gallai MNB ei chymryd, y mecanweithiau drwy ba rai y gellid ei darparu, a'r berthynas rhwng MNB ac ymarfer cynllunio a thrwyddedu morol presennol. Mae'r adroddiad hwn yn awgrymu y gallai dulliau hyblyg, cymesur ac sy'n gallu esblygu dros amser fod yn fwy addas i gymhlethdod systemau morol na modelau meintiol penodol, caeth a rhagbaratodol iawn.

1. Cyflwyniad

Mae amgylchedd morol Cymru yn sail i iechyd amgylcheddol y wlad, ei ffyniant economaidd a'i hunaniaeth ddiwylliannol. Mae ein moroedd yn cynnal cynefinoedd a rhywogaethau o bwys rhyngwladol, yn cefnogi cymunedau arfordirol, ac yn darparu lle i ystod eang o weithgareddau, gan gynnwys porthladdoedd, pysgodfeydd, twristiaeth, agregau morol ac ynni adnewyddadwy ar y môr. Wrth i'r pwysau ar yr amgylchedd morol gynyddu ac wrth i ddefnyddiau newydd barhau i ddatblygu, mae cydnabyddiaeth gynyddol na fydd dulliau sy'n canolbwyntio'n unig ar osgoi ac ar liniaru effeithiau yn ddigonol i fynd i'r afael ag effeithiau cronnus a dirywiad ecolegol hirdymor.

Mewn ymateb i'r heriau hyn, mae sylw cynyddol wedi'i roi, yng Nghymru, yn y DU ac yn rhyngwladol, i gysyniadau 'net ennill' neu 'budd net', sy'n ceisio sicrhau bod gweithgarwch datblygu yn cyfrannu'n gadarnhaol at ganlyniadau amgylcheddol, yn hytrach na dim ond cyfyngu ar niwed. Er bod dulliau o'r fath bellach wedi'u hymgorffori mewn systemau cynllunio daearol mewn rhannau o'r DU (gan gynnwys Cymru), mae eu cymhwyso i'r amgylchedd morol yn parhau'n gymharol anghyfarwydd ac heb ei ddatblygu'n llawn. Fodd bynnag, o ystyried pwysigrwydd cynyddol y cysyniad hwn—yn enwedig yn y cyd-destun morol—mae angen archwilio sut y gellid defnyddio dull o'r fath o fewn dyfroedd Cymru.

1.1. Pwrpas yr Adroddiad hwn

Comisiynwyd Grwp APEM i archwilio'r cysyniad o Fudd Net Morol (MNB) yng Nghymru drwy Astudiaeth Gwmpasu. Mae pwrpas yr adroddiad hwn yw darparu asesiad sy'n seiliedig ar dystiolaeth o'r dulliau posibl ar gyfer MNB yng Nghymru ac i archwilio a ellir, ac os felly sut, y gellid cymhwyso dull o'r fath o fewn system gynllunio a thrwyddedu morol Cymru. Mae'r adroddiad yn tynnu ar adolygiad manwl o bolisi a llenyddiaeth berthnasol (Adran 4), ynghyd ag ymgysylltu â rhanddeiliaid (Adran 5). Yna mae'r astudiaeth yn archwilio amrywiaeth o opsiynau ymarferol ar sut y gellid mynd ati i weithredu MNB (Adran 6). Wrth wneud hynny, mae'n ystyried sut y gallai unrhyw ddull MNB yn y dyfodol ategu gofynion presennol ar y tir ar gyfer Budd Net i Fioamrywiaeth (NBB) yng Nghymru, yn ogystal ag ymgyrchoedd Budd Net Morol (MNG) sy'n dod i'r amlwg mewn dyfroedd cyfagos yn Lloegr.

Mae'r adroddiad hwn ar gam cynnar, sef cam cwmpasu, ac nid yw'n ceisio argymell newid polisi ar unwaith nac ychwaith yn ffurfio ymrwymiad gan Lywodraeth Cymru i fwrw ymlaen â MNB. Yn hytrach, mae'n darparu sylfaen strwythuredig i lywio gwneud penderfyniadau yn y dyfodol drwy nodi'r ystyriaethau gweithredu sy'n gysylltiedig â MNB. Ei nod yw cefnogi Llywodraeth Cymru i bennu a yw MNB yn cynrychioli ychwanegiad hyfyw a dymunol i'r fframwaith polisi morol, a pha amodau y byddai angen eu rhoi ar waith er mwyn iddo gyfrannu'n effeithiol at ddiogelu, adfer ac gwella amgylchedd morol Cymru yn y tymor hir.

Mae'r adroddiad hwn wedi'i strwythuro fel a ganlyn:

- **Cyflwyniad**
- **Polisi Morol a Chyfrifoldebau ar gyfer MNB**– yn crynhoi'r ymrwymiadau, y targedau a'r ysgogwyr polisi ar lefel ryngwladol ac ar lefel y DU sy'n ymwneud ag adferiad natur a'r defnydd cynaliadwy o'r amgylchedd morol.
- **Egwyddor y Budd Net** – yn cyflwyno'r cysyniad o fuddiant net, gan egluro ei wahaniaeth oddi wrth ddulliau lliniaru a dulliau "dim colled net", a'i berthnasedd i'r system forol.
- **Adolygiad Llenyddiaeth â Pholisi** – yn adolygu ac yn dadansoddi dulliau budd net a ennill net presennol ar draws y gweinyddiaethau datganoledig ac yn rhyngwladol, gyda ffocws ar gyd-destunau daearol a morol.
- **Ymgysylltu â Rhanddeiliaid** – yn crynhoi'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid fel rhan o'r astudiaeth sgopio hon.
- **Trafodaeth o Ddulliau MNB** – yn syntheseiddio tystiolaeth o'r adolygiad llenyddiaeth ac o'r ymgysylltu â rhanddeiliaid i asesu dulliau posibl ar gyfer MNB yng Nghymru ac yn nodi nifer o ddulliau posibl.

- **Crynodeb -** yn tynnu ynghyd brif ganfyddiadau'r astudiaeth.

2. Polisi Morol ac Ymrwymiadau ar gyfer Budd Net Morol (MNB)

2.1. Polisi ac ymrwymiadau Rhyngwladol

Mae'r achos dros ddull MNB wedi'i wreiddio'n gadarn mewn llywodraethu amgylcheddol byd-eang. Mae Fframwaith Byd-eang dros Fioamrywiaeth Kunming–Montreal (GBF) (Confensiwn ar Amrywiaeth Biolegol (CBD), 2022), a fabwysiadwyd yn COP15 yn 2022, yn cynrychioli carreg filltir ym maes polisi bioamrywiaeth, gan sefydlu targedau i atal a gwrthdroi colli bioamrywiaeth er mwyn gosod natur ar lwybr tuag at adferiad mesuradwy erbyn 2030. Mae prif ymrwymiadau'r GBF yn cynnwys adfer o leiaf 30% o ecosystemau sydd wedi dirywio, gwarchod 30% o dir a môr y byd, ac ymgorffori ystyriaethau bioamrywiaeth ar draws pob sector o'r economi. Yn arbennig o bwysig, mae'r GBF yn symud yr agenda ryngwladol i ffwrdd o'r egwyddor o "ddim colled net" tuag at ganlyniadau cadarnhaol net, gan ddarparu cynsail cryf ar gyfer ymgorffori gwelliant o fewn fframweithiau cynllunio a datblygu morol. Mae systemau morol yn cael sylw penodol drwy Darged 2 y GBF, sy'n galw'n benodol am adfer ecosystemau arfordirol a morol fel cyfranwyr allweddol at addasu i newid hinsawdd, diogelwch bwyd ac adferiad bioamrywiaeth.

Ynghyd â'r GBF, mae Nodau Datblygu Cynaliadwy (SDGs) y Cenhedloedd Unedig (UN) (UN, 2015) yn atgyfnerthu pwysigrwydd gofalu am yr cefnforoedd. Mae SDG 14: Bywyd o Dan y Dŵr yn ymrwymo aelod-wladwriaethau'r CU i warchod ac i ddefnyddio cefnforoedd ac adnoddau morol yn gynaliadwy, tra bo SDG 15: Bywyd ar y Tir yn ymestyn hyn i ecosystemau daearol ac arfordirol, y mae llawer ohonynt yn dylanwadu'n uniongyrchol ar iechyd y môr.

Mae Cytundeb Paris (Confensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar Newid Hinsawdd (UNFCCC), 2015) yn tanlinellu ymhellach bwysigrwydd byd-eang ecosystemau morol drwy gydnabod eu rôl mewn lliniaru ac addasu i newid hinsawdd. Mae cynefinoedd carbon glas megis morfeydd heli a gwelyau morwellt yn cael eu cydnabod fwyfwy fel ardaloedd o fioamrywiaeth uchel ac fel cronfeydd carbon, gan gysylltu adfer cynefinoedd morol â thargedau hinsawdd rhyngwladol. Gyda'i gilydd, mae'r fframweithiau rhyngwladol hyn yn sefydlu gorchwyl a chyfle i genhedloedd ymgorffori canlyniadau cadarnhaol net mewn polisi morol, ac mae MNB yn gallu chwarae rhan hanfodol yn hyn.

2.2. Polisi ac Ymrwymiadau y DU a Rhanbarthol

Mae polisi amgylcheddol yn y DU wedi'i ddatganoli, sy'n golygu bod Lloegr, Cymru, yr Alban a Gogledd Iwerddon yn mabwysiadu eu dull eu hunain, wedi'u llywio gan ddeddfau a blaenoriaethau gwahanol. Er enghraifft, mae Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009) yn darparu'r fframwaith trosfwaol ar gyfer rheoli'r môr ledled y DU, ond mae ei chymhwyso'n wahanol oherwydd datganoli. Yng Nghymru a Lloegr, mae'r Ddeddf yn sail i gynllunio morol, trwyddedu a chadwraeth; ac o ran yr olaf, mae Gweinidogion Cymru yn dal y cyfrifoldeb am ddyfroedd arfordirol ac oddi ar y môr. Yn yr Alban a Gogledd Iwerddon, fodd bynnag, datganolwyd y rhan fwyaf o bwerau drwy Ddeddf y Môr (Yr Alban) (2010) a Deddf y Môr (Gogledd Iwerddon) (2013), sy'n llywodraethu dyfroedd arfordirol yn y ddwy wlad; i'r ddwy wlad, mae cyfrifoldebau mewn ardaloedd oddi ar y môr a materion a gedwir yn ôl, megis olew a nwy, amddiffyn ac ohebu, yn parhau gyda Llywodraeth y DU. Bydd Adran 4 yn darparu dadansoddiad manwl o'r gwahaniaethau hyn mewn fframweithiau a dulliau, gan alluogi dealltwriaeth gymharol o sut y caiff llywodraethu amgylcheddol sy'n ymwneud â budd net ei weithredu ar draws y gwledydd datganoledig.

Mae'r polisïau hyn hefyd yn croesi â rhwymedigaethau'r DU o dan Rheoliadau Strategaeth y Môr (2010) i gyflawni Statws Amgylcheddol Da (GES) (Defra, 2019) yn ei dyfroedd morol. Mae GES yn cynrychioli'r nod trosfwaol o sicrhau bod strwythur, swyddogaethau a chynhyrchiant ecosystemau morol yn cael eu cynnal ar lefelau iach, gan eu galluogi i gefnogi bioamrywiaeth, gwasanaethau ecosystemau ac defnydd dynol cynaliadwy. Caiff Fframwaith GES y DU ei asesu drwy un ar ddeg o ddisgrifiadau ansoddol sy'n cwmpasu agweddau allweddol megis bioamrywiaeth, rhywogaethau anfrodorol, cadwyni bwyd, ewtr-offeithiad, uniondeb gwely'r môr a llygryddion, ymhlith eraill. Felly

mae'r fframwaith GES yn darparu meincnod gwyddonol a pholisi ar gyfer mesur perfformiad amgylcheddol a chyflawni amcanion ehangach, megis gwydnwch i newid hinsawdd, ac fe allai fod yn sail i ddull budd net yn amgylchedd morol y DU.

Mae'r DU hefyd yn Barti Contractio i gytundebau rhanbarthol megis OSPAR, sy'n mynnu diogelu ac adfer ecosystemau morol ar draws Môr Iwerydd y Gogledd-ddwyrain, gan atgyfnerthu ymrwymiadau pellach i wella bioamrywiaeth y tu hwnt i'r safonau lleiaf. Mae Confensiwn OSPAR ar gyfer Diogelu Amgylchedd Morol Môr Iwerydd y Gogledd-ddwyrain (Comisiwn OSPAR, 1992) yn darparu'r fframwaith rhanbarthol cynradd sy'n llywodraethu dyfroedd y DU, gan gynnwys dyfroedd Cymru, sy'n ei wneud yn berthnasol iawn i ddatblygiad MNB. Mae OSPAR wedi ehangu ei gylch gwaith yn raddol o reoli llygredd i reolaeth ecosystem, cadwraeth bioamrywiaeth ac adferiad. Mae ei Strategaeth Amgylcheddol Iwerydd y Gogledd-ddwyrain 2030 (Comisiwn OSPAR, 2021) yn ymrwymo'r Partïon Contractio, gan gynnwys y DU, i atal colli bioamrywiaeth, adfer ecosystemau sydd wedi dirywio a gwella rôl y cefnfor mewn rheoleiddio hinsawdd. Mae hyn yn cynnwys dynodi rhwydwaith cydlynol o Ardaloedd Morol Gwarchodedig (MPAs), rhaglenni adfer a dargedwyd ar gyfer rhywogaethau a chynefinoedd dan fygythiad megis gwelyau morwellt a riffiau wystrys, a'r integreiddio o ecosystemau carbon glas i bolisi hinsawdd. Yn bwysig, mae OSPAR yn gosod adferiad ar yr un lefel â diogelu, gan adlewyrchu symudiad tuag at welliant rhagweithiol yn hytrach na dim ond atal niwed. Mae'r ymrwymiadau hyn yn creu fframwaith rhanbarthol rhwymol sy'n ategu mentrau cenedlaethol, gan ddarparu cyfreithlondeb polisi ac aliniad ymarferol posibl ar gyfer ymgorffori dulliau MNB o fewn rheolaeth forol y DU.

Mae ymrwymiadau morol y DU hefyd yn cyd-fynd yn agos â pholisi hinsawdd, gan gynnwys y targed cyfreithiol o sero net o ran allyriadau nwyon tŷ gwydr erbyn 2050. Mae ecosystemau morol, yn enwedig cynefinoedd carbon glas, yn cael eu cydnabod fel rhai hanfodol i gyrraedd y targed hwn, gan gysylltu dulliau budd net â lliniaru newid hinsawdd ac addasu iddo. Mae'r amgylchedd polisi integredig hwn yn dangos nad yw budd net yn y parth morol yn uchelgais ar ei ben ei hun, ond yn elfen ganolog o agenda amgylcheddol ac hinsawdd ehangach y DU.

2.3. Polisi ac Ymrwymiadau Cymru

O fewn y cyd-destun datganoledig, mae Cymru wedi datblygu fframwaith polisi arloesol sy'n ymgorffori gwelliant bioamrywiaeth o fewn gweledigaeth ehangach o ddatblygu cynaliadwy a gwydnwch ecolegol. Mae darn allweddol o ddeddfwriaeth trosfwaol yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sy'n unigryw ar lefel fyd-eang, gan ei bod yn mynnu bod pob corff cyhoeddus yn gweithredu er mwyn cyflawni nodau llesiant tymor hir sy'n cynnwys gwydnwch, ffyniant ac iechyd amgylcheddol. Mae'n gosod saith nod llesiant statudol, gan gynnwys Cymru sy'n fwy gwydn a Chymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang, y ddau ohonynt yn uniongyrchol berthnasol i welliant bioamrywiaeth. Yn bwysig, mae'r Ddeddf yn mynnu meddwl hirdymor ac atal, gan ei gwneud yn ofynnol i wneuthurwyr penderfyniadau gymryd camau rhagweithiol i gynnal gwydnwch ecosystemau ac ystyried effaith amgylcheddol fyd-eang wrth wneud penderfyniadau lleol. Mae'r Ddeddf hon yn sefydlu dyletswydd nid yn unig i warchod yr amgylchedd ond hefyd i'w wella, gan alinio'n agos â'r egwyddorion sy'n sail i MNB.

Yn yr un modd, cyflwynodd Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 ddyletswydd fioamrywiaeth statudol ar gyrff cyhoeddus, gan ei gwneud yn ofynnol iddynt geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth wrth gyflawni eu swyddogaethau. Fe'i gweithredir yn bennaf ar y tir drwy Bolisi Cynllunio Cymru (PPW) (Argraffiad 12) (Llywodraeth Cymru, 2024a). Ymgorfforodd y Ddeddf hefyd egwyddor Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy (SMNR) (Llywodraeth Cymru, 2016) yn y broses gwneud penderfyniadau, gan sicrhau bod datblygu economaidd a gwelliant amgylcheddol yn cael eu hystyried gyda'i gilydd. Mae SMNR yn ofyniad statudol ar gyfer Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) a chyrff cyhoeddus eraill ac yn llywio sut y dylid rheoli'r amgylchedd mewn ffordd integredig, hirdymor ac addasol; dangosir y naw egwyddor SMNR yn Tabl 1.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 hefyd yn mynnu paratoi Adroddiadau ar Gyflwr Adnoddau Naturiol (SoNaRR), sy'n asesu cyflwr a rheolaeth gynaliadwy ecosystemau ar draws ardaloedd daearol, dŵr croyw, arfordirol a morol, gan dynnu sylw at y prif bwysau a'r cyfleoedd ar gyfer gwella gwydnwch a chynaliadwyedd tymor hir. Mae'r

dyletswyddau statudol hyn yn cael eu cefnogi ac yn cael cyfeiriad strategol drwy fframweithiau megis Cynllun Gweithredu ar Adfer Natur Cymru (2020–2030) (Llywodraeth Cymru, 2015), sy'n gosod blaenoriaethau cenedlaethol ar gyfer atal colli bioamrywiaeth ac adfer ecosystemau ar draws y tir a'r môr, ac sy'n cyd-fynd yn uniongyrchol â thargedau 2030 y GBF.

Tabl 1 Egwyddorion SMNR

Egwyddor	Disgrifiad
Rheoli addasol	Rheoli'n addasol drwy gynllunio, monitro, adolygu ac, lle bo'n briodol, newid gweithred
Graddfa	Gweithio ar y raddfa ofodol gywir (lleol, dalgylch, rhanbarthol, cenedlaethol) a chydnabod ffiniau ecosystemau yn hytrach na dim ond ffiniau gweinyddol.
Cydweithio ac ymgysylltu	Hybu ac ymgysylltu mewn cydweithio a chydweithredu.
Cyfranogiad cyhoeddus	Gwneud trefniadau priodol ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd mewn gwneud penderfyniadau.
Tystiolaeth	Cymryd i ystyriaeth yr holl dystiolaeth berthnasol a chasglu tystiolaeth mewn perthynas ag ansicrwydd.
Manteision lluosog	Cymryd i ystyriaeth fuddiannau a gwerth cynhenid adnoddau naturiol ac ecosystemau.
Tymor hir	Cymryd i ystyriaeth ganlyniadau gweithredoedd yn y tymor byr, canolig a hir.
Gweithredu ataliol	Cymryd camau i atal niwed sylweddol i ecosystem.
Adeiladu gwydnwch	Cymryd i ystyriaeth wydnwch ecosystemau, yn arbennig y canlynol: • Amrywiaeth rhwng ac o fewn ecosystemau; • Y cysylltiadau rhwng ac o fewn ecosystemau; • Graddfa ecosystemau; • Cyflwr ecosystemau (gan gynwys eu strwythr a'u gweithredau); • Addasrwydd ecosystemau.

Caiff Cynllunio Morol yng Nghymru ei lywodraethu o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009), sy'n rhoi cyfrifoldeb i Weinidogion Cymru am gynllunio morol mewn dyfroedd arfordirol Cymru (0–12 milltir forol) ac oddi ar y môr (12–200 milltir forol). Cynhyrchodd Llywodraeth Cymru Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru (WNMP) 2019 (Llywodraeth Cymru, 2019) sy'n darparu'r fframwaith strategol ar gyfer defnyddio moroedd Cymru yn gynaliadwy, yn darparu'r sail statudol ar gyfer trwyddedu a chynllunio (gan ei gwneud yn ofynnol i wneuthurwyr penderfyniadau ystyried cyfleoedd ar gyfer gwella ochr yn ochr â datblygu economaidd), ac sy'n cyd-fynd yn uniongyrchol ag egwyddorion SMNR (gweler Tabl 1). Mae Cymru hefyd yn chwarae rôl bwysig ym mhortffolio ehangach y DU o ymrwymiadau hinsawdd ac amgylcheddol.

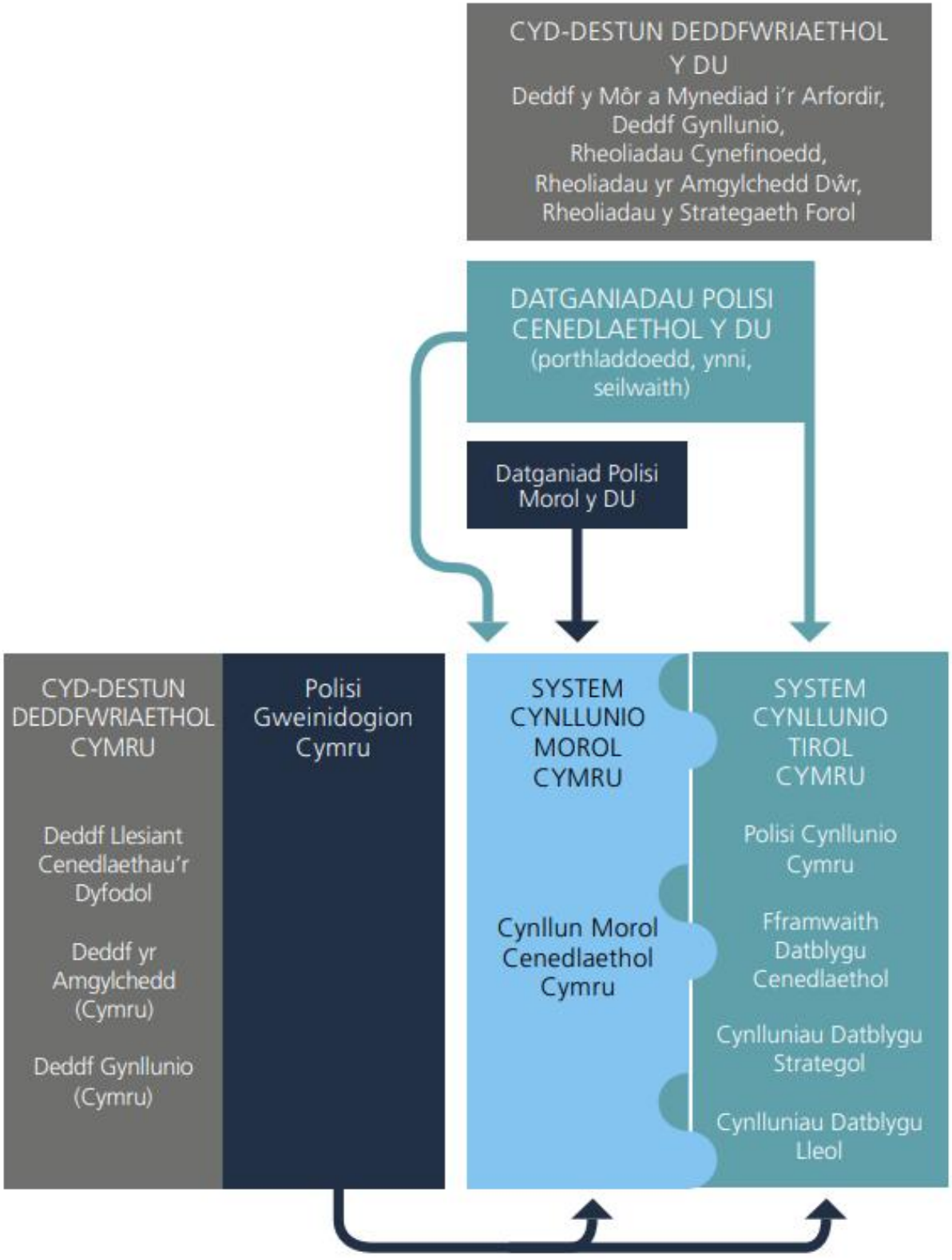
Mae Cyfraniad Carbon Sero Net Cymru 2 (2021–25) (Llywodraeth Cymru, 2021a) yn nodi ecosystemau carbon glas fel rhai hanfodol ar gyfer dal carbon a gwella bioamrywiaeth, gan amlygu pwysigrwydd adfer cynefinoedd megis morfeydd heli a gwelyau morwellt. Yn y cyfamser, mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) a Dyfodol Cymru: Y Cynllun Cenedlaethol 2040 (Llywodraeth Cymru, 2021b) yn ymgorffori gwella amgylcheddol o fewn cynllunio gofodol ar y tir ac ar y môr, gan adlewyrchu cyfeiriad polisi cydlynol sy'n integreiddio bioamrywiaeth, gwydnwch hinsawdd a lles cymunedol.

Mae'r Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth (Llywodraeth Cymru, 2022) yn ddogfen allweddol ym maes strategaeth amgylcheddol Cymru. Mae'r adroddiad hwn yn nodi llwybr uchelgeisiol o gamau ar y cyd ar gyfer Cymru o amgylch y nod "30 erbyn 30" fel rhan o Fframwaith GBF Kunming–Montreal (CBD, 2022), sy'n cynnwys gwarchod a rheoli'n effeithiol 30% o dir, dŵr croyw a moroedd erbyn 2030. Mae ei argymhellion yn cwmpasu wyth thema fawr sydd wedi'u cynllunio i gryfhau cadwraeth bioamrywiaeth, gwella gwydnwch ecosystemau ac ymgorffori adfer natur ar draws polisi, cynllunio a bywyd cyhoeddus. Mae Tabl 2 yn crynhoi'r wyth amcan o'r adroddiad a'u cysylltiad â'r amgylchedd morol.

Mae'r dull o ran budd net yng Nghymru yn cael ei ddadansoddi ymhellach yn Adran 4.2.

Tabl 2 Amcanion Bioamrywiaeth

Rhif	Amcan	Disgrifiad
1	Trawsnewid cyfres y safleoedd gwarchodedig fel ei bod yn well, yn fwy, ac yn fwy cysylltiedig yn effeithiol	Cryfhau'r rhwydwaith o ardaloedd gwarchodedig ar draws tir, dŵr croyw a moroedd fel bod safleoedd yn fwy, yn cael eu rheoli'n well, ac yn fwy cysylltiedig. Mae hyn yn cynnwys adfer cynefinoedd daearol megis rhostiroedd a choetiroedd, ochr yn ochr â gwella cyflwr a chysylltedd y rhwydwaith MPA, gyda ffocws ar gynefinoedd blaenoriaeth fel morfeydd heli, gwelyau morwellt a riffiau.
2	Creu fframwaith i adnabod Ardaloedd Enghreifftiol Adfer Natur a Mesurau Cadwraeth Effeithiol Eraill ar sail Ardal (OECMs) sy'n cyflawni canlyniadau bioamrywiaeth	Sefydlu ardaloedd enghreifftiol ar gyfer adfer natur a chydnabod OECMs lle bo'n briodol. Yn y cyd-destun morol, gallai hyn gynnwys ardaloedd rheoli pysgodfeydd, parthau gwirfoddol 'dim cymryd', neu gytundebau stiwardiaeth sy'n darparu canlyniadau bioamrywiaeth mesuradwy y tu allan i ardaloedd MPA ffurfiol.
3	Rhyddhau potensial tirweddau dynodedig (Parciau Cenedlaethol ac Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol) i gyflawni mwy ar gyfer natur ac ar gyfer 30 erbyn 30	Rhyddhau potensial Parciau Cenedlaethol ac AONB, yn ogystal â mannau morol dynodedig, i ddarparu mwy o fuddion ar gyfer bioamrywiaeth. Mae hyn yn gofyn am well gynlluniau gweithredu, adnoddau ychwanegol, a diwygiadau llywodraethu fel y gall tirweddau a morluniau dynodedig fod yn ysgogwyr adferiad daearol a morol.
4	Parhau i ddiwygio rheolaeth tir a môr a chynllunio (gan gynnwys gofodol) i ddarparu mwy ar gyfer safleoedd gwarchodedig a thirweddau / morluniau ehangach	Diwygio fframweithiau cynllunio morol i ymgorffori bioamrywiaeth a gwydnwch yn fwy cadarn ym mhenderfyniadau ac i gryfhau diogelu ecolegol yn y WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019), a sicrhau bod effeithiau cronnus yn cael eu hasesu'n effeithiol.
5	Adeiladu sylfaen gadarn ar gyfer cyflawni yn y dyfodol drwy ddatblygu gallu, newid ymddygiad, codi ymwybyddiaeth a datblygu sgiliau	Adeiladu'r arbenigedd a'r capasiti sydd ei angen ar draws sectorau daearol a morol. Mae hyn yn cynnwys gwella sgiliau mewn monitro ecolegol, gwyddor cadwraeth forol, a rheoli ecosystemau, yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth ac annog ymgysylltiad cyhoeddus ag ymdrechion adfer ar y tir ac ar y môr.
6	Rhyddhau cyllid cyhoeddus a phreifat i ddarparu ar gyfer natur ar raddfa a chyflymder llawer mwy	I symud buddsoddiad cyhoeddus a phreifat i gefnogi adfer natur ar raddfa ar draws ecosystemau. Mae hyn yn cynnwys cynyddu cyllid adfer, ochr yn ochr â datblygu mecanweithiau newydd ar gyfer cynefinoedd morol ac arfordirol, megis adfer gwelyau morwellt neu brosiectau amddiffyn rhag llifogydd naturiol.
7	Datblygu ac addasu fframweithiau monitro a thystiolaeth i fesur cynnydd tuag at y targed 30 erbyn 30 ac i lywio blaenoriaethu gweithredu	Datblygu fframweithiau monitro a thystiolaeth cynhwysfawr i olrhain cynnydd tuag at y targed 30 erbyn 30. Ar gyfer y môr, mae hyn yn gofyn am fynd i'r afael â bylchau data sylweddol yn yr amgylchedd morol, yn enwedig mewn cynefinoedd oddi ar y môr ac mewn rhywogaethau symudol, a sicrhau bod systemau monitro'n gallu dal tueddiadau tir a môr.
8	Ymgorffori Adfer Natur mewn polisi a strategaeth ar draws cyrff cyhoeddus yng Nghymru	Ymgorffori adfer bioamrywiaeth ar draws pob corff cyhoeddus, pob sector a phob strategaeth. Mae hyn yn cynnwys alinio strategaethau daearol a strategaethau morol ac archwilio targedau bioamrywiaeth statudol sy'n gymwys yn gyfartal i'r tir a'r môr.

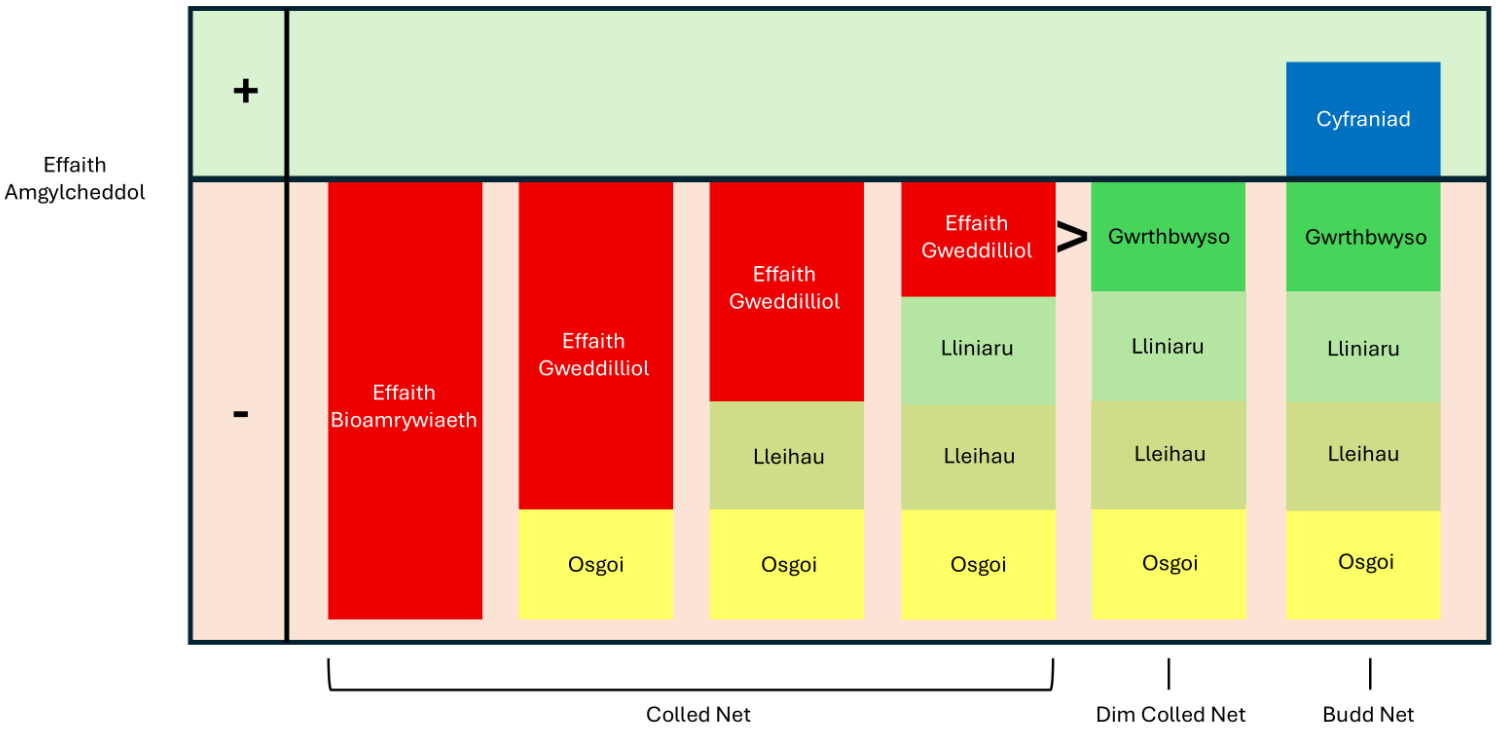
Ffigur 1 Cynllunio morol a'r cyd-destun ehangach o ran polisi cynllunio

3. Egwyddor y Budd Net

Mae'r adran hon yn archwilio egwyddor y budd net. At ddibenion yr adroddiad hwn, defnyddir y term "budd net" wrth ddisgrifio'r egwyddor mewn termau cyffredinol. Fodd bynnag, pan fo'r drafodaeth yn troi at fentrau neu fframweithiau penodol, megis *Biodiversity Net Gain* (BNG) neu *Net Benefit for Biodiversity* (NBB), defnyddir y teitlau ffurfiol.

Mae gweithgareddau datblygu yn dylanwadu'n anorfod ar yr amgylchedd drwy effeithiau uniongyrchol, megis colli cynefin, neu effeithiau anuniongyrchol megis newidiadau i hydrodynamig. Er mwyn rheoli'r effeithiau hyn, caiff asesiadau effaith amgylcheddol (EIAs) a fframweithiau trwyddedu eu defnyddio, gyda gofynion cyfreithiol a rheoleiddiol yn aml yn mynnu mesurau lliniaru. Mae'n bwysig nodi bod dealltwriaeth glir o fuddiant net yn gofyn am gydnabod dwy egwyddor sylfaenol: dim colled net a budd net. Fel y dangosir yn Ffigur 2, er mwyn cyflawni dim colled net ar safle, rhaid i'r datblygiad ddilyn yr hierarchaeth lliniaru. I gyflawni budd net, mae angen cyfraniadau pellach. O fewn y cyd-destun hwn, mae dim colled net yn cynrychioli'r egwyddor bod pob effaith andwyol ac effaith weddilliol yn cael ei gwrthbwyso'n llawn, gan adael yr amgylchedd yn yr un cyflwr ag yr oedd cyn datblygu. Mae budd net, fodd bynnag, yn mynd y tu hwnt i liniaru drwy anelu at wella cyflwr yr amgylchedd — er enghraifft, drwy gynyddu gorchudd coed neu ymlediad gwelyau morwellt (ar y safle neu oddi ar y safle) o gymharu â'r lefel cyn datblygu.

Dylid nodi bod Ffigur 2 yn darparu cynrychioliad symlach o'r hierarchaeth lliniaru, gan gymharu egwyddorion "dim colled net" a budd net at ddibenion darluniadol. Nid yw'n fwriad ganddo gynrychioli pob cam, cymhlethdod, neu ystyriaeth benodol i brosiect a all godi mewn ymarfer. Nid yw chwaith yn cwmpasu'r prosesau gwahanol, a ddiffinnir yn gyfreithiol, sy'n berthnasol i safleoedd gwarchodedig o dan ddeddfwriaeth cadwraeth berthnasol.

Ffigur 2 Dim Colled Net yn erbyn Budd Net

Mae budd net daearol yn gysyniad mwy sefydledig ac a ddefnyddir yn ehangach, gyda dulliau cliriach ar gyfer mesur ansawdd cynefin, cysylltedd a chanlyniadau rhywogaethau ar y tir. Mewn cyferbyniad, mae budd net morol (a dulliau sydd â therminoleg debyg) yn llai datblygedig ac yn dal i ddod i'r amlwg fel arfer, gan adlewyrchu cymhlethdod mwy systemau morol, lle mae cynefinoedd yn ddeinamig, mae rhywogaethau'n hynod symudol, ac mae canlyniadau'n anoddach eu monitro. Er bod y ddau amgylchedd yn rhannu'r egwyddor o adael yr amgylchedd mewn cyflwr gwell, mae dulliau daearol yn elwa ar hanes hirach o gymhwyso, tra bod dulliau morol yn dal i esblygu mewn ymateb i heriau gwyddonol ac ymarferol. O fewn y ddau amgylchedd hyn, ystyrir budd net yn fecanwaith allweddol a all gefnogi cyfraniad at y targedau "30 erbyn 30" yn ddomestig ac o dan dargedau rhyngwladol megis Fframwaith GBF Kunming–Montreal (CBD, 2022).

Er bod gwrthbwyso bioamrywiaeth a pholisïau dim colled net wedi'u sefydlu'n dda mewn rheoleiddio amgylcheddol byd-eang, mae ymrwymiadau penodol i ennill net/budd net yn llai cyffredin, yn enwedig o fewn systemau morol ac arfordirol. Mae'r DU wedi arwain ar y drafodaeth ynghylch budd net, ond mae dulliau tebyg yn dod i'r amlwg mewn mannau eraill drwy fframweithiau rheoleiddiol, marchnadoedd gwirfoddol a rhaglenni peilot. Yn ogystal, mae Cynlluniau Canlyniadau Amgylcheddol Cadarnhaol (PEO), a reolir gan Ystad y Goron ar gyfer prosiectau gwynt ar y môr Rownd 5 yng Nghaerfyrddin y Môr Celtaidd, yn mynnu bod datblygwyr yn darparu buddion amgylcheddol mesuradwy ochr yn ochr â datblygu prosiectau. Mae Adran 4 yn dadansoddi sut y caiff yr egwyddorion sy'n sail i fuddiant net eu cymhwyso ar draws y gweinyddiaethau datganoledig. Ceir hefyd archwiliad o'r dulliau cyfredol yn rhyngwladol.

4. Adolygiad o'r Llenyddiaeth Polisi

4.1. Dadansoddi Dulliau MNB

Mae'r adran hon yn dadansoddi sut y caiff yr egwyddorion sy'n sail i fuddiant net eu gweithredu ar draws y gweinyddiaethau datganoledig (Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon) yn y ddau gyd-destun daearol a morol (lle bo'n berthnasol). Mae'n bwysig nodi bod yr egwyddor buddiant net yn brin ar lefel fyd-eang (yn enwedig mewn cyd-destun morol) ac felly dim ond i bedair gwlad y DU y mae'r fframwaith dadansoddi wedi'i gymhwyso, er mwyn osgoi ailadrodd wrth asesu yn erbyn egwyddor dim colled net, sydd fel arfer yn cael ei defnyddio'n rhyngwladol. Bydd yr adolygiad yn ymchwilio wedyn i ddulliau yn fwy cyffredinol ac yn dadansoddi dull ansoddol yn erbyn dull meintiol ac ymyriadau gwirfoddol yn erbyn ymyriadau gorfodol. Caiff dulliau rhyngwladol eu harchwilio ar wahân yn Adran 4.7.

4.1.1. Methodoleg Dadansoddi

Er mwyn darparu gwerthusiad cyson a chymharol o ddulliau buddiant net, datblygwyd fframwaith cytbwys. Mae'r fframwaith hwn yn cydnabod yr angen i asesu systemau meintiol sy'n seiliedig ar fetrigau (e.e. metrigau bioamrywiaeth statudol) a dulliau ansoddol. Er mwyn lleihau tuedd tuag at ddulliau metrig, mae'r meini prawf yn cydnabod yn benodol werth fframweithiau ansoddol fel mecanweithiau dilys, hyd yn oed lle nad oes metrig rhifiadol yn bodoli. Caiff y dull ansoddol yn erbyn y dull meintiol ei archwilio ar wahân yn Adran 4.6.1.

Mae'r dadansoddiad wedi'i rannu rhwng y tir a'r môr oherwydd y gwahaniaethau mewn llywodraethu, polisi a dulliau cyffredinol a ddefnyddir yn yr amgylcheddau hyn. Yn gyffredinol, mae polisïau a dulliau o ran budd net yn fwy datblygedig ar y tir nag ydynt mewn cyd-destun morol, ac mae hyn yn cael ei adlewyrchu yn y dadansoddiad. Mae cynefinoedd rhynglanwol ar y ffin rhwng yr amgylcheddau hyn; fodd bynnag, cânt eu trin yn bennaf o fewn cyfundrefnau daearol oherwydd bod cynllunio, datblygu a chamau gwella mewn ardaloedd rhynglanwol fel arfer yn cael eu llywodraethu gan ganiatâd cynllunio daearol, cyfrifoldebau tirfeddianwyr a mecanweithiau gwrthbwyso.

4.1.2. Meini Prawf Dadansoddi

Ar gyfer dadansoddi dulliau budd net ar draws y gweinyddiaethau datganoledig, nodwyd wyth prif faen prawf i'w hasesu, fel a ddangosir yn Tabl 3. Caiff pob un o'r wyth maen prawf ei asesu yn erbyn eu statws gweithredu presennol mewn deddfwriaeth, polisi a fframweithiau darparu. Nodir statws gweithredu fel a ganlyn:

- **Yn dod i'r amlwg** - Mae'r cysyniad, y canllawiau, y fframwaith neu'r mecanweithiau ar gam cynnar o ddatblygu, gyda chymhwyso nad yw'n bodoli, yn gyfyngedig neu'n anghyson.
- **Yn sefydlu** - Mae'r cysyniad, y canllawiau, y fframwaith neu'r mecanweithiau wedi'u datblygu'n rhannol ac yn cael eu cydnabod mewn polisi, gyda rhai offer, prosesau neu ganllawiau ar waith.
- **Wedi'i sefydlu** - Mae'r cysyniad, y canllawiau, y fframwaith neu'r mecanweithiau wedi'u datblygu'n llawn ac yn cael eu cymhwyso'n gyson, gyda sylfeini statudol neu bolisi cryf.

Dylid nodi bod y tair disgrifiad hyn yn cynrychioli statws gweithredu eang pob maen prawf. Darperir diffiniadau penodol pellach o dan bob maen prawf a statws gweithredu fel a ddangosir yn Tabl 3.

Tabl 3 Meini Prawf Asesu Allweddol ar gyfer yr Asesiad Budd Net

		Implementation Status		
Meini Prawf	**Disgrifiad**	**Yn dod i'r amlwg**	**Yn sefydlu**	**Wedi'i sefydlu**
Sail Gyfreithiol/Statudol	Mae hyn yn ymwneud ag a yw'r egwyddor budd net wedi'i hymgorffori mewn cyfraith, polisi, neu ganllawiau gwirfoddol.	Cam cynnar o ddatblygu gyda gweithredu ad hoc neu wirfoddol yn unig	Wedi'i arwain gan bolisi yn rhannol ac nid yw'n statudol	Wedi'i ddatblygu'n dda gyda sylfeini statudol a chyfreithiol cryf / mecanweithiau
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Graddau'r integreiddio i strategaethau cenedlaethol, fframweithiau cynllunio a rheoli ecosystemau.	Cyfeiriad cyfyngedig mewn polisi	Wedi'i ymgorffori mewn rhai polisïau a rhaglenni	Wedi'i integreiddio'n llawn ar draws polisïau a strategaethau cenedlaethol, rhanbarthol a sectorol perthnasol
Mecanweithiau Gweithredu	A oes offer ar gyfer darparu, megis amodau cynllunio, metrigau bioamrywiaeth neu gofrestrau.	Dim offer neu systemau ffurfiol ar waith; gweithredu'n anghyson	Rhai offer neu ganllawiau ar gael ond heb safoni na defnydd cyson	Set gynhwysfawr o offer gweithredol, metrigau a strwythurau llywodraethu ar waith
Dull Mesur	Dibynadwyedd sut y caiff budd net ei fesur (metrigau meintiol, asesiadau ansoddol neu ddulliau hybrid).	Yn bennaf yn oddrychol gan ddefnyddio data gwael neu waelodlinau cyfyngedig	Cyfuniad o ddulliau ansoddol a meintiol sy'n gwella dibynadwyedd	Dulliau meintiol safonol, wedi'u seilio ar dystiolaeth, gyda chyhoeddi adroddiadau tryloyw
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Hyd statudol mesurau budd net, mecanweithiau monitro a gorfodi.	Mesurau tymor byr neu wirfoddol, gyda gorfodaeth wan	Sicrwydd canolig; monitro ar sail prosiect gyda rhywfaint o orfodaeth	Ymrwymiadau hirdymor rhwymol yn gyfreithiol gyda monitro parhaus a rheoli addasol
Aliniad â Thargedau Cenedlaethol/Rhyngwladol	Cysondeb â strategaethau bioamrywiaeth cenedlaethol, polisïau hinsawdd a fframweithiau byd-eang.	Ychydig o aliniad neu ddim o gwbl â thargedau ehangach	Aliniad rhannol; caiff targedau eu cyfeirio ond nid yn benodol	Aliniad cryf a phenodol â thargedau bioamrywiaeth cenedlaethol a rhyngwladol
Mecanweithiau Cyllido	Presenoldeb offerynnau ariannol pwrpasol i gefnogi darparu budd net, gan gynnwys cronfeydd gwirfoddol, cynlluniau grant neu gyfraniadau diwydiant.	Dim cyllid pwrpasol; yn dibynnu ar gyllidebau lefel prosiect neu gyfraniadau gwirfoddol	Mae rhai opsiynau cyllido'n bodoli ond maent yn dameidiog neu'n anrhagweladwy	Mecanweithiau cyllido pwrpasol a sefydlog wedi'u hymgorffori mewn polisi ac ymarfer
Gweithredu yn ymarferol	Cyfyngiadau ymarferol a chanfyddiad y cyhoedd, diwydiant neu randdeiliaid.	Dim mecanwaith gweithredol ar waith neu gwanhderau sylweddol a chanfyddiad neu fabwysiadu gwael	Gwendidau cymedrol gyda chanfyddiad cymysg a hyder cyfyngedig	Ychydig neu ddim gwendidau ac fe'i hystyrir yn gadarnhaol gan y cyhoedd, diwydiant a defnyddwyr

4.2. Cymru

Mae Cymru wedi mabwysiadu dull mwy hyblyg ac wedi'i seilio ar egwyddorion ar gyfer gwella bioamrywiaeth ac ecosystemau, gan bwysleisio mesurau gwirfoddol, gwydnwch ecosystemau a chanlyniadau sy'n natur-gadarnhaol. Mae llawer o'r Ddeddfwriaeth a'r Polisi sy'n llywodraethu hyn wedi'u manylu eisoes yn Adran 2.3 ac wedi'u darlunio yn Ffigur 1. Fodd bynnag, ystyrir cyflawniad ymarferol dulliau budd net daearol a morol yn fwy manwl isod.

4.2.1. Daearol

Mae budd net yng Nghymru wedi'i ddatblygu'n dda o fewn cyd-destun daearol, sydd hefyd yn ymestyn i'r parth rhynglanwol (i lawr at y Mean Low Water Mark (MLWM)). Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 (Adran 6) yn gosod dyletswydd ar gyrff cyhoeddus i "geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth" ac i "hybu gwydnwch ecosystemau," ac mae'r ddyletswydd hon yn siapio disgwyliadau ar draws defnydd tir a phenderfyniadau sectorol. Caiff gweithrediad yn y system gynllunio ei gyflawni'n bennaf drwy PPW (Argraffiad 12), sy'n mynnu bod datblygiad yn osgoi colled sylweddol, yn dilyn yr hierarchaeth lliniaru (Ffigur 2) ac yn darparu budd net hirdymor, mesuradwy ar gyfer bioamrywiaeth — yn ddelfrydol ar y safle neu'n union gyfagos iddo.

Ar y tir, mae Cymru yn hybu asesiad sy'n seiliedig ar wydnwch ac ar dystiolaeth ecolegol strwythuredig i ddangos budd net i fioamrywiaeth (NBB). Defnyddir fframweithiau ac offer gan Lywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC), megis Fframwaith DECCA (Chartered Institute of Ecology and Environmental Management (CIEEM), 2022), sydd wedi'i strwythuro o amgylch pum priodwedd allweddol: Amrywiaeth, Estyn, Cyflwr, Cysylltedd, ac Addasrwydd i Newid. Mae'r priodweddau hyn yn deillio o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, ac fe'u bwriedir i arwain gwneud penderfyniadau, datblygwyr a rheoleiddwyr wrth werthuso sut mae cynlluniau neu brosiectau'n effeithio ar allu ecosystemau i addasu, adfer ac i barhau i ddarparu buddion.

Yn ymarferol, defnyddir DECCA i sefydlu llinell sylfaen o ran gwydnwch ecosystemau, nodi ble mae pwysau neu wendidau'n bodoli, a chynllunio neu asesu ymyriadau a fydd yn darparu gwelliannau mesuradwy. Er enghraifft, gall asesiadau ecolegol ddangos sut mae prosiect adfer cynefin arfaethedig yn gwella estyn a chysylltedd coetiroedd, neu sut mae camau rheoli'n atgyfnerthu cyflwr glaswelltiroedd. Mae awdurdodau cynllunio a datblygwyr yn defnyddio'r fframwaith i ddangos sut mae prosiectau'n darparu NBB fel sy'n ofynnol o dan PPW, tra bod rheoleiddwyr yn ei ddefnyddio i sicrhau bod gwelliannau arfaethedig yn gredadwy, yn gymesur ac wedi'u targedu at ganlyniadau gwydnwch. Yn bwysig, nid metrig yw DECCA, ond offeryn asesu wedi'i seilio ar egwyddorion. Mae hyn yn pwysleisio barn broffesiynol, canlyniadau mesuradwy, a phriodweddau gwydnwch yn hytrach na diffinio un metrig rhagnodedig fel sy'n ofynnol yn Lloegr o dan BNG (Adran 4.3.1).

Er bod y fframwaith DECCA yn ansoddol, gellir cyflwyno metrig i ddarparu tystiolaeth ac adolygiad atodol os dymunir, ond nid yw o reidrwydd yn dangos cydymffurfiaeth â gofynion cynllunio. Bydd Awdurdodau Cynllunio Lleol (ACLau) yn ystyried a yw budd net ar gyfer bioamrywiaeth wedi'i sicrhau. Mae'r dull ansoddol hwn hefyd yn rhoi hyblygrwydd i ymarferwyr ystyried tystiolaeth ecolegol benodol i safle wrth alinio â nodau'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur ac â chanllawiau CNC. Caiff ei gymhwyso felly ar draws cynllunio lleol, cynllunio rheoli adnoddau naturiol ac asesiadau prosiect, gan ei wneud yn ganolog i sut y gweithredir yr egwyddor budd net yng Nghymru.

Mae Tabl 4 yn asesu'r dull o ran budd net yng Nghymru ar y tir. Yn gyffredinol, mae'n perfformio'n gymedrol i gryf, gyda dyletswyddau gwella bioamrywiaeth wedi'u gwreiddio yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, gan sicrhau integreiddio polisi traws-sectorol. Fodd bynnag, nid oes trothwy statudol ar gyfer budd net, ac mae monitro'n anghyson. Yn ogystal, mae cyllid yn dibynnu ar grantiau llywodraeth a rhwymedigaethau cynllunio yn hytrach nag ar farchnad credyd strwythuredig.

Tabl 4 Statws Dull Budd Net yng Nghymru (daearol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn sefydlu	Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn rhoi cefnogaeth statudol i wella bioamrywiaeth fel rhan o ddyletswyddau datblygu cynaliadwy, sy'n awr yn ofyniad (a pholisi cynllunio cenedlaethol) o dan PPW (argraffiad 12). Fodd bynnag, nid oes gofyniad penodol a meintiol ar gyfer budd net sy'n cyfateb i drothwy 10% Lloegr, sy'n golygu bod gorfodi'n dibynnu'n sylweddol ar ddehongliad lleol.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Wedi'i sefydlu	Mae dyletswyddau gwella bioamrywiaeth wedi'u hymgorffori ar draws pob corff cyhoeddus drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, ac mae bellach yn ofyniad (a pholisi cynllunio cenedlaethol) o dan PPW (argraffiad 12). Mae'r integreiddio traws-sector hwn yn sicrhau bod ystyriaethau bioamrywiaeth wedi'u prif ffrydio i gynllunio, seilwaith a gweithredu llywodraethol, wedi'i ategu gan Gynllun Gweithredu Adfer Natur.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn sefydlu	Caiff darparu ei gyflawni drwy amodau cynllunio ac rhwymedigaethau. Gall awdurdodau lleol fynnu gwella bioamrywiaeth fel rhan o ganiatâd datblygu, ond nid oes system fonitro ganolog na chofrestr genedlaethol.
Dull Mesur	Yn sefydlu	Caiff gwella ei asesu drwy geisiadau cynllunio ac arolygon ecolegol gan ddefnyddio Fframwaith ansoddol DECCA (CIEEM, 2022), ond nid oes metrig bioamrywiaeth cenedlaethol ar gael.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn sefydlu	Caiff gwelliannau eu sicrhau'n aml drwy rwymedigaethau cynllunio, ond mae gorfodi a monitro'n amrywio'n sylweddol rhwng awdurdodau lleol.
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Integreiddio cryf â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, Cynllun Gweithredu Adfer Natur (Llywodraeth Cymru, 2015), a chydag ymrwymiadau bioamrywiaeth rhyngwladol megis 30 erbyn 30, gyda'r Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth (Llywodraeth Cymru, 2022) yn helpu dangos sut y caiff hyn ei gyflawni.
Mecanweithiau Cyllido	Yn sefydlu	Daw cyllid o raglenni seilwaith gwyrdd a arweinir gan y llywodraeth, grantiau amgylcheddol, rhwymedigaethau cynllunio a chyfraniadau datblygwyr, ond nid oes marchnad gredyd strwythuredig.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn sefydlu	Mae Fframwaith DECCA (CIEEM, 2022) ar waith ac yn darparu dull strwythuredig. Fodd bynnag, nodwyd bod ei gymhwyso'n anghyson ar draws gwahanol awdurdodau lleol oherwydd gwahaniaethau mewn dehongliad ac argaeledd adnoddau (British Ecological Society, 2023).

4.2.2. Morol

Yn y cyd-destun morol, mae Cymru yn ymgorffori rhai o'r egwyddorion sy'n sail i fuddiant net o fewn ei fframwaith cynllunio a rheoli morol. Mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) a'r canllawiau gweithredu cysylltiedig yn nodi amcanion datblygu cynaliadwy ac yn mynnu bod datblygwyr a rheoleiddwyr yn ystyried effeithiau ar ecosystemau morol a safleoedd dynodedig, gyda CNC yn darparu cyngor morol a chanllawiau sector-benodol ar gyfer asesu effaith, caniatáu a lliniaru. Fel y trafodwyd yn Adran 4.2.1, mae NBB yn cwmpasu'r amgylchedd morol rhynglanwol i lawr at y MLWM, sy'n golygu bod datblygiadau yn y parth hwn ar y ffin rhwng systemau cynllunio daearol a morol. O ganlyniad, efallai y bydd angen i gynigion gydymffurfio â gofynion PPW (Argraffiad 12) a pholisi cynllunio morol, gan sicrhau aliniad rhwng dyletswyddau cynllunio ar y tir a diogelu'r amgylchedd morol.

Mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) yn cwmpasu'r ardaloedd morol arfordirol (0–12 milltir forol) ac oddi ar y môr (12–200 milltir forol). Mae'r WNMP yn mabwysiadu dull camu ac yn pwysleisio y dylai cymhwyso ei bolisïau fod yn gymesur â maint prosiect, effeithiau posibl, a'r risgiau cysylltiedig. Caiff gofynion asesu ac ymgysylltu eu graddio yn unol â hyn, gyda hyrwyddiad i gyrff cyhoeddus gategoreiddio cynigion yn fandiau seiliedig ar risg i lywio gwneud penderfyniadau. Er enghraifft, mewn perthynas â thrwyddedu morol, mae prosiectau risg isel (Band Un) yn gofyn am ychydig iawn o dystiolaeth ategol, mae prosiectau risg canolig (Band Dau) yn gofyn am rywfaint o dystiolaeth sy'n gymesur â'r risg, ac mae prosiectau risg uchel (Band Tri), gan gynnwys y rhai sy'n ddarostyngedig i brosesau asesu ffurfiol, yn gofyn am dystiolaeth sylweddol sy'n dangos cydymffurfiaeth â pholisi. Dylai cynigion ym Mandiau Dau a Thri nodi'n benodol pa bolisïau sy'n berthnasol, i ba raddau y cânt eu bodloni, a'r cyfraniadau at weledigaeth ac amcanion y Cynllun. Mae'r dull haenog hwn yn sicrhau cymhwyso cyson a chymesur o bolisïau'r Cynllun gan hwyluso asesu prosiect ymarferol a thryloyw.

Mae polisi ENV_01 y WNMP (Llywodraeth Cymru, 2025a) yn nodi y dylai pob cynnig ddangos sut y bydd yn osgoi effeithiau andwyol sylweddol ar fioamrywiaeth ac adnoddau naturiol y môr ac mae'n annog yn benodol wneuthurwyr penderfyniadau a datblygwyr i geisio cyfleoedd i gyfrannu'n gadarnhaol at wydnwch ecosystemau. Mae'r pwyslais deuol hwn — o leihau niwed ac o wella gwerth ecolegol — yn adlewyrchu'n uniongyrchol y ddyletswydd statudol yn Neddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, Adran 6, sy'n gorfodi cyrff cyhoeddus i gynnal a gwella bioamrywiaeth wrth hybu gwydnwch.

Yn ymarferol, mae ENV_01 yn arwain rheoleiddwyr, megis CNC a'r Marine Management Organisation (MMO); pan fyddant yn ymwneud â phenderfyniadau trawsffiniol rhwng Cymru a Lloegr, i asesu a all gweithgareddau arfaethedig ddarparu buddion ehangach y tu hwnt i gydymffurfio. Gallai hyn gynnwys mesurau megis gwella cyflwr cynefinoedd cyfagos, adfer cysylltedd o fewn y rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchodedig (MPA), neu wella swyddogaethau ecosystemau megis ansawdd dŵr a rheoli gwaddodion. Drwy ymgorffori'r disgwyliadau hyn ar draws yr holl sectorau morol (o ynni ac acwafechwaith i borthladdoedd ac adloniant), mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) yn sicrhau bod cyfleoedd gwella yn cael eu hystyried yn systematig yn hytrach nag mewn modd ad hoc. Yn debyg i'r cyd-destun daearol, nid yw ENV_01 yn rhagnodi ennill rhifiadol ond yn hytrach yn hybu dull wedi'i seilio ar egwyddorion, gan annog barn broffesiynol ac atebion penodol i brosiect sy'n alinio â nodau cenedlaethol Cymru ar gyfer adfer natur a moroedd gwydn — er nad oes cyfatebiaeth bresennol i fframwaith DECCA (CIEEM, 2022) nac unrhyw ofyniad i ddarparu mesurau "nature positive". Mae hyn yn ei wneud yn brif fecanwaith drwy'r hwn y mae'r WNMP yn cyfieithu dyletswyddau statudol lefel uchel i ddisgwyliadau gweithredol, gan lunio datblygu morol mewn ffordd sy'n cefnogi iechyd ecolegol hirdymor ac sy'n cynrychioli cyfle i gyflawni budd net yn yr amgylchedd morol.

Yn ddiweddar, cynhyrchwyd Datganiad Technegol ENV_01 (Llywodraeth Cymru, 2025a), sydd wedi'i gynllunio i gefnogi gweithrediad effeithiol a chyson polisi'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019), ENV_01: Ecosystemau Morol Gwydn. Anogir gwella yn benodol o fewn ENV_01, ond mae'r Datganiad Technegol yn pwysleisio mai agwedd wirfoddol o'r polisi yw hyn. Er mwyn pennu a yw gwelliant wedi'i gyflawni, mae ENV_01 yn annog ymgeiswyr a gwneuthurwyr penderfyniadau i fesur graddfa'r gwelliant a gyflwynir. Nid yw ENV_01 yn mynnu i brosiect ddarparu budd net morol ar gyfer bioamrywiaeth sy'n gyfwerth â'r gofyniad budd net i fioamrywiaeth a nodir o fewn system gynllunio daearol Polisi Cynllunio Cymru. Mae'n bwysig nodi bod unrhyw ymyriadau a weithredir o dan elfen 'gwella' ENV_01 yn arwahanol ac yn ychwanegol i unrhyw fesurau "nature positive" a gymerir i liniaru effeithiau andwyol ar ecosystemau morol o dan elfen gyntaf y polisi.

Yn y cyd-destun morol, mae polisi morol yng Nghymru felly yn rhannu'r un egwyddorion sy'n cael eu gyrru gan ganlyniadau ac sy'n canolbwyntio ar wydnwch ag a geir ar y tir, ac mae'r Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth diweddar yng Nghymru wedi ceisio integreiddio ystyriaethau morol i bolisi bioamrywiaeth cenedlaethol. Er bod arfer budd net ar y tir yn gymharol ddatblygedig — gyda pholisi cynllunio penodol, y ddyletswydd Adran 6 a'r Fframwaith DECCA (CIEEM, 2022) yn cefnogi gweithrediad — mae gwella morol yng Nghymru ar hyn o bryd yn llai ffurfiol ac yn bennaf yn wirfoddol. Anogir gwella morol ac fe'i hintegreir mewn cynllunio morol a rheoli MPAs ond mae'n parhau'n llai safonol ac o ganlyniad yn anos ei fesur, ac yn fwy dibynnol ar asesiadau effaith pwrpasol, rheoli addasol a monitro

ar lefel safle. Mae Adran 6 yr adroddiad hwn yn archwilio sut y gellid cymhwyso MNB yng Nghymru ac yn darparu argymhellion ar gyfer ei weithredu'n strategol, pe bai Llywodraeth Cymru yn dewis ystyried y cysyniad ymhellach.

Mae Cronfa MARINE Cymru yn fenter bwysig sy'n datblygu gan Lywodraeth Cymru. Mae wedi'i chynllunio i ddenu buddsoddiad gwirfoddol gan ddatblygwyr, elusennau a phartneriaid eraill i gefnogi adferiad a gwydnwch hirdymor ecosystemau morol ac arfordirol Cymru. Dan arweiniad Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (WCVA), mae'r gronfa'n anelu at ategu cyllid cyhoeddus drwy ariannu prosiectau sy'n darparu buddion amgylcheddol, cymdeithasol ac economaidd, megis gwella cynefinoedd, lles cymunedol a datrysiadau hinsawdd sy'n seiliedig ar natur. Yn bwysig, mae'r gronfa'n darparu mecanwaith ymarferol i ddatblygwyr gyfrannu at gamau sy'n gyson â dull o'r math budd net (er nad yw'n cyflwyno budd net morol), gan eu galluogi i fuddsoddi'n wirfoddol mewn prosiectau adfer morol ac arfordirol sy'n cynhyrchu canlyniadau cadarnhaol mesuradwy y tu hwnt i ofynion rheoleiddiol. Mae'r gronfa'n ffurfio rhan o uchelgais ehangach Cymru i integreiddio buddsoddi cynaliadwy ac adfer natur i reolaeth forol ac yn cyd-fynd â fframweithiau megis Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Yn ogystal, mae'r Marine Recovery Fund (MRF), sydd bellach wedi'i sefydlu'n ffurfiol, yn darparu mecanwaith statudol ar draws y DU drwy'r hwn y gall datblygwyr gwynt ar y môr oddi ar y môr gyfrannu at ddarparu mesurau iawndal strategol ar gyfer effeithiau ar nodweddion MPAs, yn bennaf i fodloni rhwymedigaethau o dan y Rheoliadau Cynefinoedd, ond fe'i gellir ei ddefnyddio hefyd i gefnogi Mesurau o Fudd Amgylcheddol Cyfwerth (MEEB) ar gyfer effeithiau ar Ardaloedd Cadwraeth Morol (MCZs) o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir 2009 (Llywodraeth y DU, 2025). Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi bod yr MRF yn parhau i fod wedi'i ganolbwyntio ar iawndal statudol yn unig; nid yw'n sefydlu gofyniad budd net, hyd yn oed os yw'r dull cronfaio strategol yn gallu darparu mewnwelediadau a allai gefnogi polisi gwella yng Nghymru yn y dyfodol.

Caiff y dull o ran budd net yng Nghymru mewn cyd-destun morol ei asesu yn Tabl 5 isod. Yn ei ffurf bresennol, mae cyflawni budd net yng Nghymru yn llai datblygedig na'i gymar daearol, o ystyried nad oes mecanwaith budd net morol penodol yn bodoli. Mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) yn annog gwella bioamrywiaeth ond nid yw'n gosod dyletswyddau gorfodol. Fodd bynnag, mae darparu'n bennaf yn ddewisol o fewn prosesau trwyddedu, heb fetrig na fframwaith cyllido.

Tabl 5 Statws Dull Budd Net yng Nghymru (morol)

Dimensiwm	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn dod i'r amlwg	Mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) a'r Datganiad Technegol ENV_01 dilynol (Llywodraeth Cymru, 2025a) yn annog gwella a gwydnwch ond nid ydynt yn gosod dyletswydd statudol o ran budd net ar ddatblygwyr. Mae'r iaith yn parhau'n strategol yn hytrach nag yn orfodol, gan gyfyngu ar rym cyfreithiol.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Mae'r WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) a'r Datganiad Technegol ENV_01 (Llywodraeth Cymru, 2025a) yn annog gwella bioamrywiaeth drwy drwyddedu morol a chynllunio gofodol morol. Fodd bynnag, mae'r cwmpas wedi'i gyfyngu i ganllawiau yn hytrach na gofynion gorfodol.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn sefydlu	Nid oes gofyniad budd net gorfodol. Mae gweithrediad yn dibynnu ar gynnwys fesul achos o fewn trwyddedu morol, heb gydlynu nac adrodd cenedlaethol. Mae mentrau gwella pwrpasol penodol i ddiwydiant megis Cynlluniau PEO yn cwmpasu prosiect Gwynt ar y Môr Rownd 5 Môr Celtaidd mewn dyfroedd Cymru.
Dull mesur	Yn dod i'r amlwg	Nid oes metrig morol safonol; caiff penderfyniadau eu seilio ar asesiadau ecolegol penodol i brosiectau gyda dim fframwaith ansoddol ar waith sy'n debyg i Fframwaith DECCA (CIEEM, 2022) ar gyfer NBB ar y tir.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Mae monitro a sicrwydd yn dibynnu ar fesurau gwirfoddol gan ddatblygwyr, heb rwymedigaethau hirdymor.

Dimensiwm	Statws	Cyflawnhad
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Aliniad cryf â thargedau cenedlaethol, y WNMP (Llywodraeth Cymru, 2019) (ENV_01; Llywodraeth Cymru, 2025a) ac ymrwymiadau rhyngwladol megis 30 erbyn 30, gyda'r Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth yn nodi sut y gellir cyflawni hyn.
Mecanweithiau Cyllido	Establishing Yn sefydlu	Mae prosiectau morol yn dibynnu'n bennaf ar gyllid cyhoeddus, grantiau ad hoc a chyfraniadau datblygwyr. Mae Cronfa MARINE Cymru wedi'i gyflwyno'n ddiweddar i ddenu buddsoddiad gwirfoddol (gan gynnwys datblygwyr) i adfer a gwella ecosystemau morol ac arfordirol, gan fynd y tu hwnt i gyllid cyhoeddus presennol. Gall Cymru hefyd gael mynediad at yr MRF ar draws y DU ar gyfer iawndal gwynt oddi ar y môr, ond nid oes mecanwaith cyllido pwrpasol ar hyn o bryd ar gyfer darparu budd net morol ehangach.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes mecanwaith budd net ffurfiol ar waith.

4.3. Lloegr

Mae Lloegr wedi mabwysiadu'r dull mwyaf ffurfiol a statudol o ran gwella bioamrywiaeth yn y DU, gan ymgorffori BNG yn uniongyrchol yn ei system gynllunio. Mae'r dull yn adlewyrchu symudiad polisi oddi wrth liniaru'n unig tuag at welliannau hirdymor, mesuradwy i gynefinoedd a gwasanaethau ecosystemau. Er bod BNG bellach yn ofyniad cyfreithiol ar gyfer cynllunio daearol (gan gynnwys yn y parth rhynglanwol i lawr at y MWLM), mae Marine Net Gain (MNG) yn dal yn ei gam ffurfiannol, gyda'r egwyddorion wedi'u hamlinellu ond y mecanweithiau darparu eto i'w datblygu. Trafodir BNG a MNG yn fwy manwl isod.

Ar y lefel genedlaethol, mae'r DU wedi gwneud cyfres o ymrwymiadau polisi uchelgeisiol sy'n darparu'r fframwaith ar gyfer ymgorffori'r egwyddorion sy'n sail i fuddiant net yn y ddau amgylchedd daearol a morol. Roedd Cynllun Amgylcheddol 25 Mlynedd (Llywodraeth y DU, 2018) yn y strategaeth gynhwysfawr gyntaf i fynegi'r uchelgais i adael yr amgylchedd naturiol mewn cyflwr gwell ar gyfer y genhedlaeth nesaf. Amlinellodd dargedau ar gyfer moroedd glân, cynefinoedd iach, ecosystemau adferedig a bioamrywiaeth wydn. Ailgadarnhawyd ac ymgorfforwyd yr uchelgeisiau hyn drwy'r Environmental Improvement Plan (Llywodraeth y DU, 2023), sy'n darparu targedau statudol ar gyfer nifer rhywogaethau, ansawdd dŵr, ansawdd aer a lleihau gwastraff. Yn bwysig, mae'r ddwy strategaeth yn gysylltiedig yn benodol ag ymrwymiadau rhyngwladol o dan y GBF (CBD, 2022) a Chytundeb Paris (UNFCCC, 2015), gan sicrhau cydlyniant rhwng fframweithiau polisi domestig a byd-eang.

Mae offer deddfwriaethol yn sail i'r ymrwymiadau hyn. Cyflwynodd Deddf yr Amgylchedd (2021) BNG yn Lloegr. Mae ymgynghoriadau gan Defra a gynhaliwyd yn 2022–23 hefyd yn cynnig integreiddio dull ennill net i system drwyddedu morol o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009), gyda chefnogaeth gan Ddatganiad Polisi Morol y DU (Llywodraeth y DU, Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth Cymru, 2011). Mae'r offer hyn eisoes yn mynnu bod gwneuthurwyr penderfyniadau'n ystyried cyfleoedd ar gyfer gwella ecolegol, gan osod y sylfeini ar gyfer mecanwaith ennill net ffurfiol yn Lloegr.

Mae'r Planning and Infrastructure Bill (2024–26) diweddar yn cyflwyno mecanweithiau amgylcheddol newydd o fewn ymdrech ehangach i gyflymu datblygu. Mae'n sefydlu Cronfa Adfer Natur, gan alluogi datblygwyr i gyfrannu'n ariannol at adfer cynefinoedd a lliniaru amgylcheddol, ac yn cyflwyno Environmental Delivery Plans i gydlynu adfer natur ar lefel strategol, sy'n cael eu harwain gan Natural England. Mae'r Bil hefyd yn symleiddio asesiadau amgylcheddol a'r prosesau ymgynghori ar gyfer prosiectau mawr, gyda'r nod o leihau oedi tra'n cynnal goruchwyliaeth drwy ganllawiau ac isadeiledd monitro wedi'u diweddaru. Bwriedir i'r mesurau hyn integreiddio ystyriaethau amgylcheddol i'r broses gynllunio yn fwy effeithlon tra'n cefnogi cyflawni tai ac isadeiledd ar raddfa fawr.

4.3.1. Daearol – Ennill Bioamrywiaeth Net (BNG)

Mae BNG Lloegr yn cynnwys cwmpas y parth rhynglanwol (i lawr at y MLWM) sy'n cynnwys cynefinoedd megis morfeydd heli, llaid-gwlyptiroedd a fflatiau tywod, fel y caiff ei ddal gan y metrig bioamrywiaeth statudol (Defra, 2023). Fodd bynnag, nid yw BNG yn ymestyn i'r môr oddi ar y MLWM, lle disgwylir y caiff datblygiadau eu cynnwys o dan y fframwaith MNG sy'n dod i'r amlwg (gweler Adran 4.3.2). Daeth BNG yn ofyniad statudol yn Lloegr dan Ddeddf yr Amgylchedd (2021), gyda'r ddeddfwriaeth yn diwygio Deddf Cynllunio Gwlad a Thref (1990) drwy Atodlen 7A. Ers Chwefror 2024, mae'r rhan fwyaf o geisiadau cynllunio newydd yn ofynnol i ddarparu o leiaf 10% o gynnydd net mewn gwerth bioamrywiaeth o'i gymharu â'r cyflwr gwaelodlin. I gydymffurfio, rhaid i ddatblygwyr baratoi Cynllun Ennill Bioamrywiaeth sy'n dangos sut y caiff y 10% gofynnol ei gyflawni a'i sicrhau am o leiaf 30 mlynedd, fel arfer drwy rwymedigaethau cynllunio Adran 106 neu gyfamodau cadwraeth. Gellir darparu'r ennill ar y safle drwy greu neu wella cynefinoedd, oddi ar y safle drwy safleoedd ennill bioamrywiaeth cofrestredig, neu drwy brynu credydau bioamrywiaeth statudol gan y llywodraeth. Bwriedir i'r credydau hyn fod yn ddewis olaf, gan sicrhau bod datblygwyr yn blaenoriaethu mesurau ar y safle ac yn lleol cyn gwrthbwyso mewn mannau eraill.

Caiff darparu BNG ei gefnogi gan Gofrestr Safleoedd Ennill Bioamrywiaeth (Natural England, 2024), cronfa ddata hygyrch i'r cyhoedd sy'n cofnodi enillion oddi ar y safle, gan gynnwys lleoliad, math o gynefin a sicrwydd cyfreithiol. Mae Awdurdodau Cynllunio Lleol yn gyfrifol am gymeradwyo Cynlluniau Ennill, gorfodi amodau a sicrhau cydymffurfiaeth dros amser, gan ddarparu tryloywder ac atebolrwydd drwy gofnodi lleoliad, math a sicrwydd cyfreithiol enillion oddi ar y safle. I alinio ennillion cynefinoedd ymhellach â blaenoriaethau ecolegol, cyflwynwyd Local Nature Recovery Strategies (LNRS) o dan yr un ddeddfwriaeth, sy'n nodi ardaloedd blaenoriaeth ar gyfer adfer cynefinoedd ar draws amgylcheddau daearol a rhynglanwol (i lawr at y MLWM) o fewn y system gynllunio defnydd tir. Bydd BNG hefyd yn cael ei ehangu i gynnwys Nationally Significant Infrastructure Projects (NSIPs) o Fai 2026, yn amodol ar ymgynghori parhaus (Defra, 2025), gan sicrhau cysondeb ar draws cynlluniau datblygu mawr, er nad yw'r gofynion hyn yn gymwys ond i brosiectau sy'n cael caniatâd drwy'r drefn gynllunio ac nid ydynt yn ymestyn i ddatblygiadau morol oddi ar y môr sy'n cael eu trwyddedu o dan ddeddfwriaeth forol.

Mae Biodiversity Metric 4.0 (Defra, 2023a) yn fersiwn ddiweddaraf o'r offeryn meintiol a ddefnyddir i fesur a chymharu gwerth ecolegol cynefinoedd cyn ac ar ôl datblygu, gan gefnogi darparu BNG. Mae'n cyfieithu data o arolygon maes yn unedau bioamrywiaeth yn seiliedig ar fath cynefin, cyflwr, arbenigrwydd ac arwyddocâd strategol, gyda newidiadau ar gyfer risgiau gofodol ac amserol sy'n adlewyrchu ansicrwydd ac amser i gamau iawndal gyrraedd aeddfedrwydd cynefin.

Yn ymarferol, caiff y metrig ei ddefnyddio drwy gydol cylch bywyd y prosiect i lywio cynllunio, dylunio, asesu a darparu. Mae ecolegydd cymwys yn yn y cyntaf i gynnal arolwg cynefinoedd gwaelodlin gan ddefnyddio system Dosbarthiad Cynefinoedd y DU, gan asesu pob darn o gynefin o ran cyflwr, arbenigrwydd ac arwyddocâd lleol. Caiff y data hyn eu mewnbynnu i'r Biodiversity Metric Calculation Tool, sy'n cynhyrchu sgoriau unedau bioamrywiaeth gwaelodlin. Yna caiff cynefinoedd ôl-ddatblygu arfaethedig eu modelu o fewn yr offeryn i gyfrifo'r enillion neu'r colledion disgwyliedig, gyda lluosyddion risg awtomataidd yn cyfrif am anhawster creu cynefin, oedi dros amser ac amrediad dosbarthu oddi ar y safle. Mae'r allbynnau sy'n deillio yn galluogi timau prosiect i gymharu senarios, mireinio cynigion dylunio a dangos cydymffurfiaeth â'r gofyniad statudol ar gyfer o leiaf 10% o ennill net. Mae cryfderau'r system hon yn gorwedd yn ei chysondeb, ei hygyrchedd ac yn ei hintegreiddiad â System Dosbarthiad Cynefinoedd y DU, gan alluogi bioamrywiaeth i gael ei hystyried mewn cynllunio a dylunio drwy unedau cynefin mesuradwy. Fodd bynnag, mae'r metrig yn parhau i fod yn ddirprwy ar gyfer bioamrywiaeth, gan ganolbwyntio ar nodweddion cynefinoedd yn hytrach nag ar gyfansoddiad rhywogaethau neu swyddogaethau ecolegol. Mae ei gywirdeb yn dibynnu'n helaeth ar ansawdd yr arolygon ac arbenigedd yr aseswr, a gall or-symleiddio ecosystemau cymhleth, yn enwedig mewn amgylcheddau dirywiedig neu ddeinamig. Er enghraifft, ni ellir cynrychioli cynefinoedd anadnewyddadwy megis coetir hynafol yn y metrig mewn ffordd ystyrlon, ac mae angen triniaeth bwrpasol. Er bod peryglon posibl ynghlwm wrth y metrig, mae'n rhagorol ar draws y byd o ran cyfrifo ennill net.

Mae astudiaeth gan Stuart et al. (2025) wedi darparu archwiliad cynhwysfawr o ganfyddiadau'r cyhoedd ynghylch BNG daearol yn Lloegr, gan ddatgelu tirwedd gymhleth o obaith gofalus, diffyg dealltwriaeth, a hyder amodol. Er mai lleiafrif o ymatebwyr (21%) oedd â phrofiad uniongyrchol o brosiectau BNG, mynegodd mwyafrif (58.2%) gefnogaeth i'r egwyddor bod adfer ac ehangu cynefinoedd yn gallu arwain at welliannau net i fioamrywiaeth. Mae hyn yn awgrymu, er bod y cysyniad yn taro tant gyda'r cyhoedd, bod ei fecanweithiau'n dal heb eu deall yn dda. Yn enwedig, derbyniodd 42.8% o gyfranogwyr y defnydd o fetrigau safonol i fesur bioamrywiaeth, er gwaethaf trafodaethau parhaus ynghylch eu haddasrwydd ecolegol. Yn hollbwysig, mae'r astudiaeth yn tynnu sylw at raddiant hyder clir: derbyniodd datblygwyr (21.8%) a chyrff llywodraeth (24.0%) sgoriau hyder cymharol isel, tra bod elusennau bywyd gwyllt (75.6%) ac ymgynghorwyr ecolegol (66.0%) ymhlith y grwpiau mwyaf dibynadwy. Mae'r gwahaniaeth hwn mewn hyder yn cael goblygiadau uniongyrchol ar gyfer dylunio polisi, gan awgrymu y gall goruchwyliaeth trydydd parti a monitro tryloyw fod yn hanfodol ar gyfer adeiladu a chynnal hygrededd cyhoeddus. Ymhellach, nododd dros hanner yr ymatebwyr (55.6%) fod effaith amgylcheddol prosiect yn dderbyniol os yw'n cyflawni BNG, ond mae'r derbyniad hwn yn amodol, yn dibynnu ar gredadwyedd ac effeithiolrwydd canfyddedig yr allbynnau.

Mae'r astudiaeth yn argymell pedwar cam strategol i gryfhau hygrededd cyhoeddus BNG: (i) gwella dealltwriaeth y cyhoedd drwy gyfathrebu clir; (ii) cynnwys actorion dibynadwy yn y darparu; (iii) osgoi dibyniaeth ar gredydau bioamrywiaeth sydd eisoes yn bodoli; ac (iv) sicrhau bod datblygwyr yn cymryd cyfrifoldeb uniongyrchol am fesurau iawndal. Yn gyffredinol, mae'r astudiaeth yn tanlinellu nad yw llwyddiant BNG yn fater o fetrigau ecolegol yn unig ond hefyd yn fater o hyder cymdeithasol, tryloywder, ac ymgysylltu ystyrlon â rhanddeiliaid.

Caiff y dull o ran budd net fel y'i darperir ar hyn o bryd yn Lloegr (BNG Daearol) ei asesu yn Tabl 6 isod. Mae BNG yn sgorio'n uchel ar draws y rhan fwyaf o'r meini prawf, gan fod Deddf yr Amgylchedd (2021) yn gwneud cynnydd bioamrywiaeth o 10% yn ofyniad statudol, wedi'i gefnogi gan fetrig Natural England, proses Cynllun Ennill Bioamrywiaeth, a chofrestr statudol o safleoedd ennill. Caiff darparu ei integreiddio i'r system gynllunio, gyda dewisiadau ar y safle, oddi ar y safle, neu gredydau statudol, a sicrwydd hirdymor drwy gyfamodau 30 mlynedd. Mae'n alinio'n gryf â'r Environmental Improvement Plan (Llywodraeth y DU, 2023) a thargedau bioamrywiaeth rhyngwladol ac mae'n cael ei ategu gan farchnad gredydau bioamrywiaeth sy'n tyfu'n gyflym. Fodd bynnag, mae gwendidau allweddol yn gorwedd yn y cymhlethdod o ran gorfodi ac yng nghwestiynau ynghylch a yw metrigau'n dal canlyniadau ecolegol yn llawn, gan fod offerynnau rhifiadol yn gallu gor-symleiddio ecosystemau cymhleth drwy ganolbwyntio ar nodweddion mesuradwy fel maint neu fath cynefin, nad ydynt o reidrwydd yn adlewyrchu ansawdd ecolegol, amrywiaeth rhywogaethau, neu lwyddiant cynefin hirdymor.

Tabl 6 Statws Dull Budd Net yn Lloegr (BNG – daearol)

Dimenswim	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Wedi'i sefydlu	Mae BNG wedi'i osod ar seiliau statudol cadarn drwy Ddeddf yr Amgylchedd (2021), a ddiwygiodd Deddf Cynllunio Gwlad a Thref (1990) drwy Atodlen 7A. Mae hyn yn gwneud cynnydd bioamrywiaeth o 10% yn ofyniad cyfreithiol ar gyfer bron pob datblygiad o 2024 ymlaen, wedi'i ategu gan reoliadau, canllawiau ac offerynnau statudol. Mae'r sail statudol yn arbennig o nodedig gan ei fod yn sefydlu dyletswyddau rhwymol i ddatblygwyr ac Awdurdodau Cynllunio Lleol, gan osod Lloegr fel arweinydd byd-eang wrth ymgorffori ennill net yn y gyfraith.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Wedi'i sefydlu	Mae BNG wedi'i integreiddio i'r system gynllunio ar sawl lefel: cynlluniau lleol, rheolaeth datblygu a fframweithiau cenedlaethol. Mae hefyd yn cysylltu â dogfennau strategol ehangach megis yr Environmental Improvement Plan (Llywodraeth y DU, 2023), 25 Year Environment Plan (Defra, 2018), ac ymrwymiadau bioamrywiaeth rhyngwladol y DU. Mae estyn BNG i NSIPs o 2026 yn dangos ehangder y polisi.
Mecanweithiau Gweithredu	Wedi'i sefydlu	Mae mecanweithiau darparu wedi'u datblygu'n helaeth. Rhaid i ddatblygwyr gyflwyno Biodiversity Gain Plan gydag enillion wedi'u cofnodi yn y Biodiversity Gain Sites Register statudol. Mae monitro'n cael ei orfodi gan Awdurdodau Cynllunio Lleol. Mae Natural England yn darparu'r offer, ac mae credydau'r llywodraeth yn gweithredu fel "backstop". Mae hyn yn creu pensaernïaeth ddarparu gynhwysfawr, er ei bod yn ddwys o ran adnoddau.
Dull Mesur	Wedi'i sefydlu	Mae Biodiversity Metric 4.0 yn galluogi datblygwyr i gyfrifo gwerthoedd cynefin cyn ac ar ôl datblygu yn glir, gan ddarparu cysondeb i reoleiddwyr.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Wedi'i sefydlu	Rhaid sicrhau enillion yn gyfreithiol am o leiaf 30 mlynedd drwy gyfamodau cadwraeth neu gytundebau Adran 106, sy'n darparu amddiffyniad cryf.

Dimenswim	Statws	Cyflawnhad
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Mae BNG wedi'i fframio fel elfen ganolog o ddarparu'r Environmental Improvement Plan (Llywodraeth y DU, 2023), gan helpu i gyflawni targedau'r GBF, gan gynnwys 30 erbyn 30.
Mecanweithiau Cyllido	Wedi'i sefydlu	Mae gan y system farchnad credydau bioamrywiaeth a bancio cynefinoedd wedi'i gweithredu'n llawn. Gall datblygwyr ddarparu enillion ar y safle, prynu unedau oddi ar y safle, neu brynu credydau statudol fel dewis olaf, gan greu fframwaith ariannol graddadwy.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn sefydlu	Mae mater sylweddol yn ymwneud â chamddefnyddio'r eithriad "de minimis", gyda 86% o geisiadau cynllunio a gymeradwywyd rhwng Mawrth 2024 a Chwefror 2025 yn hawlio eithriadau, gan danseilio effeithiolrwydd y polisi (The Guardian, 2025). Cafodd y metrig hefyd ei feirniadu am or-symleiddio, tanbrisio swyddogaeth ecosystemau, ac anhawster wrth ddelio â chyfatebiaeth hirdymor cynefinoedd. Mae amheuaeth gyffredinol ymhlith y cyhoedd dros BNG. Mae cwestiynau hefyd yn parhau ynghylch a oes gan Awdurdodau Cynllunio Lleol yr adnoddau a'r arbenigedd i orfodi monitro hirdymor yn effeithiol. Serch hynny, yn gyffredinol, mae'i weithrediad yn gymharol hawdd ei ddefnyddio i ddatblygwyr ac yn glir i'w asesu gan reoleiddwyr.

4.3.2. Morol – Ennill Net Morol (MNG)

Er bod Lloegr wedi gwneud cynnydd sylweddol o ran gweithredu BNG ar y tir, mae MNG ar hyn o bryd yn gysyniadol ac yn anstatudol. Mynegwyd y weledigaeth ar gyfer MNG gyntaf yn y 25 Year Environment Plan (Defra, 2018) ac fe'i hatgyfnerthwyd yn yr Environmental Improvement Plan (Llywodraeth y DU, 2023), y ddau ohonynt yn pwysleisio gwrthdroi colled bioamrywiaeth forol ac adfer ecosystemau morol. Cyflwynodd yr Environmental Improvement Plan dargedau rhwymol o dan Environmental Targets (Marine Protected Areas) Regulations (2023), gan gynnwys gorchymyn i sicrhau bod 70% o nodweddion dynodedig mewn Ardaloedd Morol Gwarchodedig (MPAs) yn cyrraedd "cyflwr ffafriol" erbyn 2042, gydag carreg filltir ganolradd o 48% erbyn 2028. Mae Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009), ynghyd â'r Marine Policy Statement (Llywodraeth y DU, Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth Cymru, 2011), yn darparu'r offer sylfaenol ar gyfer cynllunio gofodol morol. Mae'r Marine Policy Statement yn arwain penderfyniadau cynllunio morol drwy'r system drwyddedu morol a'r Regional Marine Plans (Defra ac MMO, 2024) a ddatblygir gan yr MMO, gyda'r nod o sicrhau gweinyddiaeth integredig ac ar sail ecosystem ar gyfer parthau morol Lloegr. Fodd bynnag, cydnabyddir bod bylchau o hyd o ran cydlyniad, gorfodi ac integreiddio, yn enwedig mewn perthynas â physgodfeydd, cysondeb trwyddedu, a darparu canlyniadau adfer strategol.

Er nad oes gofyniad ffurfiol ar hyn o bryd ar gyfer ennill net (fel y'i termir yn y cyfreithlondeb) yn yr amgylchedd morol yn Lloegr, mae ymdrech ffocws wedi bod i ddatblygu MNG yn ffurfiol. Mae Llywodraeth y DU yn datblygu fframwaith MNG ar gyfer Lloegr i sicrhau bod datblygiadau morol islaw'r mean low water yn darparu gwelliannau bioamrywiaeth mesuradwy, gan ategu rhwymedigaethau BNG daearol. Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus ar egwyddorion craidd MNG yn 2022, cyhoeddodd y llywodraeth ei hymateb ym mis Rhagfyr 2023 (Defra, 2023b). Cadarnhaodd yr ymateb hwn gynnwys cynefinoedd a rhywogaethau, cydnabod yr angen am fuddion amgylcheddol ehangach, ac ategu dull sy'n seiliedig ar gyfraniadau, sydd yn y bôn yn ardoll ar ddatblygwyr morol i ariannu ymdrechion adfer a gwella strategol. Yn bwysig, eglurodd y llywodraeth y caiff pysgodfeydd eu heithrio o gwmpas MNG oherwydd y cyfundrefnau rheoleiddio presennol sy'n llywodraethu echdynnu adnoddau morol. Amlinellodd yr ymgynghoriad MNG fwriadau i ddatblygu fframwaith asesu ar gyfer darparu MNG, prosiectau peilot prawf-cysyniad, polisi ategol ac analysis cost-budd, a phenderfynu ar bwerau deddfwriaethol. Ers yr ymgynghoriad, mae adroddiad gan Natural England (2026) wedi cael ei gyhoeddi; cyhoeddwyd hwn yn ystod y camau drafftio

terfynol o'r astudiaeth hon ac felly ni lywiodd yr ymgysylltu â rhanddeiliaid na'r argymhellion a gyflwynir. Mae'r adroddiad hwn yn adlewyrchu'r safbwyntiau, y dystiolaeth a'r opsiynau sydd ar gael o fewn dyfroedd Cymru.

Ar wahân i'r gwaith parhaus i ddatblygu gofyniad MNG ffurfiol, mae mecanweithiau ymarferol i hybu adferiad ecosystemau eisoes wedi dod i'r amlwg, yn enwedig yn y sector gwynt ar y môr. Yn arbennig, mae'r MRF bellach wedi'i sefydlu'n ffurfiol drwy Reoliadau 2025 (Llywodraeth y DU, 2025) fel llwybr strategol ar gyfer darparu mesurau iawndal ar gyfer datblygiadau gwynt oddi ar y môr er mwyn bodloni gofynion iawndal o dan y Rheoliadau Cynefinoedd ac, lle bo'n briodol, i gefnogi MEEB ar gyfer MCZs. Yn ogystal, mae Offshore Wind Environmental Improvement Package (OWEIP) yn darparu fframwaith dewisol, cronfaio, i symleiddio a graddio darparu iawndal statudol ar gyfer effeithiau ar MPAs. Fodd bynnag, ceir hefyd Cynlluniau PEO yr Estateiniaid y Goron, nad ydynt yn gysylltiedig ag iawndal. Mae Cynlluniau PEO yn strategaethau cynnar, penodol i brosiect, a baratoir yn ystod y camau rhentu a thendr (megis proses rhentu gwynt ar y môr Rownd 5 Môr Celtaidd Ystad y Goron), drwy'r rhai y mae datblygwyr yn nodi cyfleoedd i wella canlyniadau amgylcheddol yn rhagweithiol y tu hwnt i gydymffurfio, yn hytrach na darparu iawndal statudol.

Mae system gynllunio morol Lloegr yn gweithredu o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009), dan arweiniad Datganiad Polisi Morol y DU (Llywodraeth y DU, Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth Cymru, 2011), sy'n gosod y weledigaeth drosfwaol ar gyfer moroedd glân, iach, diogel, cynhyrchiol ac yn amrywiol o ran bioleg. Rhennir y wlad yn ardaloedd cynllunio morol rhanbarthol sy'n cynnwys cynlluniau arfordirol ac oddi ar y môr sy'n sefydlu amcanion 20 mlynedd ar gyfer defnydd cynaliadwy, diogelu a gwella'r amgylchedd morol. Mae pob cynllun yn cyd-fynd â'r Marine Policy Statement, ond mae gwahaniaethau rhanbarthol yn adlewyrchu blaenoriaethau lleol a nodweddion ecosystemau lleol, ac fe gefnogir cynigion sy'n gwarchod, yn adfer neu'n gwella'r amgylchedd morol (gan gynnwys bioamrywiaeth, cynefinoedd a gwasanaethau ecosystemau). Mae'r East Marine Plans, ymhlith y rhai cyntaf i'w mabwysiadu, yn cael eu hadolygu i gryfhau darpariaethau ar gyfer cyfalaf naturiol a gwelliant amgylcheddol drwy broses asesiad cynaliadwyedd ddiwygiedig (MMO, 2025).

Caiff y dull o ran ennill net yn Lloegr mewn cyd-destun morol ei asesu yn Tabl 7 isod. I grynhoi, mae MNG yn parhau ar gam cynnar, heb ddyletswydd statudol, cofrestr nac un metrig. Mae fframweithiau polisi (e.e. 25 Year Environment Plan (Defra, 2018)) a phrosiectau peilot gwynt ar y môr yn hybu canlyniadau net cadarnhaol, ond mae gweithrediad yn wirfoddol, yn dameidiog ac heb gyllid pwrpasol. Mae aliniad â thargedau bioamrywiaeth byd-eang a charbon glas yn amlwg, ond mae darparu yn dibynnu ar ymyriadau fesul achos.

Tabl 7 Statws Dull Budd Net yn Lloegr (morol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn sefydlu	Er bod 25 Year Environment Plan (Defra, 2018) wedi ymrwymo i ddatblygu MNG, ac i Defra gynnal ymgynghoriad yn 2022–23 (Defra, 2023), nid oes deddfwriaeth wedi'i rhoi ar waith eto, er ei bod yn cael ei datblygu. Caiff datblygiadau morol eu rheoleiddio o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009), sy'n cynnwys dyletswyddau ar gyfer datblygu cynaliadwy ond dim gofyniad penodol ar gyfer marine ennill net.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Mae mentrau gwella amgylcheddol yn Lloegr yn dod i'r amlwg ar draws sawl sector (yn enwedig gwynt ar y môr) ac yn cyd-fynd yn fras â Datganiad Polisi Morol y DU (Llywodraeth y DU, Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth Cymru, 2011) a Chynlluniau Morol, ond nid ydynt wedi'u hintegreiddio'n llawn i fframwaith rheoleiddio unedig.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn dod i'r amlwg	Mae gweithrediad wedi'i gyfyngu i brosiectau peilot (e.e. "nature-inclusive design" gwynt ar y môr a Chynlluniau PEO), heb gynlluniau gain gorfodol na chofrestr, ac yn dibynnu ar gyfranogiad gwirfoddol gan y diwydiant.
Dull Mesur	Yn dod i'r amlwg	Nid oes metrig cytûn ar gyfer cynefinoedd morol, ond argymhellir nad yw dull meintiol pur tebyg i BNG yn briodol ar gyfer MNG (Natural England, 2026). Ar hyn o bryd, mae prosiectau'n dibynnu ar asesiadau ecolegol pwrpasol.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Nid oes gofynion sicrwydd hirdymor ar gyfer enillion morol eto, gyda gwelliannau morol yn wirfoddol ac nid yn rhwymol yn gyfreithiol, sy'n golygu nad oes modd gwarantu sicrwydd hirdymor.
Aliniad â Thargedau	Yn sefydlu	Mae uchelgeisiau MNG wedi'u cysylltu â GES, carbon glas, addasu i'r hinsawdd ac adfer bioamrywiaeth, ond ar hyn o bryd maent yn parhau ar lefel fframwaith a datblygu polisi yn hytrach na gofyniad statudol neu orfodol.
Mecanweithiau Cyllido	Yn sefydlu	Nid oes gan MNG gredydau statudol, ac mae cyllid yn gyfyngedig i beilotau, grantiau ymchwil neu gyfraniadau gwirfoddol gan ddatblygwyr (yn bennaf gwynt ar y môr). Gall Lloegr ddefnyddio'r MRF ar draws y DU ar gyfer iawndal gwynt ar y môr, ond nid oes mecanwaith cyllido pwrpasol ar gyfer MNG eto.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Mae MNG statudol ar hyn o bryd yn cael ei ddatblygu. Nododd adborth rhanddeiliaid yr angen am ganllawiau clir, a mecanweithiau monitro a gorfodi priodol i gefnogi gweithrediad effeithiol yn y dyfodol (Defra, 2023b).

4.4. Yr Alban

Nid yw'r Alban wedi mabwysiadu budd net (neu ddulliau â therminoleg debyg) yn ffurfiol fel nod polisi statudol, ond mae wedi sefydlu fframwaith sy'n gweithredu'n weithredol i gefnogi gwella bioamrywiaeth a gwella gwasanaethau ecosystemau ar draws yr amgylcheddau morol a daearol. Defnyddir y term "gwella bioamrywiaeth" yn hytrach na "ennill net" neu "fudd net".

4.4.1. Daeraol

Yn y cyd-destun daearol, caiff gwella bioamrywiaeth o fewn cynllunio datblygu ei annog ond mae'n parhau'n bennaf yn wirfoddol. I gefnogi hyn, mae NatureScot yn datblygu metrig bioamrywiaeth (NatureScot, 2024) wedi'i deilwra i system gynllunio'r Alban. Bwriedir i'r metrig helpu awdurdodau lleol a datblygwyr i asesu canlyniadau bioamrywiaeth ac i nodi gwelliannau cynefin priodol drwy geisiadau cynllunio. Fodd bynnag, yn wahanol i'r dull canrannol sefydlog a ddefnyddir yn Lloegr, bydd system yr Alban yn parhau i ddibynnu ar farn broffesiynol fel y sail gynradd ar gyfer pennu graddfa a natur gwelliannau. Mae'r metrig ar hyn o bryd yn cael ei dreialu i ategu, yn hytrach na disodli, barn broffesiynol, gan ddarparu offeryn strwythuredig i lywio gwneud penderfyniadau a gwella cysondeb tra'n parhau i ganiatáu disgresiwn ecolegol yn ystod y cam dylunio (NatureScot, 2024).

Mae National Planning Framework 4 (NPF4) (Llywodraeth yr Alban, 2023) yn annog datblygwyr i ymgorffori gwella bioamrywiaeth mewn cynigion cynllunio. Mae'r fframwaith yn pwysleisio y dylai hyn ddigwydd dim ond ar ôl i'r hierarchaeth lliniaru gael ei chymhwyso (gweler Ffigur 2). Mae'r canllaw Developing with Nature (NatureScot, 2023), sy'n cyd-fynd ag NPF4, yn enwedig Polisi 3c, yn pwysleisio y dylai datblygiadau newydd warchod, adfer a gwella bioamrywiaeth. Mae'r canllaw yn cynnig mesurau penodol megis plannu brodorol, creu coridorau bywyd gwyllt, a gwelliannau cynefin, gan annog datblygwyr i fynd y tu hwnt i liniaru syml a chyflawni gwella ecolegol mesuradwy. Mae'r dull hwn yn cefnogi nod ehangach yr Alban o atal colli bioamrywiaeth a hybu canlyniadau datblygu sy'n natur-gadarnhaol.

Yn ategu'r offer hyn, mae Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2024a), sydd wedi'i diweddaru yn 2023, a Scottish Biodiversity Delivery Plan (2024–2030) (Llywodraeth yr Alban, 2024b), yn darparu blaenoriaethau trosfwaol sy'n cysylltu cynllunio, mentrau adfer a rheoli ecosystemau ehangach. Gan edrych ymlaen, mae Llywodraeth yr Alban yn archwilio targedau bioamrywiaeth statudol drwy'r Natural Environment Bill arfaethedig (Senedd yr Alban, 2025), a allai sefydlu canlyniadau rhwymol yn gyfreithiol ar gyfer datblygiadau. Mae'r fframweithiau strategol hyn yn darparu'r cyd-destun ar gyfer dulliau budd net hyd yn oed yn absenoldeb gorchmynion statudol. Fodd bynnag, tan y cânt eu rhoi ar waith drwy ddeddfwriaeth, mae budd net yn dibynnu ar fesurau gwirfoddol, canllawiau cynllunio ac ymyriadau cydweithredol.

Caiff y dull daearol o ran egwyddor budd net yn yr Alban ei asesu isod yn Tabl 8. I grynhoi, mae gwella'n cael ei annog o dan National Planning Framework 4 (Llywodraeth yr Alban, 2023) a'r Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2024a), ac mae NatureScot yn treialu metrig bioamrywiaeth. Eto i gyd, heb ofynion statudol, mae cynnydd yn dibynnu ar weithrediad gwirfoddol a lleol, wedi'i gefnogi gan fentrau cyllid natur cyhoeddus-preifat.

Tabl 8 Statws Dull Budd Net yn yr Alban (daearol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes gofyniad cyfreithiol ar gyfer budd net. Caiff gwella ei annog yn NFP4 (Llywodraeth yr Alban, 2023) a'r Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2023a), ond mae gweithrediad yn parhau'n ddewisol. Ceir pwyslais polisi ar "nature positive by 2045", ond heb fecanweithiau statudol, mae'r rhain yn parhau'n uchelgeisiol.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Mae uchelgeisiau budd net wedi'u plethu i fframweithiau cynllunio (NPF4, Scottish Biodiversity Strategy). Mae integreiddio ar draws meysydd polisi yn amlwg, er bod gweithredoli yn parhau'n gyfyngedig.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn sefydlu	Mae NatureScot yn treialu metrig bioamrywiaeth i safoni darparu. Er nad oes dyletswydd statudol, mae canllawiau cynllunio'n annog canlyniadau mesuradwy fwyfwy.
Dull Mesur	Yn sefydlu	Mae metrig NatureScot o dan dreial, gan gynnig potensial ar gyfer fframwaith mesur mwy cyson yn y dyfodol.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Mae gwelliannau'n wirfoddol ac nid oes gofynion ar gyfer sicrwydd hirdymor. Mae monitro'n seiliedig ar brosiect yn hytrach nag yn systematig.
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Mae'r Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2024a) yn gosod nodau penodol ar gyfer atal colli bioamrywiaeth erbyn 2030 ac ar gyfer cyflawni canlyniadau natur-gadarnhaol erbyn 2045, gan gysylltu uchelgeisiau cenedlaethol yn gryf â chyfnodau byd-eang.
Mecanweithiau Cyllido	Yn sefydlu	Caiff buddsoddiad ei gefnogi gan raglenni adfer dan arweiniad y llywodraeth a mentrau cyllid natur.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes mecanwaith budd net ffurfiol ar waith.

4.4.2. Morol

Mae cynllunio morol yn yr Alban yn cael ei lywodraethu gan Ddeddf y Môr (Yr Alban) 2010, sy'n sefydlu'r fframwaith ar gyfer rheoli dyfroedd arfordirol yr Alban (0–12 milltir forol). Ar gyfer dyfroedd oddi ar y môr (12–200 milltir forol), caiff cyfrifoldebau eu rhannu rhwng Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth y DU, gyda Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009) yn darparu'r sail ddeddfwriaethol drosfwaol. Mae Cynllun Morol Cenedlaethol yr Alban (Llywodraeth yr Alban, 2015) yn darparu'r fframwaith strategol ar gyfer datblygu morol cynaliadwy, gan hybu gweithgareddau sy'n diogelu ac yn gwella amgylchedd naturiol a hanesyddol y môr. O dan Ddeddf y Môr (Yr Alban) 2010, mae cynllunwyr morol a gwneuthurwyr penderfyniadau yn ofynnol i hybu datblygu cynaliadwy, gan gynnwys diogelu ac, lle bo'n briodol, gwella iechyd morol. Mae'r Cynllun Morol Cenedlaethol yn annog creu neu wella cynefinoedd iawndal lle na ellir osgoi niwed, ac yn hybu camau rhagweithiol megis gwella sinc carbon naturiol ac adfer cynefinoedd gan gynnwys gwelyau kelp, riffiau biojenig, a thwyni tywod fel rhan o reoli perygl llifogydd ac amddiffyn arfordiroedd. Yn ogystal, mae Blue Economy Action Plan Llywodraeth yr Alban (Llywodraeth yr Alban, 2022) yn anelu at gryfhau gwydnwch diwydiannau morol tra'n cefnogi gwella amgylcheddol. Mae'n cynnwys cynlluniau grant sy'n annog prosiectau sy'n gwella ansawdd yr amgylchedd morol, ei fioamrywiaeth, a chynhyrchion morol.

Mae dull yr Alban yn integreiddio strategaethau morol a daearol o fewn un fframwaith bioamrywiaeth unedig sy'n helpu i sicrhau bod ymdrechion i adfer, gwella a diogelu ecosystemau yn atgyfnerthu ei gilydd ar draws yr amgylcheddau daearol, dŵr croyw a morol. Er bod dulliau daearol o ran budd net yn cael eu llywio gan gynllunio a metrigau sy'n dod i'r amlwg, mewn cyd-destun morol mae'r Scottish Marine Environmental Enhancement Fund (SMEEF) (SMEEF, 2025), a lansiwyd yn 2021, ar hyn o bryd yn wirfoddol. Caiff SMEEF ei reoli gan NatureScot, Marine

Scotland a Crown Estate Scotland ac mae'n gronfa wirfoddol sy'n galluogi defnyddwyr y môr — gan gynnwys llongau, acwafechwaith a diwydiannau ynni adnewyddadwy — i gefnogi adfer cynefinoedd a gwella rhywogaethau. Hyd yma, mae dros £4 miliwn wedi'i ddyrannu i brosiectau megis adfer gwelyau morwellt, rheoli rhywogaethau goresgynnol, a monitro bioamrywiaeth.

Yn ogystal, mae'r Marine Recovery Fund (MRF) ar draws y DU yn darparu mecanwaith strategol ar gyfer darparu mesurau iawndal ar gyfer datblygiadau gwynt oddi ar y môr, gyda MRF penodol i'r Alban yn cael ei agor yn ffurfiol yn fuan ac yn debygol o alinio â chyfrifoldebau datganoledig (Llywodraeth y DU, 2025). Fodd bynnag, mae'n offeryn ar gyfer iawndal statudol yn hytrach na budd net, er bod ei fodel strategol yn gallu helpu i lunio polisi gwella yn y dyfodol.

Caiff y dull morol o ran egwyddor budd net yn yr Alban ei asesu yn Tabl 9. Mae'r dull morol yn elwa ar SMEEF, sy'n sianelu cyfraniadau gwirfoddol datblygwyr i brosiectau gwella. Fodd bynnag, mae hyn yn parhau'n ddewisol, heb sail statudol nac unrhyw fframwaith mesur.

Tabl 9 Statws Dull Budd Net yn yr Alban (morol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn dod i'r amlwg	Er bod Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2024a), National Planning Framework 4 (Llywodraeth yr Alban, 2023), a strategaethau morol yn pwysleisio gwella, nid oes gofyniad deddfwriaethol. Mae'r pwyslais polisi ar "nature positive by 2045" yn arwyddocaol, ond heb fecanweithiau statudol, mae'r rhain yn aros yn uchelgeisiol.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Mae uchelgeisiau budd net wedi'u plethu i fframweithiau cynllunio (NPF4, Scottish Biodiversity Strategy) a rheolaeth forol (Blue Economy Vision (Llywodraeth yr Alban, 2022), SMEEF (2025)). Mae integreiddio ar draws meysydd polisi yn amlwg, er bod gweithredoli yn dal yn gyfyngedig.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn sefydlu	Mae SMEEF yn casglu cyfraniadau gwirfoddol gan ddatblygwyr morol i ariannu prosiectau megis adfer morwellt a morfeydd heli. Er bod hyn yn addawol, mae cyfraniadau'n ddewisol, gan gyfyngu ar raddfa.
Dull Mesur	Yn dod i'r amlwg	Nid oes metrig ar hyn o bryd i feintioli "codiad bioamrywiaeth".
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Mae monitro a sicrwydd yn dibynnu ar fesurau gwirfoddol gan ddatblygwyr, heb rwymedigaethau hirdymor.
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Mae Scottish Biodiversity Strategy (Llywodraeth yr Alban, 2024a) yn gosod nodau penodol ar gyfer atal colli bioamrywiaeth erbyn 2030 ac ar gyfer cyflawni canlyniadau natur-gadarnhaol erbyn 2045, gan gysylltu uchelgeisiau cenedlaethol yn gryf â chyfnodau byd-eang.
Mecanweithiau Cyllido	Yn sefydlu	Mae SMEEF yn sianelu cyfraniadau gwirfoddol datblygwyr at wella morol, ond mae'r raddfa a'r cysondeb yn gyfyngedig. Mae MRF penodol i'r Alban ar y gweill i ddarparu llwybr cyllido cydgysylltiedig ar gyfer iawndal gwynt oddi ar y môr, ond nid oes mecanwaith pwrpasol ar gyfer budd net eto.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes mecanwaith budd net ffurfiol ar waith.

4.5. Gogledd Iwerddon

Hyd at 2025, nid yw Gogledd Iwerddon wedi cyflwyno gofynion budd net gorfodol sy'n debyg i'r rhai yn Lloegr ac mae ar gam cynharach o gymharu â'r cynnydd sy'n cael ei wneud gan Gymru (NBB) a'r Alban (metrig bioamrywiaeth NatureScot). Fodd bynnag, cyfeirir at y term "ennill net" mewn polisi a chanllawiau. Mae cynllunio bioamrywiaeth yng Ngogledd Iwerddon wedi wynebu heriau sylweddol ar ôl Brexit, yn enwedig oherwydd absenoldeb am gyfnod o Weithrediaeth a Chynulliad sy'n gweithredu, sydd wedi rhwystro cynnydd deddfwriaethol a llywodraethu amgylcheddol (Simpson, 2023).

Mae gan gynllunio'r potensial i gyfrannu at gadwraeth a gwella bioamrywiaeth ond mae cyflawni hyn yn gofyn am newidiadau deddfwriaethol penodol a strwythurau llywodraethu cryfach. Yng Ngogledd Iwerddon, nododd asesiad yn 2024 gan y Office for Environmental Protection fylchau parhaus mewn data a monitro, gan nodi bod pwysau megis newid defnydd tir, amaethyddiaeth ac echdynnu adnoddau yn parhau i yrru colli bioamrywiaeth (Office for Environmental Protection, 2024). Mae hyn yn tanlinellu'r her o ddarparu canlyniadau bioamrywiaeth mesuradwy heb rwymedigaethau statudol nac un mecanwaith darparu unedig.

Gan edrych ymlaen, gallai alinio strategaethau daearol a morol o dan yr Environmental Improvement Plan a deddfwriaeth bioamrywiaeth yn y dyfodol ddarparu'r sail ar gyfer fframwaith ennill net mwy cydlynol a gorfodadwy yng Ngogledd Iwerddon.

4.5.1. Daeraol

Yn y cyd-destun daearol, caiff ystyriaethau bioamrywiaeth eu hadlewyrchu mewn Cynlluniau Datblygu Lleol a Chynlluniau Seilwaith Gwyrdd, lle caiff gwella ei annog ond mae'n parhau'n bennaf yn wirfoddol. Yn debyg i Gymru a'r Alban, mae mecanweithiau darparu yng Ngogledd Iwerddon yn dibynnu ar ganllawiau cynllunio, integreiddio polisi ac ymyriadau awdurdodau lleol yn hytrach na metrig sefydlog. Mae Deddf Bywyd Gwyllt a'r Amgylchedd Naturiol (Gogledd Iwerddon) 2011 yn gosod rhwymedigaeth gyfreithiol ar gyrff cyhoeddus i "hybu cadwraeth bioamrywiaeth wrth gyflawni eu swyddogaethau… ac i chwilio am gyfleoedd i wella neu adfer bioamrywiaeth, neu ddarparu mewnbwn addysgol i eraill am fioamrywiaeth." Er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd hon, rhaid i brosiectau newydd gymhwyso'r hierarchaeth lliniaru a nodi, drwy gynllun gweithredu, sut y caiff cynefinoedd eu diogelu, eu lliniaru neu eu hadfer. Dylid hefyd ymgorffori unrhyw welliannau ychwanegol arfaethedig. Mae'r Environmental Improvement Plan for Northern Ireland (DAERA, 2024a) hefyd yn nodi uchelgeisiau tymor hir ar gyfer "natur ffyniannus, gwydn a chysylltiedig," gan fframio gwella bioamrywiaeth fel elfen annatod o ddatblygu cynaliadwy. Caiff hyn ei drosglwyddo i strategaethau lleol sy'n darparu cyfeiriad ychwanegol drwy hybu cadwraeth, ymgysylltu cymunedol ac adferiad ecolegol ar raddfa'r ardal. Gyda'i gilydd, mae'r fframweithiau hyn yn annog datblygwyr i ymgorffori gwella bioamrywiaeth mewn prosiectau, er bod cynnydd, yn absenoldeb deddfwriaeth budd net orfodol, yn dibynnu ar fesurau gwirfoddol neu fesurau wedi'u gyrru gan bolisi.

Mae'r asesiad o ennill net bioamrywiaeth neu amgylcheddol mewn datblygiadau daearol yn bennaf yn ansoddol ac yn wirfoddol. Nid oes gofyniad statudol nac uned fetrig feintiol sy'n cyfateb i gyfundrefn BNG Lloegr. Yn hytrach, gall datblygwyr gwblhau biodiversity checklist (DAERA, 2017) neu ddatganiadau ecolegol i ddangos bod effeithiau ar gynefinoedd a rhywogaethau wedi'u hystyried ac, lle bo'n bosibl, eu lliniaru neu eu gwella. Mae rhai prosiectau rheoli tir ac amaethyddol yn cynnal archwiliadau bioamrywiaeth a charbon gwirfoddol, gan ddarparu data gwaelodlin y gellir eu defnyddio i ddangos cynnydd dros amser, ond mae'r rhain yn parhau'n ddewisol ac nid ydynt wedi'u hymgorffori mewn polisi cynllunio ffurfiol.

Yn gyffredinol, nid yw'r dull o ran ennill net daearol yng Ngogledd Iwerddon wedi'i ddatblygu, fel y dangosir yn Tabl 10. Mae'r Biodiversity Strategy 2023–2030 (DEARA, 2023) a pholisi cynllunio yn annog gwella ond nid ydynt yn darparu dyletswyddau gorfodol. Mae mecanweithiau darparu, monitro a chyllido yn parhau'n anghyson ac yn seiliedig ar brosiectau unigol. Mae diogelu bioamrywiaeth yn effeithiol yng Ngogledd Iwerddon yn dibynnu ar gapasiti sefydliadol, gwneud penderfyniadau gwybodus a chynllunio strategol.

Tabl 10 Statws Dull Budd Net yng Ngogledd Iwerddon (daearol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn dod i'r amlwg	Mae Biodiversity Strategy 2023–2030 (DEARA, 2023) yn cyfeirio at welliant a ennill net ond mae diffyg dyletswyddau statudol yn tanseilio gweithrediad.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Caiff ennill net ei grybwyll o fewn Biodiversity Strategy 2023–2030, ond mae darparu'n anghyson ac yn dibynnu ar fabwysiadu gwirfoddol.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn dod i'r amlwg	Nid oes system darparu bwrpasol; caiff gwella bioamrywiaeth ei annog drwy reolaeth datblygu ond mae'n parhau'n anstrwythuredig ac yn anghyson.
Dull Mesur	Yn dod i'r amlwg	Mae monitro'n ansoddol, yn seiliedig ar asesiadau ecolegol ac atwrnebau gwirio yn hytrach na thechnegau neu fframweithiau cyfrifyddu bioamrywiaeth.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Nid yw gwelliannau bioamrywiaeth wedi'u sicrhau'n gyfreithiol ar gyfer y tymor hir ac nid oes gofynion monitro cyson.
Aliniad â Thargedau	Yn sefydlu	Mae Biodiversity Strategy 2023–2030 yn ymrwymo i fframweithiau bioamrywiaeth rhyngwladol ond yn aros yn bennaf yn dawel ar fecanweithiau domestig gorfodol.
Mecanweithiau Cyllido	Yn dod i'r amlwg	Mae dibyniaeth ar gyllid grant ar raddfa fach dan arweiniad y llywodraeth neu NGOs, heb farchnad systemig nac offeryn statudol i sicrhau cyllido hirdymor.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes mecanwaith budd net ffurfiol ar waith.

4.5.2. Morol

Yn yr amgylchedd morol, mae'r drafft Marine Plan for Northern Ireland (DAERA, 2018), a baratoir o dan Marine Act (Northern Ireland) 2013, yn darparu'r fframwaith polisi trosfwaol a'r sail statudol ar gyfer cynllunio morol yn nyfroedd arfordirol Gogledd Iwerddon (0–12 milltir forol). Ar gyfer dyfroedd oddi ar y môr (12–200 milltir forol), caiff cyfrifoldeb ei rannu â Llywodraeth y DU, ac mae cynllunio'n cael ei gynnal o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009). Mae'n mynnu bod cyrff cyhoeddus yn ystyried eu dyletswydd i warchod ac, lle bo'n briodol, i wella bioamrywiaeth wrth wneud penderfyniadau sy'n effeithio ar yr ardal forol. Mae'r drafft gynllun yn pwysleisio cynllunio a dylunio gofalus i leihau effeithiau andwyol ac i gynyddu cyfleoedd ar gyfer gwella bioamrywiaeth, yn enwedig mewn perthynas â safleoedd dynodedig, rhywogaethau gwarchodedig, ac ansawdd morluniau. Mae amcanion polisi ehangach hefyd yn cyd-fynd ag egwyddorion gwasanaethau ecosystemau, gan gefnogi datblygu economaidd cynaliadwy wrth ddiogelu a gwella'r amgylchedd naturiol ac adeiledig.

O fewn yr amgylchedd morol, mae asesiad o ganlyniadau "ennill net" hefyd yn ansoddol ac yn anghorfodol. Mae camau gwella fel arfer yn wirfoddol neu'n cael eu negodi drwy brosesau trwyddedu a chynllunio. Yn fwy diweddar, mae'r Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) wedi symud ymlaen gyda chynigion ar gyfer Marine Protected Areas Strategy (DEARA, 2024b) ac wedi gweithredu Blue Carbon Action Plan (DEARA, 2025), y ddau ohonynt yn amlygu potensial datrysiadau seiliedig ar natur i fynd i'r afael â dirywiad bioamrywiaeth a newid hinsawdd. Mae'r mentrau hyn yn nodi symudiad sy'n dod i'r amlwg tuag at ymgorffori egwyddorion gwella o fewn cynllunio a rheoli morol, er nad yw, yn debyg i Gymru a'r Alban, mecanweithiau statudol ennill net wedi'u rhoi ar waith eto.

Yng Ngogledd Iwerddon, mae'r MRF yn darparu mecanwaith dewisol ar draws y DU ar gyfer darparu mesurau iawndal ar gyfer effeithiau gwynt oddi ar y môr o dan y Rheoliadau Cynefinoedd (Llywodraeth y DU, 2025). Mae'n

canoli trefniadaeth a chyllido iawndal, gan wella cysondeb ar draws prosiectau. Er nad yw'n offeryn net-gain nac net-benefit, gall ei strwythur lywio polisi gwella morol yn y dyfodol.

Mae Tabl 11 yn darparu'r statws morol ar gyfer Gogledd Iwerddon. Fel y sefyllfa daearol yng Ngogledd Iwerddon, mae diffyg dull budd net yng Ngogledd Iwerddon. Mae'r drafft Marine Plan yn cyfeirio at gadwraeth a gwella ond mae gwaith i'w derfynu yn dal i fynd rhagddo ac mae uchelgeisiau ennill net morol yn dal i ddibynnu ar fesurau gwirfoddol a chyllid bach ei raddfa.

Tabl 11 Statws Dull Budd Net yng Ngogledd Iwerddon (morol)

Dimensiwn	Statws	Cyflawnhad
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn dod i'r amlwg	Mae Biodiversity Strategy 2023–2030 (DEARA, 2023) yn cyfeirio at welliant a ennill net, ac mae'r drafft Marine Plan (2018) — sydd yn dal i'w derfynu — yn galw am gadwraeth a gwella lle bo'n bosibl, ond mae absenoldeb deddfwriaeth cynllunio morol wedi'i chymryd ymlaen a diffyg dyletswyddau statudol ar gyfer budd net yn tanseilio gweithredu.
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Yn sefydlu	Mae budd net yn cael ei gynnwys yn Biodiversity Strategy 2023–2030, ond mae darparu'n anghyson ac yn dibynnu ar fabwysiadu gwirfoddol.
Mecanweithiau Gweithredu	Yn dod i'r amlwg	Nid oes system darparu bwrpasol; caiff gwella bioamrywiaeth ei annog drwy reolaeth datblygu ond mae'n anstrwythuredig ac yn anghyson.
Dull Mesur	Yn dod i'r amlwg	Mae monitro'n ansoddol, yn seiliedig ar asesiadau ecolegol yn hytrach na thechnegau neu fframweithiau cyfrifyddu bioamrywiaeth.
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn dod i'r amlwg	Nid yw gwelliannau bioamrywiaeth wedi'u sicrhau'n gyfreithiol ar gyfer y tymor hir ac nid oes gofynion monitro cyson.
Aliniad â Thargedau	Yn sefydlu	Mae Strategaeth Bioamrywiaeth 2023–2030 yn ymrwymo i fframweithiau bioamrywiaeth rhyngwladol ond yn aros yn wan o ran mecanweithiau domestig gorfodol.
Mecanweithiau Cyllido	Yn dod i'r amlwg	Mae dibyniaeth ar gyllid grant ar raddfa fach gan y llywodraeth neu NGOs, heb farchnad systemig nac offeryn statudol i sicrhau cyllido hirdymor. Gall Gogledd Iwerddon ddefnyddio'r MRF ar draws y DU ar gyfer iawndal gwynt oddi ar y môr, ond nid oes unrhyw fecanwaith cyllido ar wahân eto ar gyfer gwella morol ehangach neu fesurau budd net.
Gweithredu yn Ymarferol	Yn dod i'r amlwg	Nid oes mecanwaith budd net ffurfiol ar waith.

4.6. Crynodeb o'r Dulliau

Darperir crynodeb o'r asesiad cyffredinol ar gyfer dull budd net ar draws y gweinyddiaethau datganoledig yn Tabl 12. Dylid nodi bod dulliau daearol, a'r gweithrediad cysylltiedig, yn gyffredinol yn fwy datblygedig na dulliau morol. Mae hyn yn bennaf oherwydd bod polisi clir wedi'i amlinellu o fewn deddfwriaeth a chanllawiau daearol sy'n darparu cefnogaeth ar gyfer gwella ar y tir (gan gynnwys i lawr at y MLWM), sydd wedi galluogi dull mwy wedi'i wreiddio o ran yr egwyddor budd net ar y tir o'i gymharu â'r amgylchedd isddrofannol.

Tabl 12 Statws Dull Budd Net ar Draws y Llywodraethau Datganoledig

Dimensiwn	Cymru (Daearol)	Cymru (Morol)	Lloegr (Daearol)	Lloegr (Morol)	Yr Alban (Daearol)	Yr Alban (Morol)	G. Iwerddon (Daearol)	G. Iwerddon (Morol)
Sail Gyfreithiol/Statudol	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg
Integreiddio Polisi a Chwmpas	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu
Mecanweithiau Gweithredu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Wedi'i sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg
Dull Mesur	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Wedi'i sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg
Sicrwydd Hirdymor a Monitro	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Wedi'i sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg
Aliniad â Thargedau	Wedi'i sefydlu	Wedi'i sefydlu	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Wedi'i sefydlu	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu
Mecanweithiau Cyllido	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Wedi'i sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg
Gweithredu yn Ymarferol	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn sefydlu	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg	Yn dod i'r amlwg

4.6.1. Fframweithiau Meintiol yn erbyn Ansoddol

Darperir tabl cryno sy'n cymharu'r prif wahaniaethau rhwng dull meintiol ac ansoddol yn Tabl 13 isod. Ar draws y gweinyddiaethau datganoledig, mae gwahaniaeth clir wedi dod i'r amlwg rhwng dulliau meintiol sy'n cael eu gyrru gan fetrigau a fframweithiau ansoddol sy'n seiliedig ar egwyddorion ar gyfer darparu canlyniadau budd net. Mae Lloegr yn cynrychioli'r model mwyaf meintiol drwy'r system BNG, gan fynnu cynnydd o 10% a gyfrifir drwy fetrig bioamrywiaeth ac sy'n cael ei sicrhau'n gyfreithiol am 30 mlynedd. Mae'r dull hwn yn cynnig manteision o ran eglurder, cysondeb a gallu i'w orfodi, gan ddarparu fframwaith tryloyw ar gyfer cydymffurfio a datblygu'r farchnad i ddatblygwyr, rheoleiddwyr a buddsoddwyr. Fodd bynnag, mae dibyniaeth ar fetrigau safonol yn peryglu gor-symleiddio cymhlethdod ecolegol ac yn tanbrisio canlyniadau sy'n anodd eu mesur, megis swyddogaeth ecosystemau, cysylltedd, neu wasanaethau ecosystemau diwylliannol.

Mewn cyferbyniad, mae Cymru yn cymhwyso Fframwaith DECCA (CIEEM, 2022) (tir) ac egwyddorion SMNR (tir a môr) drwy gyfundrefnau cynllunio. Mae dull sy'n seiliedig ar fframwaith ansoddol yn blaenoriaethu hyblygrwydd, cyd-destun ecolegol a gwydnwch ecosystemau tymor hir yn hytrach na thargedau rhifiadol sefydlog. Er bod hyn yn caniatáu gwneud penderfyniadau mwy cynnil, sy'n benodol i safleoedd ac sy'n integreiddio â nodau cynaliadwyedd ehangach, gall absenoldeb trothwyon rhifiadol rhwymol neu ofynion statudol danseilio cysondeb, monitro ac atebolrwydd. Yn y pen draw, mae'r model meintiol yn cynnig manwl gywirdeb ond yn peryglu lleihad yn ystyriaeth ecolegol, tra bod y model ansoddol yn hybu addasrwydd ond yn peryglu amhendylleb a gorfodaeth wanach.

Mae hefyd yn bwysig nodi, wrth ystyried cymhwyso system sy'n seiliedig ar fetrig yn yr amgylchedd morol, fod heriau methodolegol ac ymarferol sylweddol yn codi. Yn wahanol i amgylcheddau daearol, lle mae cynefinoedd a chymunedau rhywogaethau yn gymharol sefydlog ac wedi'u dogfennu'n dda, mae ecosystemau morol yn hynod ddeinamig ac yn aml yn wael eu mapio. Mae sefydlu gwaelodlinau dibynadwy yn anodd oherwydd amrywiadau naturiol mewn ffactorau megis ceryntau, halltedd a symudiadau rhywogaethau tymhorol, sy'n cymhlethu mesur newid dros amser. Mae diffyg data yn gyfyngiad ychwanegol: mae llawer o gynefinoedd morol — yn enwedig rhai oddi ar y môr neu ddyfnder mawr — yn destun monitro ecolegol cyfyngedig, gan ei gwneud hi'n anodd meintioli gwerthoedd bioamrywiaeth â hyder. Hyd yn oed mewn systemau rhynglanwol sydd wedi'u hastudio'n well, gall metrigau fethu â dal swyddogaethau ecosystemau megis cylchred maetholion, dal carbon, neu gysylltedd â chynefinoedd cyfagos.

Yn ogystal, gall neilltuo unedau bioamrywiaeth i gynefinoedd morol dorri ar draws cymhlethdod ecolegol, gan danseilio nodweddion hanfodol ond llai gweledig megis cymunedau benthig neu lwybrau gwasgariad larfa. Gall monitro a dilysu hefyd fod yn heriol o ran logisteg ac yn gostus, o ystyried y gofynion technegol ar gyfer arolygon tanddwr a'r anhawster o sicrhau cydymffurfiaeth ar y môr. Yn olaf, mae natur gronnus a thrawsffiniol effeithiau morol — lle gall gweithgareddau mewn un awdurdodaeth effeithio ar ecosystemau ymhell y tu hwnt i ffiniau cenedlaethol — yn cymhlethu cymhwyso systemau metrig sy'n benodol i safleoedd ymhellach fyth. Am y rhesymau hyn, er bod metrigau'n darparu eglurder a chymharoldeb mewn systemau daearol, mae trosglwyddo uniongyrchol i gyd-destunau morol yn peryglu anghywirdeb gwyddonol ac anniweirdeb rheoleiddiol oni bai eu bod yn cael eu haddasu'n ofalus.

Tabl 13 Crynodeb o Ddull Budd Net Meintiol yn erbyn Ansoddol

	Meintiol (seiliedig ar fetrigau)	Ansoddol (Seiliedig ar Fframwaith)
Diffiniad	Dull strwythuredig sy'n cyfrifo gwerthoedd bioamrywiaeth mewn "unedau" rhifiadol, gan alluogi targedau budd net i gael eu diffinio, eu mesur a'u cymharu ar draws safleoedd. Fel arfer, mae'n dibynnu ar fetrigau safonol ac offer mapio.	Dull sy'n seiliedig ar egwyddorion arweiniol, polisïau a barn arbenigol, lle caiff canlyniadau bioamrywiaeth eu hasesu'n gyfanwaith yn hytrach na'u lleihau i werthoedd rhifiadol. Caiff gwella ei ddilyn drwy fframweithiau cynllunio ac arferion ecolegol gorau.
Tryloywder	Yn darparu eglurder cryf drwy osod targedau mesuradwy a safonol. Gall datblygwyr, rheoleiddwyr a'r cyhoedd ddeall yn hawdd a yw prosiectau'n bodloni'r gofynion. Mae'r tryloywder hwn yn cryfhau atebolrwydd a chymharoldeb rhwng prosiectau.	Mae canlyniadau'n dibynnu ar ddehongliad a chyd-destun polisi. Er ei fod yn galluogi asesiadau mwy cynnil, gall diffyg rhifau sefydlog wneud canlyniadau'n llai tryloyw neu'n anghyson, ac yn anos i'r cyhoedd nad ydynt yn arbenigwyr eu gwerthuso.
Hyblygrwydd	Yn cynnig llai o hyblygrwydd, gan fod canlyniadau'n gysylltiedig â'r metrigau sydd ar gael. Gall rhai gwerthoedd ecolegol (e.e. cysylltedd ecolegol) gael eu heithrio, gan arwain at ffocws cul ar yr hyn sy'n bosibl ei fesur.	Yn hynod hyblyg, gan alluogi integreiddio gwerthoedd amrywiol, gan gynnwys gwasanaethau ecosystemau, gwydnwch ac ystyriaethau diwylliannol neu gymdeithasol. Mae'n addasu i gyd-destunau lleol ac yn gallu dal blaenoriaethau y tu hwnt i gwmpas metrig.
Cywirdeb	Gall ddarparu canlyniadau cadarn ac ailadroddadwy mewn cynefinoedd daearol sydd wedi'u hastudio'n dda lle mae data gwaelodlin ar gael. Fodd bynnag, mewn amgylcheddau morol, mae amrywioldeb naturiol, mapio anghyflawn a bylchau data yn aml yn lleihau cywirdeb, gyda risg o or-symleiddio neu hyder camarweiniol mewn rhifau.	Yn fwy addas i gyd-destunau morol, gan ei fod yn gallu cynnwys gwybodaeth ecolegol arbenigol, deinameg systemau a swyddogaethau ecosystemau (e.e. cylchred maetholion, storio carbon). Fodd bynnag, gall ddiffyg manwl gywirdeb, a gall canlyniadau ddibynnu'n helaeth ar ansawdd barn arbenigol.
Monitro	Yn haws sefydlu monitro safonol sy'n gysylltiedig ag unedau mesuradwy, ond mae hyn yn anodd ac yn gostus mewn systemau morol lle mae prosesau ecolegol yn llai gweledol ac yn mynnu technoleg arbenigol dros amser.	Yn anodd i fonitro'n gyson oherwydd diffyg meincnodau rhifiadol, ond mae'n cefnogi rheoli addasol sy'n fwy realistig mewn amgylcheddau morol deinamig.
Cost Gweithredu	Yn mynnu buddsoddiad sylweddol ymlaen llaw i ddatblygu a chymhwyso metrigau, gan gynnwys arolygon ecolegol, modelu a dilysu data. Dros amser, fodd bynnag, gall leihau anghydfodau drwy ddarparu meincnodau clir.	Fel arfer yn rhatach yn ariannol gan nad yw'n mynnu modelu cymhleth, ond gall gynyddu'r baich rheoleiddiol oherwydd yr angen am ddehongli ac ynegodi fesul achos. Mae risg o anghysondeb rhwng prosiectau a rhanbarthau.
Cymhwysedd i'r Môr	Mae metrigau'n ei chael hi'n anodd dal amrywioldeb, cysylltedd a swyddogaethau ecosystemau morol. Mae ansicrwydd gwaelodlin a chostau data uchel yn cyfyngu ar effeithiolrwydd, ac mae risg o gywirdeb ffug.	Ffit gwell, gan ei fod yn caniatáu gweithio gydag ansicrwydd, cefnogi rheolaeth ar sail ecosystemau, a chydnabod swyddogaethau ecolegol ehangach. Fodd bynnag, gall fframweithiau ansoddol ddiffyg gorfodaeth ac anghysondeb heb sail statudol.
Mecanweithiau Cyllido	Yn creu cyfleoedd ar gyfer marchnadoedd credydau bioamrywiaeth, gan annog buddsoddiad sector preifat a bancio cynefinoedd hirdymor. Fodd bynnag, mae risg	Yn fwy dibynnol ar gyllid cyhoeddus, cynlluniau gwirfoddol neu gyfraniadau datblygwyr a negodir drwy gynllunio. Mae'n darparu hyblygrwydd mewn cyllido ond heb y

	Meintiol (seiliedig ar fetrigau)	Ansoddol (Seiliedig ar Fframwaith)
	o gomodeiddio a gorddibyniaeth ar offsets yn hytrach nag ar fesurau ar y safle.	raddfa na'r sicrwydd y gall marchnadoedd eu cynhyrchu.

4.6.2. Dulliau Gorfodol yn erbyn Gwirfoddol

Mae dulliau gorfodol a gwirfoddol o ran MNB yn adlewyrchu athroniaethau gwahanol o lywodraethu amgylcheddol ac yn dod â chryfderau a gwendidau penodol.

Mae dulliau gorfodol, sydd wedi'u hymgorffori mewn cyfraith neu fframweithiau cynllunio statudol, yn darparu eglurder, sicrwydd ac ymarferadwyedd. Mae datblygwyr yn gwybod eu rhwymedigaethau o'r cychwyn cyntaf, gall rheoleiddwyr olrhain cydymffurfiaeth yn systematig, a gall canlyniadau gael eu graddio ar draws sawl prosiect. Mae hyn yn gwneud systemau gorfodol yn addas ar gyfer cyflawni targedau bioamrywiaeth cenedlaethol neu ryngwladol, megis y rhai a osodwyd o dan Fframwaith Kunming-Montreal GBF (CBD, 2022) neu Gonfensiwn OSPAR (OSPAR Commission, 1992). Fodd bynnag, gall gofynion gorfodol hefyd fod yn anhyblyg. Drwy ddibynnu ar feini prawf neu fetrigau safonol, maent yn peryglu gor-symleiddio prosesau morol cymhleth a deinamig, gan osod costau cydymffurfio a monitro sylweddol ar lywodraethau a diwydiant.

Mae dulliau gwirfoddol, ar y llaw arall, yn aml yn fwy hyblyg ac addasol. Maent yn caniatáu i randdeiliaid deilwra prosiectau i flaenoriaethau ecolegol lleol, gwerthoedd cymunedol neu wyddoniaeth sy'n dod i'r amlwg. Mae mentrau megis SMEEF yr Alban (2025) yn dangos sut y gall mecanweithiau gwirfoddol ryddhau cyfraniadau gan ddiwydiant ar gyfer adfer, annog partneriaethau traws-sectorol, a chefnogi prosiectau peilot arloesol. Fodd bynnag, heb sail statudol, mae gan gynlluniau gwirfoddol gyfyngiadau o ran graddfa, cysondeb a chynaliadwyedd. Mae eu dibyniaeth ar ewyllys da neu gyllid ad hoc yn gwneud darparu'n anwastad, tra bo fframweithiau monitro ac adrodd gwan yn lleihau atebolrwydd. Ar gyfer systemau morol, lle mae data gwaelodlin yn brin ac mae canlyniadau ecolegol yn ansicr, gall dulliau gwirfoddol ddarparu lle gwerthfawr ar gyfer arloesi ac arbrofi. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y byddant yn effeithiol yn y tymor hir o ran cyflawni nodau bioamrywiaeth a hinsawdd heb rywfaint o sail statudol.

Ar hyn o bryd, ymddengys bod cydberthynas amlwg rhwng a yw system budd net / ennill net yn orfodol neu'n wirfoddol a pha un a yw'n cael ei chynnal gan fframwaith meintiol neu ansoddol. Y gofyniad cwbl orfodol unigol (BNG daearol (a rhynglanwol) Lloegr) yw hefyd yr unig system sy'n cael ei thanategu gan ddull ffurfiol sy'n seiliedig ar fetrig. Mewn cyferbyniad, mae'r holl ddulliau gwirfoddol sy'n weddill ar draws y DU ar hyn o bryd yn dibynnu ar asesiadau mwy ansoddol, wedi'u harwain gan farn broffesiynol. Er ei bod yn bwysig nodi bod dull NBB Cymru yn orfodol drwy bolisi cynllunio cenedlaethol ac felly'n ystyriaeth berthnasol mewn gwneud penderfyniadau, nid yw wedi'i sefydlu drwy brif ddeddfwriaeth yn yr un modd â BNG Lloegr.

Er bod y sampl yn fach ac ni ellir honni achosiaeth, mae'r patrwm hwn yn awgrymu mai'n fwy heriol yw sefydlu gofyniad budd-net gorfodol yn absenoldeb fframwaith meintiol i ddarparu safoni a sicrwydd. Nid yw'r berthynas hon wedi'i phrofi'n derfynol eto ond gall gynrychioli tuedd sy'n dod i'r amlwg sy'n werth ei monitro wrth i genhedloedd ddatblygu eu dulliau eu hunain.

4.6.3. Gweithredu sy'n Benodol i Sectorau

Un o amcanion yr astudiaeth sgopio hon yw gwerthuso a ellir gweithredu dull sector-benodol o fewn dull MNB. Er bod ymrwymiadau lefel uchel a fframweithiau cenedlaethol yn darparu sylfaen bwysig, bydd y ddarpariaeth ymarferol o MNB yn y pen draw yn dibynnu ar sut y mae polisïau a chyfundrefnau trwyddedu yn rhyngweithio â nodweddion penodol, pwysau a chyfleoedd pob diwydiant unigol. Mae pob sector, boed yn wynt oddi ar y môr, porthladdoedd ac isadeiledd arfordirol, acwafechwaith, pysgodfeydd, neu olew a nwy, yn cyflwyno heriau penodol ar gyfer integreiddio ond hefyd lwybrau unigryw i gyfrannu'n gadarnhaol at ecosystemau morol. Ceir crynodeb o'r dull presennol gan bob sector o ran gwella'r amgylchedd isod. Manylir ar sut y gallai hyn gael ei ddarparu yn ymarferol yn Adran 6.

4.6.3.1. Ynni Gwynt Alltraeth ac Adnewyddadwy Morol

Mae gwynt ar y môr yn y sector lle y mae egwyddorion gwella natur yn cael eu hintegreiddio fwyaf gweithredol i fframweithiau polisi. Mae'r OWEIP, a gyhoeddwyd yn 2022, wedi'i gynllunio i gyflymu datblygu gwynt ar y môr tra'n darparu iawndal amgylcheddol strategol ar gyfer effeithiau ar nodweddion MPAs (Llywodraeth y DU, 2023). Fel cydran o'r Strategaeth Diogelwch Ynni Prydain (Llywodraeth y DU, 2022), mae'r OWEIP yn ceisio symleiddio'r broses caniatáu ar gyfer gwynt ar y môr, gyda'r uchelgais o leihau amseroedd penderfynu o hyd at bedair blynedd i tua blwyddyn, tra'n cynnal y diogelwch amgylcheddol presennol. Mae'n sefydlu dull strategol ar gyfer iawndal ar gyfer effeithiau gweddilliol ar nodweddion MPAs, wedi'i ategu gan yr MRF, ac mae hefyd yn amlinellu safonau arfaethedig ar gyfer mesurau dylunio sy'n seiliedig ar natur. Mae'r rhaglen hefyd yn tynnu sylw at yr angen am fonitro strategol cryfach i asesu newid amgylcheddol cronnus a hirdymor yn well. Yn bwysig, mae'r MRF wedi'i gyfyngu i ddarparu iawndal statudol ar gyfer effeithiau ar MPAs ac nid yw'n gweithredu fel mecanwaith ar gyfer ennill net nac ar gyfer gwella bioamrywiaeth ehangach.

Mae disgwyl cynyddol i brosiectau gwynt ar y môr fabwysiadu mesurau sy'n darparu buddion bioamrywiaeth ochr yn ochr â chynhyrchu ynni, megis adfer cynefinoedd, gwelliannau pysgodfeydd, a mentrau diogelu adar môr. Mae Llywodraeth Cymru wedi creu'r Offshore Wind Task and Finish Group Action Plan (2025–2026), sy'n pwysleisio pwysigrwydd darparu buddion amgylcheddol ochr yn ochr â datblygu gwynt ar y môr (Llywodraeth Cymru, 2025b). Mae'n amlygu'r angen i brosiectau gyfrannu'n gadarnhaol at amgylchedd naturiol Cymru, gan alinio â nodau amgylcheddol ehangach.

Yn ogystal, mae Cynlluniau PEO, sy'n cwmpasu dyfroedd Lloegr a Chymru, yn cael eu rheoli gan Ystad y Goron ar gyfer prosiectau gwynt oddi ar y môr Rownd 5 Môr Celtaidd, sy'n mynnu bod datblygwyr yn darparu buddion amgylcheddol mesuradwy ochr yn ochr â datblygu prosiectau. Mae Cynlluniau PEO yn canolbwyntio ar wella bioamrywiaeth forol drwy gamau megis adfer cynefinoedd, lleihau pwysau, rhyngweithio tir-môr, ac ehangu data a thystiolaeth, er nad yw'n glir eto sut y gall hyn gyd-fynd â dulliau budd net.

Mae aliniad polisi Cymru â safonau'r DU a rhai rhyngwladol yn dangos cydnabyddiaeth gynyddol bod datblygu ynni adnewyddadwy a gwella ecolegol morol yn gallu cael eu dilyn ar y cyd, gan osod Cymru fel maes profi ar gyfer arferion gwynt ar y môr sy'n arloesol ac yn natur-gadarnhaol.

4.6.3.2. Porthladdoedd, Draenio, ac Isadeiledd Arfordirol

Mae integreiddio polisi ar gyfer gweithgareddau porthladdoedd a draenio llai datblygedig ac yn parhau'n fwy darnedig. Yn y DU, mae prosiectau sy'n gofyn am drwydded forol o dan Ddeddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009) yn ddarostyngedig i asesiad amgylcheddol ac, o dan y Rheoliadau Cynefinoedd, fesurau iawndal lle caiff nodweddion dynodedig eu heffeithio. Fodd bynnag, caiff mesurau gwella eu trafod fel arfer fesul achos yn hytrach na'u gwneud yn ofyniad systematig. Mae polisïau seilwaith arfordirol, megis y rhai sy'n gysylltiedig â rheoli risg llifogydd, yn cydnabod yn fwyfwy atebion sy'n seiliedig ar ecosystemau megis adfer morfeydd heli a morwellt, ond cânt eu fframio o ran addasu i'r hinsawdd a gwydnwch yn hytrach na budd/gain net statudol. Gallai integreiddio cryfach rhwng cynllunio gofodol morol, cynlluniau rheoli'r arfordir a rhaglenni buddsoddi, o dan strategaethau rheoli risg llifogydd ac erydiad arfordirol er enghraifft, greu fframwaith mwy cyson, gan osod gwella fel gofyniad arferol o ddatblygu seilwaith arfordirol yn hytrach nag fel elfen ddewisol ychwanegol.

4.6.3.3. Olew a Nwy (Dadgomisiynu)

Mae prosiectau olew a nwy newydd mewn dyfroedd y DU yn gynyddol gyfyngedig o dan bolisïau pontio hinsawdd. Felly, mae'r adran hon yn canolbwyntio ar ddadgomisiynu, sydd yn dod yn fwy cyffredin. Mae'r sector olew a nwy yn cyflwyno cyfle posibl ar gyfer integreiddio MNB wrth i'r Môr y Gogledd symud tuag at economi ôl-garbon. Mae polisi dadgomisiynu cyfredol, sy'n cael ei lywodraethu gan Ddeddf Petroliwm (1998) ac yn cael ei oruchwylio gan Offshore Petroleum Regulator for Environment and Decommissioning (OPRED), yn mynnu tynnu neu waredu seilwaith mewn modd diogel ac atebol. Nid yw gwella yn ofyniad polisi ar hyn o bryd, er bod trafodaethau ynghylch "rigs-to-reefs" yn dangos diddordeb cynyddol mewn ailddefnyddio seilwaith i ddarparu cynefinoedd morol newydd. Gellid ystyried y syniad hwn yn un dadleuol, gan ei fod yn mynnu tystiolaeth ecolegol glir, derbyniad gan randdeiliaid,

a mecanweithiau llywodraethu newydd. Er mwyn i welliant gael ei ymgorffori'n gredadwy, byddai angen i ganllawiau statudol gysylltu cymeradwyo dadgomisiynu â chanlyniadau bioamrywiaeth, gan sicrhau bod penderfyniadau'n symud y tu hwnt i gydymffurfio â diogelwch ac atebolrwydd tuag at ddarparu ennill ecolegol yn weithredol (Nature, 2024).

4.6.3.4. Dyframaethu a Physgodfeydd

Mae acwafechwaith a physgodfeydd yn parhau i fod yn feysydd lle mae rhagor o gyfle i archwilio sut y gellid integreiddio egwyddorion MNB. Mae'r fframweithiau rheoleiddiol cyfredol yn yr Alban a Chymru yn canolbwyntio'n bennaf ar reoli pwysau amgylcheddol, tra bod gweithgarwch gwella ehangach yn wirfoddol, ac yn cael ei gyflawni drwy fentrau megis Cronfa MARINE Cymru a SMEEF. Mae Deddf Pysgodfeydd y DU (2020) yn gosod amcanion cynaliadwyedd, ac efallai bod lle, drwy weithio'n gydweithredol gyda'r diwydiant, i ystyried sut y gallai egwyddorion MNB ategu amcanion presennol, er enghraifft drwy gyfraniadau dewisol neu wedi'u hannog tuag at adfer cynefinoedd neu brosiectau natur-gadarnhaol. Gallai dulliau o'r fath helpu i gryfhau'r cysylltiadau rhwng defnyddio adnoddau ac adferiad amgylcheddol, gan gefnogi gwydnwch hirdymor ar gyfer ecosystemau a'r sectorau sy'n dibynnu arnynt. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi ymateb Defra i'r ymgynghoriad MNG, a gadarnhaodd y caiff pysgodfeydd eu heithrio o gwmpas MNG gorfodol yn Lloegr oherwydd yr her o briodoli canlyniadau ennill net i weithgareddau pysgota sy'n wasgaredig ac yn hynod symudol (Defra, 2023b).

4.7. Dulliau o Fudd Net ar Draws y Byd

Mae'r adran hon yn archwilio sut y mae dull budd net, neu gysyniadau tebyg, wedi'u cymhwyso yn rhyngwladol. Gan fod ychydig iawn o enghreifftiau o ddull budd net gwirioneddol ac mae'r rhan fwyaf o achosion yn canolbwyntio ar "dim colled net", nid yw'r enghreifftiau hyn wedi'u dadansoddi yn yr un modd â'r dulliau a fabwysiadwyd ar draws y gweinyddiaethau datganoledig. Dylid nodi hefyd bod yr enghreifftiau hyn wedi'u cymhwyso'n bennaf mewn amgylcheddau arfordirol a rhynglanwol ac mae cymhwyso dull budd net y tu hwnt i MLWS yn parhau'n gyfyngedig. Serch hynny, caiff y dulliau sylfaenol a'r fframweithiau polisi ategol eu crynhoi isod.

Nid yw Iwerddon wedi ymgorffori ennill net statudol eto ond mae'n archwilio cyfleoedd drwy'r Fframwaith Cynllunio Morol Cenedlaethol (Department of Climate, Energy and the Environment, 2023) a'r Designated Maritime Area Plan for Offshore Renewables newydd (Department of Climate, Energy and the Environment, 2025) sy'n cynnwys amddiffynfeydd amgylcheddol cryf. Ar hyn o bryd, mae ymrwymiadau'n canolbwyntio ar "dim colled net" o dan y National Biodiversity Action Plan, ond mae trafodaethau parhaus am ganlyniadau net cadarnhaol, yn enwedig mewn systemau arfordirol megis gwelyau morwellt a riffiau plisgiaid. Mae'r dulliau hyn ar hyn o bryd yn wirfoddol ac yn ansoddol, gan weithredu fel canllawiau yn hytrach na rhwymedigaethau, ond maent yn darparu bachau polisi pwysig ar gyfer datblygiadau yn y dyfodol.

Ar draws yr UE, mae'r rhan fwyaf o fesurau bioamrywiaeth wedi'u fframio o amgylch "dim colled net", ond mae sawl Aelod-wladwriaeth yn dechrau ymgorffori amcanion budd net yn uniongyrchol mewn fframweithiau datblygu. Yng Ngwlad yr Iseldiroedd, mae datblygwyr gwynt ar y môr yn ofynnol i integreiddio nature-inclusive design yn y broses dendro, gan gynnwys mesurau megis "reef cubes" neu is-haenau plisgiaid i greu cynefinoedd sy'n cynyddu bioamrywiaeth y tu hwnt i'r gwaelodlin (Witteveen and Bos, 2020). Mae'r gofyniad hwn yn orfodol, wedi'i ymgorffori yn y fframwaith tendro gwynt ar y môr, ac mae'n cael ei asesu drwy ddull egwyddorol ansoddol yn hytrach na metrig sefydlog. Mae'r Almaen a Ffrainc yn cymhwyso egwyddorion tebyg drwy adferiad morol sy'n gysylltiedig â phrosiectau seilwaith. Mae system iawndal Eingriffsregelung hirsefydlog yr Almaen yn esblygu tuag at ennill net ac mae'n orfodol o fewn cynllunio a thrwyddedu, ond mae darparu'n bennaf yn feintiol, gan ddibynnu ar unedau cynefin a chymarebau, er nad yw'n ymestyn yn systematig i systemau isddrofannol eto (Darbi and Wende, 2015). Mae mentrau Ffrainc, megis adfer gwelyau wystrys ym Mrittany, yn gysylltiedig â chaniatâd datblygu ond maent yn parhau'n benodol i brosiectau ac yn ansoddol, heb fetrig safonol (Pouvreau et al., 2021). Mae Denmarc yn treialu adfer morwellt a charbon glas fel rhan o brosiectau porthladdoedd a draenio. Mae'r rhain yn gynlluniau gwirfoddol neu'n gam-peilot, wedi'u hintegreiddio i ganiatâd fel achosion prawf, ac maent yn cael eu hasesu drwy ddulliau meintiol arbrofol megis cyfrifo codiad carbon â bioamrywiaeth (WSP, 2024). Mae Sbaen wedi datblygu Cynlluniau Gofodol Morol statudol ac wedi diwygio ei reoleiddio ynni adnewyddadwy morol, sy'n ymgorffori amodau bioamrywiaeth gorfodol ar gyfer trwyddedu (Spanish Government, 2023). Er nad ydynt wedi'u labelu'n benodol fel budd net, cânt eu dehongli drwy ofynion gwella ecolegol ansoddol, ac mae prosiectau peilot yn profi metrigau carbon glas meintiol ar gyfer adfer morwellt a gwlyptiroedd.

Mae Awstralia wedi bod ymhlith y gwledydd cyntaf i ddatblygu fframweithiau cyfrifyddu bioamrywiaeth sy'n ymgorffori egwyddor ennill net. Mae Deddf Atgyweirio Natur (2023) yn sefydlu cynllun credyd cenedlaethol gwirfoddol sy'n seiliedig ar fetrigau meintiol, a allai ymestyn i ecosystemau megis mangrofau a morwellt. Roedd Victoria's Native Vegetation Management Framework ymhlith y cyntaf i fynnu canlyniadau ennill net yn benodol mewn masnachu offset gan ddefnyddio metrig gwirfoddol "hectare-cynefin" meintiol (Victoria Department of Natural Resources and Environment, 2002). Mae New South Wales wedi tynhau ei Cynllun Gwrthbwysau Bioamrywiaeth (New South Wales Government, 2025), gan gryfhau gofynion cyfatebiaeth ac arwain at gyflwyno metrigau ecolegol meintiol; mae'r system hon yn aros yn orfodol ar gyfer prosiectau datblygu ond mae'n cynnwys gwelliannau gwirfoddol y tu hwnt i gydymffurfio ac mae ganddi ystyriaeth gynyddol o gynefinoedd arfordirol ac aberol, gan adlewyrchu diddordeb mewn cymhwyso ennill net i systemau rhynglanwol. Yng Ngwlad Pwyl (New Zealand), er nad oes fframwaith ennill net cenedlaethol statudol, mae offerynnau rhanbarthol megis Auckland Unitary Plan yn mynnu bod datblygwyr yn darparu canlyniadau ecolegol cadarnhaol, yn enwedig mewn cynefinoedd

arfordirol (Auckland Council, 2016). Mae'r rhain yn orfodol ar lefel ranbarthol ond caiff eu hasesu'n bennaf drwy farn ecolegol ansoddol, gyda rhai elfennau meintiol sy'n dod i'r amlwg ar gyfer cynefinoedd arfordirol megis gwelyau morwellt a riffiau wystrys.

Yn yr Unol Daleithiau, mae bancio lliniaru ar gyfer gwlyptiroedd yn seiliedig yn ffurfiol ar "dim colled net", ond mae sawl talaith a rhanbarth wedi symud y tu hwnt i gydymffurfio, gan ddarparu canlyniadau budd net gwirfoddol lle mae adferiad yn rhagori ar gymarebau iawndal gofynnol (USDA NRCS, 2025). Mae'r rhain yn dibynnu ar systemau credyd ac unedau meintiol o dan y Deddf Dŵr Glân (EPA, 1972), gan wneud y dull yn gadarn ac yn fesuradwy. Mae Canada wedi cefnogi'r nod polisi o "ennill net o gynefin" yn hanesyddol o dan Polisi Cynefinoedd 1986 (DFO, 2001) a Pholisi Gwrthbwyso Pysgod a Chynefinoedd Pysgod (DFO, 2019). Mae Fisheries and Oceans Canada yn annog prosiectau sy'n cael eu harwain gan adferiad mewn cynefinoedd morwellt a morfeydd heli, lle mae darparu budd net yn aml yn wirfoddol ac yn cael ei asesu drwy gymysgedd o fesurau gwelliant ecolegol ansoddol a metrigau meintiol ar estyniad/cyflwr cynefinoedd, gyda chefnogaeth gan Ecosystem Approach to Fisheries Management Science Methods Toolbox (DFO, 2025) sy'n helpu safoni sut mae newidynnau amgylcheddol yn cael eu hintegreiddio i asesiadau prosiect. Yn Ne America, mae Colombia yn nodedig am ei system bancio cynefinoedd, a lansiwyd yn 2017, sy'n mynnu'n benodol ennillion bioamrywiaeth net ac sy'n orfodol o fewn ei fframwaith cyfreithiol, gan weithredu drwy farchnad credydau bioamrywiaeth meintiol a allai ymestyn i gynefinoedd mangrofau ac ecosystemau aberol (BIOFIN, 2023).

Mae Uganda yn sefyll allan fel un o'r ychydig wledydd sy'n ystyried ennill net drwy Deddf yr Amgylchedd Cenedlaethol 2019 (Republic of Uganda, 2019), sy'n mynnu bod offsets yn darparu "dim colled net, ac yn well byth ennill net". Caiff yr ofyniad hwn ei ategu ymhellach gan y National Guidelines for Biodiversity and Social Offsets (2022) (NEMA, 2022) a'r National Biodiversity Action Plan (2025–2030) (NEMA, 2024), sy'n darparu canllawiau manwl ar gyfer gweithredu offsets bioamrywiaeth mewn prosiectau datblygu. Fodd bynnag, mae gweithredu ymarferol y gorchmynion hyn yn wynebu heriau. Mae capasiti gorfodi yn rhwystr sylweddol, gan nad oes gan yr National Environment Management Authority a chyrff rheoleiddio eraill yr adnoddau nac awdurdod i sicrhau cydymffurfiaeth yn effeithiol yn aml. Yn ogystal, mae asesiad offsets bioamrywiaeth yn cyfuno metrigau meintiol, megis cymarebau offset, gyda phriodweddau ecolegol ansoddol, ac mae hyn wedi'i ddweud ei fod yn cymhlethu gwerthusiad effeithiolrwydd offset (WCS Uganda, 2021).

Yn gyffredinol, mae'r enghreifftiau hyn yn dangos, er bod gorchmynion ennill net statudol ar gyfer systemau morol yn dal yn anghyffredin, bod momentwm rhyngwladol cynyddol tuag at ymgorffori canlyniadau MNB mewn polisi ac ymarfer. Mae llawer o'r dull presennol yn gysylltiedig â gwerth cydnabyddedig carbon glas ac ecosystemau arfordirol, sy'n darparu bioamrywiaeth, storio carbon ac amddiffyniad arfordirol. Yn ogystal â'r hyn sy'n cael ei wneud yn y DU, mae marchnadoedd credyd meintiol yn dod i'r amlwg yn Awstralia, Colombia ac Unol Daleithiau America; mae fframweithiau cynllunio ansoddol yn Seland Newydd, Iwerddon a Ffrainc; ac mae dulliau cymysg (gorfodol/gwirfoddol) yn yr Almaen, Sbaen a Chanada yn dangos sbectrwm o fodelau posibl. Er bod darparu yn aros yn anwastad, mae'r mentrau hyn yn dangos tuedd ehangach tuag at integreiddio budd net i lywodraethu morol. Fodd bynnag, mae angen symud y ffocws o'r amgylcheddau rhynglanwol ac arfordirol tuag at ddarparu yn yr amgylchedd morol isddrofannol.

5. Ymgysylltu â Rhanddeiliaid

Roedd ymgysylltu â rhanddeiliaid yn elfen ganolog o'r Astudiaeth Sgopio MNB, gan sicrhau bod yr analysi yn cael ei lywio gan brofiad ymarferol ac yn adlewyrchu safbwyntiau'r rhai sy'n gyfrifol am reoleiddio, darparu ac ymgysylltu â gweithgareddau morol a'r amgylchedd naturiol yn nyfroedd Cymru. Roedd yr ymgysylltu'n ceisio archwilio barn ar bwrpas ac uchelgais MNB, archwilio mecanweithiau darparu a nodi cyfleoedd a risgiau ar draws sectorau, a phrofi disgwyliadau mewn perthynas â llywodraethu, cyllido a monitro. Cafodd mewnwelediadau o'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid eu defnyddio'n uniongyrchol i lywio'r dulliau posibl a nodir yn yr adroddiad hwn (Adran 6). Cynhaliwyd yr ymgysylltu i gefnogi asesiad seiliedig ar dystiolaeth o ddichanoldeb, risgiau a buddion posibl gwahanol ddulliau, yn hytrach na phenderfynu canlyniadau polisi ymlaen llaw.

Roedd Marine Planning Stakeholder Reference Group (MPSRG) Llywodraeth Cymru yn ffurfio'r fforwm cynradd ar gyfer yr ymgysylltu. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys cynrychiolwyr o reoleiddwyr, diwydiant, partneriaethau, grwpiau defnyddwyr gwely'r môr ac NGOs, gan ddarparu ystod eang a chytbwys o safbwyntiau. Ymgysylltodd aelodau'r MPSRG drwy o leiaf un o'r dulliau ymgysylltu (wedi'u hamlinellu isod), gyda llawer yn cymryd rhan drwy'r tri dull. Casglwyd barn hefyd gan randdeiliaid ehangach a oedd yn bresennol yn y gweithgareddau ymgysylltu ochr yn ochr ag aelodau'r MPSRG.

Dyluniwyd gweithgareddau ymgysylltu i fod yn gynhwysol ac yn gymesur, gan gynnig sawl llwybr i gyfranogi a galluogi rhanddeiliaid i gyfrannu drwy amrywiol ddulliau. Defnyddiwyd tri dull ymgysylltu at ei gilydd:

- **Gweithdy rhanddeiliaid** - Cynhaliwyd gweithdy hybrid (wyneb yn wyneb a rhithiol) ar 4 Tachwedd 2025 yng Nghaerdydd yn swyddfeydd Llywodraeth Cymru.
- **Arolwg ar-lein** - I ategu'r gweithdy a darparu llwybr ar gyfer cyfranogiad strwythuredig. Cylchredwyd arolwg Microsoft Forms i'r holl randdeiliaid. Adlewyrchodd yr arolwg y themâu a archwiliwyd yn ystod y gweithdy ac fe'i defnyddiwyd i gasglu mewnbwn ysgrifenedig mwy manwl.
- **Cyfarfodydd un-i-un dewisol wedi'u teilwra** - Cynhaliwyd nifer gyfyngedig o gyfarfodydd un-i-un yn dilyn y gweithdy a'r arolwg i ganiatáu i rai rhanddeiliaid archwilio materion mewn mwy o ddyfnder.

Gyda'i gilydd, galluogodd y dulliau hyn sail dystiolaeth eang a chynrychioliadol, i helpu datblygu ac ariannu'r opsiynau posibl a gyflwynir yn Adran 6 isod. Er mwyn annog cyfraniadau agored ac adeiladol, caiff ymatebion a gyfeirir atynt yn Adran 6 yr adroddiad hwn eu cyflwyno yn ôl sector (er enghraifft, cyrff llywodraeth a rheoleiddwyr, datblygwyr a diwydiant, sefydliadau amgylcheddol, ac academia) yn hytrach na nodi sefydliadau'n benodol. Galluogodd hyn i'r dadansoddiad ganolbwyntio ar themâu a meysydd cydgyfeirio neu wahaniaethu ar draws sectorau, yn hytrach nag ar safbwyntiau sefydliadol unigol.

Mae pob ymateb crai a gafwyd drwy'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid, gan gynnwys cyflwyniadau arolwg, allbynnau gweithdy, nodiadau cyfarfodydd un-i-un ac unrhyw gyfraniadau ysgrifenedig eraill gan randdeiliaid, wedi'u cofnodi a'u rhannu gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau tryloywder ac i gefnogi adolygiad pellach fel rhan o'r broses datblygu polisi. Nid yw'r nodiadau a'r allbynnau eraill hyn wedi'u darparu gydag adroddiad hwn ac, er mwyn sicrhau cyfrinachedd y broses, nid ydynt ar gael yn gyhoeddus. Mae'r nodiadau a'r allbynnau hyn bellach wedi'u dileu o gofnodion APEM yn dilyn cwblhau'r adroddiad hwn. Cedwir cofnodion yn archif data Llywodraeth Cymru am gyfnod o 3 blynedd ar ôl cwblhau'r contract ac yna cânt eu dileu hefyd. Bydd hyn yn galluogi gwerthuso'r contract a'i allbynnau ac mae'n unol â pholisïau cadw data Llywodraeth Cymru.

6. Trafodiaeth o Ddulliau MNB

Mae'r adran hon yn darparu trafodaeth strwythuredig o'r themâu allweddol a'r dulliau darparu posibl a allai danategu MNB yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'n bwysig ailddatgan nad yw'r astudiaeth sgopio hon yn rhagdybio y caiff MNB ei ddilyn fel gofyniad polisi yng Nghymru.

Mae'r drafodaeth yn yr adran hon yn tynnu ar ganfyddiadau'r adolygiad llenyddiaeth a pholisi (Adran 4), ochr yn ochr â'r dystiolaeth a gasglwyd drwy'r ymgysylltu â rhanddeiliaid (Adran 5). Lle caiff casgliadau eu llunio, cânt eu seilio ar gydgyfeiriant ar draws safbwyntiau rhanddeiliaid yn hytrach na sylwadau unigol. Lle mae safbwyntiau'n gwahaniaethu, nodir hyn yn benodol.

Mae'r drafodaeth yn canolbwyntio ar dri thema graidd sy'n ailadrodd ar draws dulliau budd net/gain presennol:

- Defnyddio dulliau asesu meintiol yn erbyn dulliau ansoddol;
- Cymhwyso mecanweithiau gorfodol yn erbyn mecanweithiau gwirfoddol; a
- Manteision cymharol modelau darparu prosiect yn unig (ar y safle) yn erbyn modelau strategol.

Caiff pob thema ei hasesu yn erbyn set gyson o feini prawf fel a ganlyn:

- **Effeithiolrwydd a chyfleoedd** – I ba raddau y mae'r dull yn debygol o ddarparu canlyniadau MNB ystyrlon ac ychwanegol, gan gynnwys cyfleoedd ehangach i gyfrannu at adferiad ecosystemau, gwydnwch a gwelliant hirdymor.
- **Dichanoldeb** – Ymarferoldeb cymhwyso'r dull mewn prosesau cynllunio a thrwyddedu morol go iawn, gan gynnwys y baich rheoleiddiol, gofynion data, anghenion monitro, a chymhwysedd ar draws sectorau morol gwahanol.
- **Trosglwyddadwyedd ac aliniad**- I ba raddau y mae'r dull yn cyd-fynd â deddfwriaeth, polisi a threfniadau llywodraethu Cymru presennol, gan gynnwys y WNMP, SMNR a'r cyfundrefnau rheoleiddiol arfordirol ac oddi ar y môr
- **Risgiau a sialensiau** – Y rhwystrau posibl i weithredu, gan gynnwys risgiau cyfreithiol, ecolegol, gweinyddol ac enw da, yn ogystal â heriau megis monitro effeithiolrwydd canlyniadau hirdymor.
- **Cefnogaeth** – Lefel a natur y gefnogaeth, y derbyniad amodol neu'r pryder a fynegir drwy'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid (Adran 5).

Mae defnyddio'r meini prawf hyn yn darparu fframwaith tryloyw a chymharol ar gyfer archwilio manteision posibl, cyfyngiadau a chyfaddawdau sy'n gysylltiedig â gwahanol ddulliau MNB. Maent yn galluogi'r drafodaeth i symud y tu hwnt i ystyriaethau damcaniaethol ac archwilio sut y gallai dulliau MNB wahanol weithredu yn ymarferol, wedi'u cefnogi gan ystod eang o farn rhanddeiliaid.

Nid yw'r bwriad ar y cam hwn i nodi un model a ffefrir, ond yn hytrach darparu ystyriaeth gytbwys a seiliedig ar dystiolaeth o'r opsiynau sydd ar gael, gan gefnogi datblygu argymhellion cymesur ac wedi'u halinio â pholisi.

Caiff ffactorau pwysig eraill nad oedd yn hawdd eu hasesu yn erbyn y meini prawf uchod ond sy'n mynnu ystyriaeth yn nhermau MNB yng Nghymru (e.e. mecanweithiau cyllido) eu manylu yn Adran 6.4.

6.1. Meintiol yn erbyn Ansoddol

Mae'r adran hon yn archwilio manteision cymharol dulliau meintiol (seiliedig ar fetrigau) ac ansoddol (wedi'u harwain gan egwyddorion neu farn broffesiynol) ar gyfer diffinio, asesu a darparu tystiolaeth ar MNB.

6.1.1. Effeithiolrwydd a Chyfleoedd

O safbwynt effeithiolrwydd, mae dull meintiol yn cynnig y fantais bosibl o fwy o eglurder, mesuradwyedd a safoni. Pan fo metrigau wedi'u dylunio'n dda ar gael, gallant ddarparu hyder bod cynnydd diffiniedig wedi'i gyflawni, galluogi cymharu rhwng prosiectau, a chaniatáu agregu canlyniadau ar raddfeydd rhanbarthol neu genedlaethol. Fel y disgrifiwyd yn Adran 4.3.1, mae dull meintiol rhagnodedig wedi bod yn brif ysgogydd system BNG daearol Lloegr, lle mae metrig yn sail i ofyniad gorfodol ar gyfer cynnydd isafswm. Fodd bynnag, mae systemau morol yn cyflwyno heriau sylfaenol i gymhwyso metrig unffurf unigol yn effeithiol. Mae cynefinoedd isddrofannol yn aml wedi'u mapio'n wael, yn hynod ddeinamig, ac yn cael eu dylanwadu gan amrywiaeth eang o bwysau sy'n gweithredu ar raddfeydd gofodol ac amserol y tu hwnt i ddatblygiadau unigol ac sy'n anodd eu hateb, yn enwedig oddi ar y môr. Gall adferiad ecolegol hefyd gymryd amser sylweddol, hyd at ddegawdau lawer, sy'n ei gwneud hi'n anodd priodoli newid i ymyriadau unigol neu ddangos a yw budd net wedi'i gyflawni o fewn raddfeydd amser prosiect neu fonitro nodweddiadol. Gall buddion morol gael eu mynegi drwy newidiadau mewn swyddogaeth neu wydnwch yn hytrach nag mewn nodweddion strwythurol hawdd eu mesur. Yn y cyd-destun hwn, rhybuddiodd rhanddeiliaid dro ar ôl tro fod dull sy'n seiliedig ar fetrigau mewn perygl o flaenoriaethu agweddau sydd yn ffitio'n haws mewn system feintiol yn hytrach na buddion sydd fwyaf ystyrlon yn ecolegol.

Yn y gwrthwyneb, mae dulliau ansoddol yn cynnig cyfleoedd i ganolbwyntio ar ganlyniadau yn hytrach na mewnbynnau, gan ganiatáu i wneuthurwyr penderfyniadau ystyried a yw ymyriad yn debygol o ddarparu budd ecolegol gwirioneddol. Yng Nghymru, mae hyn yn cyd-fynd â'r arfer presennol (e.e., NBB a'r Fframwaith DECCA fel y trafodir yn Adran 4.2.1), lle mae polisi cynllunio morol eisoes yn mynnu bod cynigion yn dangos sut y maent yn cyfrannu at wydnwch ac adferiad ecosystemau yn hytrach na bodloni trothwyon rhifiadol caeth. Gall dulliau ansoddol hefyd greu lle i flaenoriaethu lleihau pwysau, galluogi adferiad strategol, a hwyluso arloesi'n haws (ymyrraeth a allai gyflwyno budd sylweddol hirdymor ond sy'n anodd ei ddal drwy fetrigau caeth). Mae safbwyntiau sector yn atgyfnerthu'r gwahaniaeth hwn; nododd datblygwyr y gall systemau meintiol annog ymyriadau bach, gweledol (e.e., strwythurau artiffisial) sy'n ffitio o fewn metrig ond a all gynnig budd ecosystem cyfyngedig. Pwysleisiodd NGOs yn yr un modd na ddylid trin MNB fel gofyniad gweithdrefnol yn unig ac na ddylai droi'n ymarfer sy'n cael ei yrru gan gydymffurfiaeth.

6.1.2. dichanoldeb

O ran ddichanoldeb, mae'n fwy ymarferol o bosibl i weithredu dull ansoddol neu hybrid gan fod y gofynion data, canllawiau a chapasiti sy'n gysylltiedig â metrig morol cadarn yn sylweddol. Byddai sefydlu gwaelodlinau dibynadwy, diffinio cyfatebiaeth rhwng cynefinoedd, a monitro newid dros raddfeydd amser priodol yn mynnu buddsoddiad sylweddol ac yn gallu cyflwyno oedi ac ansicrwydd i brosesau trwyddedu neu gynllunio morol. Nododd rhanddeiliaid rheoleiddio fod monitro cyflwr ecolegol ar y raddfa sy'n angenrheidiol i gefnogi metrig yn aml yn cael ei gyfyngu gan gost, mynediad a diogelwch—sy'n fwy anodd fyth oddi ar y môr. O ganlyniad, gallai system sy'n seiliedig ar fetrigau symud adnoddau yn anfwriadol oddi wrth ddarparu ac at asesu ac adrodd, gan leihau'r budd ystyrlon cyffredinol.

Gall dulliau ansoddol gael eu hintegreiddio'n haws i, neu ochr yn ochr â,'r prosesau rheoleiddiol presennol a galluogi rheoleiddwyr i arfer barn broffesiynol, wedi'i llywio gan dystiolaeth sydd ar gael (megis yr hyn a nodir drwy EIA a'r broses drwyddedu morol) a blaenoriaethau strategol, heb greu systemau metrig annibynnol newydd. Ystyriwyd hyn yn eang fel y dull mwyaf hyfyw, yn enwedig o ystyried y cyfyngiadau adnoddau presennol. Serch hynny, cydnabu sawl rhanddeiliad y gallai system gwbl ansoddol greu ansicrwydd i ddatblygwyr os nad yw disgwyliadau rheoleiddwyr ynghylch yr hyn sy'n cyfateb i fuddiant net derbyniol, a sut y dylid ei ddangos, wedi'u mynegi'n glir. Yn benodol, byddai angen eglurder ynghylch y mathau o fesurau sy'n gymwys fel budd net, graddfa neu gymesuredd y

gwella sy'n ddisgwyliedig o'i gymharu ag effeithiau, y dystiolaeth sydd ei hangen i ddangos tebygolrwydd effeithiolrwydd, a'r monitro neu'r adrodd sy'n angenrheidiol i ddangos darparu dros amser. Er nad oedd system seiliedig ar fetrigau yn cael ei ffafrio, tynnodd rhanddeiliaid sylw at yr angen am ddigon o ganllawiau, pe bai dull mwy ansoddol yn cael ei weithredu, i leihau risgiau ac i ganiatáu darparu MNB yn effeithiol. Mae hyn yn tanlinellu pwysigrwydd egwyddorion clir, meini prawf penderfynu ac enghreifftiau i gefnogi cymhwyso cyson.

6.1.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad

Gallai fframwaith ansoddol (neu hybrid) integreiddio'n effeithiol â deddfwriaeth a pholisi presennol Cymru, yn enwedig y rhai sydd wedi'u sefydlu o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a'r ddyletswydd bioamrywiaeth Adran 6 sy'n gysylltiedig ag ef, fel y disgrifir yn Adran 2.3. Mae Adran 6 yn gosod dyletswydd ar gyrff cyhoeddus i geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth ac i hybu gwydnwch ecosystemau wrth gyflawni eu swyddogaethau, gan bwysleisio canlyniadau yn hytrach na metrigau rhagnodedig.

Felly, byddai dull MNB sy'n canolbwyntio ar asesiad ansoddol o fudd ecolegol, gwydnwch a chyfraniad at adferiad yn cyd-fynd â bwriad a strwythur y ddyletswydd hon, gan ganiatáu i ystyriaethau MNB atgyfnerthu, yn hytrach na dyblygu neu gymhlethu, rhwymedigaethau presennol. Byddai dull o'r fath hefyd yn cyd-fynd yn agos â'r WNMP, yn enwedig polisi ENV_01, sy'n hybu cyfleoedd i wella gwydnwch ecosystemau a darparu canlyniadau natur-positif (gweler Adran 4.2.2). Mae ENV_01 eisoes yn sefydlu fframwaith gwneud penderfyniadau sy'n ystyried gwydnwch ecosystemau, pwysau cronnus, a chyflwr nodweddion morol, ac mae hyn yn darparu pwynt polisi clir drwy'r hwn y gellid ymgorffori egwyddorion MNB. Ar hyn o bryd, fodd bynnag, anogir gwella o dan ENV_01 yn hytrach na'i wneud yn ofyniad, ac mae ei gymhwyso'n parhau'n ddewisol. Yn hytrach na chyflwyno gofyniad statudol newydd annibynnol, gellid felly mynnu MNB drwy'r prosesau cynllunio a thrwyddedu morol presennol, gan ddefnyddio dehongli polisi, canllawiau a fframweithiau gwneud penderfyniadau i sicrhau budd amgylcheddol ychwanegol. Drwy adeiladu ar fecanweithiau sefydledig, byddai fframwaith MNB ansoddol (neu hybrid) yn osgoi'r angen am offerynnau statudol newydd ar gam cynnar, gan leihau cymhlethdod rheoleiddiol a risg gweithredu. Yn hytrach, gallai cynllunio a thrwyddedu morol weithredu fel y prif lwybrau darparu, gan alluogi i MNB gael ei gymhwyso'n gymesur, ei addasu dros amser, ac i gael ei lywio gan dystiolaeth sy'n datblygu. Fodd bynnag, dylid nodi y byddai unrhyw symudiad i wneud mesurau o'r fath yn orfodol drwy'r WNMP yn mynnu adolygiad ffurfiol neu ddiwygiad o'r Cynllun. Byddai dull camu yn caniatáu i Lywodraeth Cymru brofi ac addasu MNB yn ymarferol tra'n aros yn gwbl unol â dyletswyddau amgylcheddol presennol ac egwyddorion trosfwaol SMNR.

Gallai dull dan arweiniad metrig mewn cyd-destun morol fod yn llai trosglwyddadwy, yn enwedig os oes uchelgais i alinio'n agos â system NBB daearol Cymru (gweler Adran 4.2.1). Mae NBB yn cael ei danategu gan fframweithiau polisi ansoddol sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau yn hytrach na metrig statudol sengl, a gallai cyflwyno metrig morol benodol gynrychioli gwahaniaeth mewn dull. Yn absenoldeb metrig morol cadarn, wedi'i seilio ar dystiolaeth, sy'n gallu dal swyddogaeth ecolegol, gwydnwch ac adferiad hirdymor, mae risg y gallai asesiad meintiol wrthdaro â'r ymarfer cynllunio morol presennol ac â'r egwyddorion SMNR. O ganlyniad, gallai metrig morol annibynnol leihau cydlyniad polisi ar draws cyfundrefnau tir a môr ac ychwanegu cymhlethdod a chostau i reoleiddwyr a datblygwyr sy'n gweithredu ar draws y ddau system. Gallai hyn fod yn fwy perthnasol i brosiectau trawsffiniol sy'n gweithredu yn nyfroedd Cymru a Lloegr, lle gallai dulliau gwahanol ddod i'r amlwg yn dibynnu ar sut y caiff MNG ei asesu yn y pen draw yn Lloegr, er y nodir ei bod yn llai tebygol y bydd Lloegr yn mabwysiadu dull meintiol llwyr yn yr amgylchedd morol fel y mae'n ei wneud gyda BNG daearol (fel y trafodir yn Adran 4.3.2).

Yn gyffredinol, roedd y mwyafrif o randdeiliaid yn well ganddynt osgoi model rhy ragnodol. Er y cytunodd rhai y gallai rhai elfennau o adrodd meintiol fod yn angenrheidiol yn y tymor hir, yn enwedig ar gyfer cynlluniau budd cynefin penodol neu gynlluniau lleihau pwysau, nid oedd cefnogaeth fawr i fabwysiadu metrig morol unffurf. Gallai ardaloedd arfordirol, lle mae argaeledd data yn uwch ac mae ymyriadau'n fwy pendant, fod yn fwy derbyniol i feintioli rhannol o gymharu ag ardaloedd oddi ar y môr (caiff hyn ei archwilio ymhellach yn Adran 6.4.6). Fodd bynnag, beth bynnag am hyn, ystyriwyd yn eang fod dull ansoddol/hybrid yn fwy addas ar gyfer trosglwyddadwyedd

ac aliniad â pholisïau ac offer presennol megis NBB a'r Fframwaith DECCA, sy'n seiliedig ar fframwaith ansoddol (gweler Adran 4.2.1).

6.1.4. Risgiau a Heiriau

Mae'r ddau ddull — y dull meintiol a'r dull ansoddol — yn cynnwys lefel o risg. Ar gyfer systemau ansoddol, mae'r prif risgiau'n ymwneud â chysondeb, tryloywder ac amddiffynadwyedd. Heb ganllawiau clir, gall rheoleiddwyr neu wneuthurwyr penderfyniadau gwahanol gyrraedd casgliadau gwahanol ar gynigion tebyg, gan danseilio hyder yn y system. Mae hefyd y risg y bydd ymrwymiadau ansoddol yn dod yn aneglur neu'n anodd eu monitro os nad yw canlyniadau wedi'u diffinio'n glir o'r cychwyn.

Ar gyfer systemau meintiol, mae'r risg amlwg yn ymwneud â posibilrwydd o anghysondeb â realiti ecolegol. Tynnodd rhanddeiliaid sylw dro ar ôl tro y gall metrigau greu ymdeimlad camarweiniol o sicrwydd, yn enwedig lle mae'r data sylfaenol yn wan. Roedd pryder hefyd y gall datblygwyr gael eu hannog i ddilyn ymyriadau sy'n sgorio'n dda mewn metrig ond sydd ag ychydig o werth ecolegol, neu nad ydynt yn mynd i'r afael â'r pwysau mwyaf ar ecosystemau morol.

6.1.5. Cefnogaeth

Ar draws y rhaglen ymgysylltu â rhanddeiliaid, roedd cefnogaeth gref a chyson ar gyfer dull ansoddol neu hybrid o ran MNB yng Nghymru. Dim ond nifer fach o randdeiliaid a fynnodd system gwbl seiliedig ar fetrigau ar y cam hwn, er y nodwyd fod y ffafriaeth hon yn cael ei gyrru'n bennaf gan awydd am eglurder, cysondeb a sicrwydd rheoleiddiol, yn hytrach na chred fod metrigau'n well o ran dal canlyniadau ecolegol morol. Yn wir, rhybuddiodd ystod eang o randdeiliaid (ar draws rheoleiddwyr, diwydiant ac NGOs) yn benodol yn erbyn dull sy'n seiliedig ar fetrig. Gwerthfawrogodd rhanddeiliaid yn y diwydiant hyblygrwydd a chymesuredd, gan nodi bod dulliau ansoddol yn caniatáu i MNB gael ei deilwra i gyfyngiadau a chyfleoedd sector-benodol. Pwysleisiodd NGOs bwysigrwydd osgoi metrigau rhy gymhleth a chadw'r ffocws ar adferiad ecosystemau. Amlygodd rheoleiddwyr y byddai system nad yw'n seiliedig ar fetrig yn alinio'n haws â'r prosesau presennol e.e. Fframwaith DECCA (fel y trafodir yn Adran 4.2.1). Yn bwysig, nid oedd y gefnogaeth i ddulliau ansoddol yn wrthwynebiad i dystiolaeth na mesur. Yn hytrach, mynegodd rhanddeiliaid ddymuniad am ddangosyddion priodol a chymesur sy'n cefnogi atebolrwydd heb gyfyngu ar ddarparu.

6.1.6. Crynodeb

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos, er y gall dulliau meintiol, seiliedig ar fetrigau, gynnig mwy o eglurder a chysondeb, fod eu heffeithiolrwydd mewn amgylcheddau morol yn gyfyngedig gan gymhlethdod ecolegol, bylchau data a graddfeydd adfer hir — yn enwedig mewn systemau isddrofannol ac oddi ar y môr lle mae canlyniadau'n aml yn cael eu mynegi drwy newidiadau mewn swyddogaeth ecosystem neu wydnwch yn hytrach na nodweddion hawdd eu mesur.

Mae dulliau ansoddol yn cyd-fynd yn well â'r realiti hwn ac â pholisi morol Cymru presennol, gan alluogi ffocws ar ganlyniadau, lleihau pwysau ac adferiad strategol wedi'i gefnogi gan farn broffesiynol. Ar y cyd, mae'r canfyddiadau'n awgrymu y gall dull hybrid (wedi'i seilio ar egwyddorion ansoddol canolbwyntiedig ar wydnwch ac wedi'i ategu gan ddangosyddion meintiol lle bo tystiolaeth a ddichanoldeb yn caniatáu) gynnig y llwybr mwyaf addas ac addasadwy ar gyfer darparu MNB yng Nghymru.

6.2. Gorfodol yn erbyn Gwirfoddol

Mae'r adran hon yn archwilio a fyddai MNB yng Nghymru yn cael ei ddarparu'n fwy effeithiol drwy ofynion gorfodol, mecanweithiau gwirfoddol, neu gyfuniad o'r ddau..

6.2.1. Effeithiolrwydd a Chyfleoedd

Cydnabyddir yn eang fod dulliau gorfodol yn ffordd o sicrhau cysondeb, graddfa a sicrwydd. Mae systemau daearol, megis BNG Lloegr (fel y trafodir yn Adran 4.3.1), yn dangos y gall gofynion gorfodol yrru mabwysiadu eang a gwreiddio gwella amgylcheddol mewn arfer datblygu safonol. Fodd bynnag, mae'r adolygiad polisi a llenyddiaeth hefyd yn tynnu sylw at y ffaith bod gofynion budd net/gain gorfodol yn brin yn y DU a'r byd, yn enwedig mewn amgylcheddau oddi ar y môr y tu hwnt i'r parth rhynglanwol, lle caiff gofynion eu cynnwys yn amlach drwy ofynion daearol (e.e., BNG/NBB). Nodwyd hefyd yn ystod yr ymgysylltu â rhanddeiliaid, ar draws ystod eang o gyfranogwyr, y byddai effeithiolrwydd dulliau gorfodol yn y system forol yn dibynnu ar a yw'r mecanwaith yn gallu galluogi darparu ar raddfa sy'n ystyrlon yn ecolegol.

Er y gall dulliau gorfodol gynnig cysondeb, graddfa a sicrwydd; gall dulliau gwirfoddol gynnig cyfleoedd gwahanol. Er enghraifft, gall dull gwirfoddol ganiatáu arloesi ac ymchwil a datblygu, a allai alluogi ymyriadau, partneriaethau a dulliau newydd i gael eu profi heb gyfyngiadau systemau sy'n cael eu gyrru gan gydymffurfiaeth. Fodd bynnag, nid yw'n glir ar hyn o bryd sut y byddai hyn yn gweithio'n ymarferol. Cafodd mecanweithiau gwirfoddol megis Cronfa MARINE Cymru eu crybwyll fel enghreifftiau o sut y gall cyllid a chydweithredu gefnogi adferiad a gwella cyn i newid rheoleiddiol ffurfiol gael ei gyflwyno (caiff hyn ei archwilio ymhellach yn Adran 6.4.5). O blaid hyn, nododd rhai rhanddeiliaid y gallai dulliau gwirfoddol fod yn arbennig o effeithiol yn y camau cynnar o ddatblygu MNB, gan helpu i adeiladu tystiolaeth, hyder a chapasiti darparu. Amrywiodd safbwyntiau sector ar y dull a ffefrir; roedd datblygwyr yn gyffredinol o blaid cyfranogiad gorfodol yn egwyddorol, ar yr amod bod mecanweithiau darparu'n glir ac yn gymesur. Fodd bynnag, mynegwyd pryder y gallai gofynion gorfodol osod baich anghymesur ar weithredwyr llai os na chaiff ei raddio'n ofalus. Pwysleisiodd NGOs a Chyrff Cadwraeth Natur Statudol (SNCBs) yn arbennig nad yw dulliau gwirfoddol ar eu pen eu hunain yn debygol o ddarparu'r raddfa o newid sydd ei hangen i fynd i'r afael â phwysau sy'n gysylltiedig â datblygu a chyfrannu'n ystyrlon at adferiad morol ehangach.

6.2.2. Dichonoldeb

Gallai gofyniad gorfodol newydd o fewn y system drwyddedu morol a/neu'r system cynllunio gynyddu cymhlethdod, ymestyn amserau caniatáu, a gosod galwadau ychwanegol ar gapasiti rheoleiddiol — gallai hyn fod yn arbennig o ddwys ar gyfer sectorau sydd â gweithgareddau bach, aml, ar raddfa fach (e.e. porthladdoedd a harbyrau bach, gweithgareddau adeiladu a chynnal a chadw bach, gwaith arolwg a chynnal a chadw, a datblygiadau hamdden a thwristiaeth), lle gall y baich gweinyddol cronnus fod yn sylweddol. Er enghraifft, caiff gweithgareddau cyffredin megis draenio cynnal a chadw mewn harbwr bach, arolygon archwilio ceblau, neu uwchraddio seilwaith mynediad arfordirol eu caniatáu fel arfer drwy brosesau trwyddedu morol wedi'u symlu neu drwy amodau safonol. Nododd rhanddeiliaid (yn enwedig datblygwyr, gweithredwyr a grwpiau defnyddwyr) y gallai cyflwyno gofynion MNB penodol i bob prosiect o'r fath gynyddu llwyth gwaith rheoleiddiol ac amserlenni caniatáu yn anghymesur heb o reidrwydd ddarparu budd ecolegol cyfatebol. Fodd bynnag, nododd rhanddeiliaid o NGOs a SNCBs, er y byddai gwneud MNB yn orfodol yn creu heriau dichanoldeb, na ddylai'r heriau hyn gyfyngu ar uchelgais — gan bwysleisio rôl gweithrediad camu, canllawiau, a rheoli addasol i fynd i'r afael â rhwystrau ymarferol. Mae hyn yn bwynt pwysig, gan y gall dulliau gwirfoddol hefyd fod yn anodd eu rheoli yn ymarferol, yn enwedig lle nad oes fframwaith clir ar gyfer cyfranogiad, lefelau cyfraniad, neu lywodraethu. Hefyd, mae cynlluniau gwirfoddol yn aml yn dibynnu ar ewyllys da ac arweinyddiaeth gan nifer fach o sefydliadau, gan gyfyngu ar gyrhaeddiad a chynaliadwyedd.

Thema gyffredin ar draws rhanddeiliaid oedd bod darparu ar lefel prosiect yn orfodol yn llai hyfyw oddi ar y môr, lle mae darparu a monitro prosiectau'n fwy heriol, tra gallai cyfraniadau gorfodol i fecanweithiau strategol fod yn fwy ymarferol (gweler Adran 6.3). Mae hyn yn adlewyrchu'r ymarfer presennol wrth ganiatáu oddi ar y môr, lle caiff

iawndal strategol (ar gyfer effeithiau ar safleoedd gwarchodedig), neu ddulliau cronfaio, eu defnyddio'n gynyddol i fynd i'r afael ag effeithiau nad oes modd eu rheoli'n effeithiol ar sail prosiect yn unig — er dylid nodi bod MNB i fod yn ychwanegol i unrhyw ofyniad iawndal. Awgrym cyson yn ystod yr ymgysylltu â rhanddeiliaid oedd mabwysiadu dull camu neu hybrid. O dan fodel o'r fath, gellid cyflwyno MNB yn gychwynnol drwy ddisgwyliadau neu ganllawiau dan arweiniad polisi, gan ganiatáu i fecanweithiau gael eu profi a'u mireinio. Dros amser, unwaith y bydd trefniadau llywodraethu, llwybrau darparu a dulliau monitro (fel sy'n ofynnol) wedi'u sefydlu, gellid gwneud cyfranogiad yn orfodol, naill ai drwy bolisi cynllunio morol neu amodau trwyddedu

6.2.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad

Mae Cymru ar hyn o bryd yn gweithredu o fewn amgylchedd polisi sy'n cyfuno mecanweithiau gorfodol a rhai nad ydynt yn statudol. Ar y tir, mae NBB yn orfodol drwy bolisi cynllunio cenedlaethol yn hytrach nag drwy brif ddeddfwriaeth (gweler Adran 4.2.1) ac mae hyn yn gallu bod yn ddull perthnasol ar gyfer MNB fel ffordd o ymgorffori ysgogwyr polisi heb gyflwyno newid statudol ar unwaith. Byddai dull hybrid yn cyd-fynd yn dda â'r WNMP, sy'n gosod disgwyliadau ar gyfer diogelu a gwella amgylcheddol drwy bolisïau sy'n seiliedig ar egwyddorion yn hytrach na rheolau rhagnodedig (gweler Adran 4.2.2). Mae hefyd yn adlewyrchu fframwaith SMNR, sy'n pwysleisio rheoli addasol, cydweithredu a chymesuredd (gweler Adran 2.3). Mewn cyferbyniad, ystyriwyd bod gofyniad llwyr statudol yn llai trosglwyddadwy yn y tymor byr, er y cydnabuwyd mai hwn yw'r nod yn y tymor hir. Rhybuddiodd rhanddeiliaid y gallai ceisio deddfu'n rhy gynnar leihau hyblygrwydd a chynyddu risg gyfreithiol.

6.2.4. Risgiau a Heiriau

Gall dulliau gorfodol gynnwys risgiau os nad oes fframweithiau a chanllawiau clir ar gael, ac mae potensial ar gyfer gordwfload rheoleiddiol, costau cynyddol, ac oedi mewn caniatáu os yw gofynion yn aneglur neu'n or-gymhleth. Mae hefyd risg ynghylch a yw rhwymedigaethau'n cael eu hystyried yn anghymesur neu heb ddigon o dystiolaeth, a allai arwain at her gyfreithiol ac ansicrwydd cyhoeddus. Nid yw dulliau gwirfoddol chwaith heb risgiau. Er enghraifft, gall dulliau gwirfoddol arwain at gymryd rhan anghyson, tryloywder cyfyngedig, ac anhawster dangos bod canlyniadau'n ychwanegol neu'n ddigonol. Heb waelodlin neu ddisgwyliad clir, gall cynlluniau gwirfoddol fod yn anodd cyfiawnhau eu cyfraniad at amcanion adfer cenedlaethol. Pryder cyffredin ar draws rhanddeiliaid ar gyfer y ddau ddull oedd y risg o ddryswch rhwng MNB a gofynion iawndal presennol. Pwysleisiodd rhanddeiliaid bwysigrwydd gwahaniaethu'n glir rhwng MNB a lliniaru neu iawndal, er mwyn osgoi tanseilio diogeliadau cyfreithiol sefydledig.

6.2.5. Cefnogaeth

Yn gyffredinol, tuedda cefnogaeth rhanddeiliaid tuag at gyfranogiad gorfodol gyda darparu hyblyg. Nododd llawer o randdeiliaid na fyddai dulliau gwirfoddol yn unig yn ddigonol i fynd i'r afael â'r graddfa o bwysau sy'n deillio o ddatblygu ac sy'n cyfrannu at ddirywiad morol. Ar yr un pryd, roedd ychydig o awydd am rwymedigaethau rhagnodedig unffurf. Roedd y gefnogaeth gryfaf ar gyfer modelau sy'n mynnu cyfranogiad ond sy'n caniatáu dewis o ran sut caiff cyfraniadau eu darparu, yn enwedig drwy fecanweithiau strategol. Gwelwyd hyn fel ffordd o gydbwyso sicrwydd â hyblygrwydd, ac fel yr opsiwn mwyaf tebygol o gynnal hyder rhanddeiliaid yn y tymor hir. Daeth gwahaniaethau pwyslais i'r amlwg rhwng sectorau, ond roedd cydgyfeiriant amlwg o amgylch yr egwyddor nad yw MNB yn ddylai ddibynnu ar ewyllys da yn unig, nac ychwaith osod baich anghymesur. Pwysleisiodd rhanddeiliaid dro ar ôl tro fod eglurder, cymesuredd a thryloywder yn amodau allweddol ar gyfer derbyniad.

6.2.6. Crynodeb

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos nad yw dulliau gwirfoddol ar eu pen eu hunain yn debygol o ddarparu MNB ar y raddfa na'r cysondeb sydd ei angen i fynd i'r afael â phwysau cronnus yn yr amgylchedd morol, tra gall systemau gorfodol cwbl ragnodol gyflwyno cymhlethdod a baich anghymesur os cânt eu dylunio'n wael. Mae ymgysylltu â rhanddeiliaid yn awgrymu cefnogaeth gref i gyfranogiad gorfodol yn egwyddorol, ar yr amod bod

darparu'n aros yn hyblyg ac yn gymesur. Y dull mwyaf cefnogedig oedd model hybrid (lle mae cyfranogiad yn ofynnol ond mae darparu'n cael ei alluogi drwy fecanweithiau strategol ac addasadwy), gan gydbwyso effeithiolrwydd, dichanoldeb ac aliniad â'r fframweithiau cynllunio a thrwyddedu morol presennol.

6.3. Prosiect yn Unig (Ar y Safle) yn erbyn Strategol

Mae'r adran hon yn ystyried a ddylai canlyniadau MNB gael eu darparu gan y prosiect yn unig neu drwy fecanweithiau strategol sy'n gweithredu ar raddfeydd gofodol ehangach. Er eglurder, mae darparu prosiect yn unig (ar y safle) yn cyfeirio at sefyllfa lle caiff mesurau gwella eu sicrhau a'u gweithredu o fewn neu'n union gyfagos i ôl troed datblygiad neu weithgarwch unigol. Mae darparu strategol yn cyfeirio at sefyllfaoedd lle caiff cyfraniadau eu cronni neu eu cydlynu ar draws sawl gweithgarwch er mwyn darparu ymyriadau ar raddfa ecosystem neu ar raddfa ofodol ehangach.

6.3.1. Effeithlonrwydd a Chyfleoedd

Mae darparu prosiect yn unig (ar y safle) yn cynnig manteision megis darparu cysylltiad uniongyrchol gofodol ac effaith rhwng gweithgarwch a mesurau gwella, gan wneud canlyniadau'n fwy gweladwy ac yn haws eu cyfathrebu. Mewn rhai cyd-destunau, megis porthladdoedd, harbyrau neu brosiectau seilwaith eraill, gall mesurau ar y safle gynnig cyfleoedd i integreiddio gwella drwy ddylunio sy'n gynhwysol i natur (NID), neu drwy adferiad lleol i gynefinoedd o fewn ffin y prosiect/datblygiad. Nododd rhanddeiliaid hefyd y gall darparu ar y safle gryfhau atebolrwydd a pherchnogaeth, gan alluogi datblygwyr i ymgorffori gwella'n uniongyrchol mewn prosesau dylunio ac adeiladu ac, mewn rhai achosion, sicrhau buddion ecolegol cynnar neu syth ochr yn ochr â datblygu. Mewn sefyllfaoedd o'r fath, mae achos cryf dros flaenoriaethu dull prosiect yn unig (ar y safle). Felly, gall mesurau ar y safle fod yn arbennig o briodol lle mae effeithiau a chyfleoedd yn lleol, mae cynefinoedd wedi'u deall yn dda, a gall gwelliannau gael eu darparu a'u monitro'n ymarferol o fewn ôl troed y gwaith. Fodd bynnag, pwysleisiodd rhanddeiliaid ar draws sectorau nad yw darparu ar y safle ar ei ben ei hun yn debygol o gyflawni MNB ystyrlon ar raddfa, a bod llawer o'r pwysau mwyaf ar ecosystemau morol (megis diraddiad cynefinoedd, ansawdd dŵr ac aflonyddwch cronnus) yn cael eu profi ar raddfeydd rhanbarthol neu ecosystem a na ellir mynd i'r afael â hwy'n effeithiol drwy brosiectau unigol.

Gall mecanweithiau darparu strategol gynnig cyfleoedd i oresgyn cyfyngiadau darparu prosiect yn unig (ar y safle). Drwy gyfraniadau ar y cyd o sawl gweithgarwch, gall dulliau strategol dargedu cynefinoedd blaenoriaeth, mynd i'r afael ag effeithiau cronnus, a chefnogi ymyriadau sy'n mynnu estyniadau gofodol mwy neu raddfeydd amser hirach. Fodd bynnag, mae angen uchelgais glir a blaenoriaethau wedi'u nodi er mwyn sicrhau bod mesurau strategol yn effeithiol (gweler Adran 6.4.1). Mae darparu strategol yn arbennig o addas ar gyfer ymyriadau megis adfer cynefinoedd, rheoli rhywogaethau goresgynnol, mesurau lleihau pwysau, a chynhyrchu data a thystiolaeth — ymyriadau a allai fod yn llai effeithiol, neu heb gael eu hystyried o gwbl, pe cânt eu darparu gan brosiectau unigol. Mae safbwyntiau sector yn atgyfnerthu'r farn hon; nododd datblygwyr ac aelodau o'r diwydiant fod cyfleoedd ar gyfer gwella ystyrlon ar y safle'n gyfyngedig ac yn aml yn ansicr, yn enwedig yn yr amgylchedd oddi ar y môr. Pwysleisiodd NGOs hefyd na ddylid blaenoriaethu mesurau gweledol ar y safle ar draul camau strategol llai pendant ond mwy effeithiol.

Gyda'i gilydd, gall darparu ar sail prosiect-unig a darparu strategol fod yn ategol, yn hytrach nag yn wrthgyferbyniol, gyda mesurau ar y safle'n chwarae rôl bwysig lle bo'n briodol, ond gyda mecanweithiau strategol yn angenrheidiol i gyflawni canlyniadau ar raddfa.

6.3.2. Dichonoldeb

Nododd rhanddeiliaid y gall darparu ar y safle fod yn arbennig o effeithiol mewn lleoliadau arfordirol neu sy'n cael eu gyrru gan seilwaith, lle mae mynediad, rheolaeth dros y gwaith, ac integreiddio â rhaglenni dylunio ac adeiladu

yn galluogi mesurau gwella i gael eu hymgorffori'n effeithlon ac â chost ychwanegol reoledig. Yn yr amgylchiadau hyn, gall mesurau ar y safle fod yn syml i'w sicrhau drwy amodau trwydded a gallant ddarparu canlyniadau gweledol sy'n berthnasol yn lleol. Fodd bynnag, cydnabuwyd hefyd y gall darparu prosiect-yn-unig (ar y safle) gael ei gyfyngu gan amrywiaeth o ystyriaethau logistaidd ac ymarferol megis diogelwch, gofynion peirianneg, mordwyo a gweithrediadau (yn enwedig oddi ar y môr). Er enghraifft, mae datblygiadau gwynt oddi ar y môr yn aml yn wynebu cyfyngiadau ar fynediad at wely'r môr, parthau diogelwch, a gofynion diogelu asedau sy'n gallu cyfyngu'n sylweddol ar y posibilrwydd o wella cynefinoedd in situ. Er na fyddai hyn yn atal camau ar y safle yn gyfan gwbl, gallai rhai cyfleoedd godi drwy ddyluniad penodol i'r prosiect a thrwy ymgorffori NID, er mwyn galluogi'r seilwaith i weithredu fel cynefin artiffisial. Tra gall mesurau ar y safle fod yn briodol ac yn ymarferol mewn rhai lleoliadau, gall ceisio dibynnu arnynt yn unig gynyddu cymhlethdod prosiect heb ddarparu budd amgylcheddol cyfatebol, yn enwedig oddi ar y môr neu lle mae effeithiau'n wasgaredig.

Gall mecanweithiau darparu strategol gael eu cynllunio i weithredu'n annibynnol ar gyfyngiadau prosiectau unigol, gan alluogi ymyriadau i gael eu gweithredu mewn lleoliadau lle mae llwyddiant yn fwy tebygol ac, o bosibl, yn cael eu targedu at gynefinoedd, rhywogaethau a bylchau tystiolaeth sydd fwyaf eu hangen. Gall dulliau cyllido ar y cyd leihau costau trafod, darparu sicrwydd i ddatblygwyr, ac alluogi sefydliadau arbenigol i arwain darparu a monitro, ac i dreialu arloesiadau a allai arwain at ganlyniadau cadarnhaol hirdymor. Cafodd cronfeydd strategol eu crybwyll yn aml fel cerbydau darparu posibl i hwyluso hyn (gweler Adran 6.4.5). Nododd rhanddeiliaid bwysigrwydd dysgu o fecanweithiau megis yr MRF yn Lloegr, ond pwysleisiodd yr angen i osgoi dyblygu neu ddryswch rhwng rôl mecanweithiau cyllido — e.e., pan gânt eu defnyddio ar gyfer iawndal, megis yr MRF, yn hytrach na budd net/gain. Serch hynny, mae ddichanoldeb yn dibynnu ar drefniadau llywodraethu clir, gan gynnwys yr angen am brosesau tryloyw ar gyfer dyrannu cronfeydd, dewis prosiectau a monitro canlyniadau. Heb y cydrannau hyn, mae perygl y bydd mecanweithiau strategol yn dod yn gymhleth yn weinyddol neu'n colli hyder rhanddeiliaid.

6.3.3. Trosglwyddadwyedd ac Aliniad

Mae darparu prosiect-yn-unig (ar y safle) yn cyd-fynd â chyd-destun polisi morol Cymru, yn enwedig lle mae effeithiau a chyfleoedd yn lleol a gellir sicrhau gwelliannau'n uniongyrchol drwy brosesau trwyddedu a chynllunio morol sydd eisoes wedi'u sefydlu, sy'n gyson â dull seiliedig ar risg, penodol i'r safle ac yn gymesur o reoli'r amgylchedd yn y system Gymreig (fel y trafodir yn Adran 4.2.2). Gall prosiectau seilwaith arfordirol, megis porthladdoedd, harbyrau neu waith arfordirol, fod yn arbennig o addas ar gyfer ymgorffori gwella drwy ddylunio, amodau trwydded, neu ddulliau sy'n gynhwysol i natur, gan alluogi mesurau i gael eu gweithredu o fewn ôl troed y gwaith a chysylltu'n glir â'r ffynhonnell effaith. Gall hyn gefnogi atebolrwydd clir, gweledegd canlyniadau, a chydgysylltu syml â mecanweithiau caniatáu sefydledig.

Mae darparu strategol hefyd yn cyd-fynd yn agos â chyd-destun polisi morol Cymru, gan adlewyrchu dull achos wrth achos, cymesur ac egwyddorol y WNMP o ran gwneud penderfyniadau a'i ddefnydd presennol o amodau trwydded i sicrhau mesurau lliniaru a gwella. Mae'r WNMP hefyd yn cydnabod pwysigrwydd mynd i'r afael ag effeithiau cronnus ac yn cefnogi gwneud penderfyniadau gofodol gwybodus ar draws dyfroedd arfordirol ac oddi ar y môr (gweler Adran 4.2.2). Gellid dylunio mecanweithiau MNB strategol i ategu'r fframwaith hwn drwy dargedu ardaloedd, cynefinoedd neu bwysau a nodir drwy dystiolaeth cynllunio morol, asesiadau strategol neu fonitro cyflwr. Mae'r dull hwn hefyd yn cyd-fynd yn agos ag egwyddorion SMNR, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud ag integreiddio, cydweithredu, gweithio ar raddfa briodol, a rheoli addasol a thymor hir (gweler Adran 2.3). Drwy weithredu ar raddfa raglen neu ranbarthol, gall darparu strategol ddod â chyrff cyhoeddus, datblygwyr a phartneriaid darparu ynghyd i fynd i'r afael â phwysau a blaenoriaethau adfer a rennir mewn modd cydgysylltiedig, gan adlewyrchu sut mae systemau morol yn gweithredu'n ymarferol. Felly, gall darparu strategol alluogi MNB i gyfrannu at amcanion cenedlaethol ehangach, gan gynnwys adferiad morol a chyflawni GES, yn hytrach na chanolbwyntio'n gul ar ganlyniadau lefel prosiect.

6.3.4. Risgiau a Heiriau

Mae Mae dull prosiect-yn-unig (ar y safle) a dull strategol ill dau yn cynnwys risgiau. Ar gyfer darparu prosiect-yn-unig (ar y safle), gall risgiau godi lle caiff mesurau eu dewis yn bennaf am eu bod yn hawdd eu darparu yn hytrach na'u gwerth ecolegol tebygol, a all gyfyngu ar effeithiolrwydd cyffredinol. Fodd bynnag, pan gaiff ymyriadau eu dylunio'n ofalus ac yn cael eu hintegreiddio drwy fecanweithiau megis NID neu adferiad cynefin lleol, gall ymyriadau prosiect-yn-unig (ar y safle) ddarparu buddion pendant, perthnasol yn lleol a chynnal cysylltiad clir rhwng effaith a gwella.

Ni ddylid ystyried mecanweithiau strategol fel ffordd o osgoi cyfrifoldeb am effeithiau. Mae angen amddiffynfeydd clir, felly, i sicrhau bod MNB yn ychwanegol i liniaru ac unrhyw iawndal sy'n gysylltiedig ag MPAs, ac nad yw cyfleoedd ar y safle yn cael eu diystyru'n rhy gynnar. Tynnodd nifer o randdeiliaid (yn enwedig NGOs) sylw at risgiau llywodraethu, gan gynnwys diffyg tryloywder, atebolrwydd aneglur am ganlyniadau, ac ansicrwydd ynghylch stiwardiaeth hirdymor. Dylai mecanweithiau strategol ddangos sut y caiff canlyniadau eu darparu, eu monitro a'u gwarchod dros raddfeydd amser priodol. Yn ogystal, gall fod risg y bydd dull strategol yn canolbwyntio buddsoddiad i ffwrdd o gymunedau yr effeithir arnynt, a bod effeithiau oddi ar y môr yn cael eu trosglwyddo'n ddiofyn i adferiad arfordirol yn hytrach na chanolbwyntio ar yr ardal sydd wedi'i heffeithio..

6.3.5. Cefnogaeth

Ar draws pob llwybr ymgysylltu, roedd cefnogaeth gref a chyson gan randdeiliaid ar gyfer mecanweithiau darparu strategol fel cydran graidd o MNB. Mewn gwirionedd, roedd hyn yn unfrydol ar draws pob dull ymgysylltu â rhanddeiliaid (gweler Adran 5). Er i randdeiliaid gydnabod gwerth mesurau prosiect-yn-unig (ar y safle) mewn rhai cyd-destunau, ychydig a gefnogodd ddull a oedd yn dibynnu'n unig ar ddarparu prosiect-yn-unig. Roedd cefnogaeth ar gyfer darparu strategol yn arbennig o gryf ymhlith rheoleiddwyr, diwydiannau oddi ar y môr ac NGOs amgylcheddol, gan adlewyrchu cydnabyddiaeth rannu o gymhlethdod systemau morol a'r angen i ddarparu ar raddfa. Roedd rhai datblygwyr a rhanddeiliaid yn y diwydiant yn ffafrio mesurau prosiect-yn-unig (ar y safle) lle maent yn amlwg yn hyfyw ac yn gymesur, yn enwedig mewn cyd-destunau arfordirol neu lle gellid integreiddio gwelliannau i ddyluniad prosiect. Fodd bynnag, roedd y rhanddeiliaid hynny a ffafriasai fesurau ar y safle yn cydnabod bod opsiynau strategol yn hanfodol lle mae cyfleoedd ar y safle'n gyfyngedig. Er hyn, pwysleisiodd rhanddeiliaid dro ar ôl tro fod yn rhaid i fecanweithiau strategol gael eu llywodraethu'n dda, bod yn dryloyw, ac yn amlwg yn effeithiol — ac y gallai hyder yn MNB gael ei danseilio heb ddigon o amddiffynfeydd.

6.3.6. Crynodeb

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos nad yw darparu MNB ar sail prosiect-yn-unig (ar y safle) ar ei ben ei hun yn debygol o gyflawni canlyniadau ecolegol ystyrlon ar raddfa yn yr amgylchedd morol, yn enwedig oddi ar y môr lle mae lle, diogelwch a phrosesau ecolegol yn cyfyngu ar yr hyn y gellir ei ddarparu o fewn ôl troed prosiectau unigol.

Mae mecanweithiau darparu strategol yn cynnig potensial mwy i fynd i'r afael â phwysau cronnus a darparu adferiad a gwella ar raddfeydd ecolegol perthnasol, tra hefyd yn gwella ddichanoldeb i ddatblygwyr. Gall dull haenog (gan flaenoriaethu darparu strategol wrth gadw hyblygrwydd ar gyfer mesurau prosiect-yn-unig lle bo'n briodol) fod y model mwyaf effeithiol a chymesur i Gymru gan ei fod yn cyd-fynd â'r arfer cynllunio morol presennol ac yn helpu i gefnogi adferiad ecosystemau hirdymor.

6.4. Egwyddorion Gweithredu Eraill

Mae'r adran hon yn archwilio egwyddorion pwysig eraill y gallai fod angen eu hystyried i weithredu MNB, a gafodd eu hamlygu drwy'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid ond nad oeddent yn cyd-fynd yn naturiol â'r fframwaith asesu blaenorol. Caiff yr egwyddorion eraill hyn eu harchwilio ymhellach isod.

6.4.1. Diffinio MNB

Mae'n bwysig nodi nad yw MNB wedi'i ddiffinio'n llawn ar hyn o bryd. Mae'n bwysig cydnabod y bydd diffiniad clir a chyffredin o MNB yn sylfaenol i'w gymhwyso'n effeithiol yng Nghymru. Mae tystiolaeth o'r adolygiad llenyddiaeth (Adran 4) a'r ymgysylltu â rhanddeiliaid (Adran 5) yn dangos, heb bwrpas wedi'i fynegi'n glir, fod risg y gall MNB gael ei ddehongli'n anghyson, gan arwain at ddryswch â gofynion lliniaru neu iawndal presennol neu ei gymhwyso mewn ffyrdd nad ydynt yn darparu gwelliant ecolegol ystyrlon. Roedd hyn yn thema gyson o'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid.

Pwysleisiodd rhanddeiliaid, yn enwedig rheoleiddwyr ac NGOs amgylcheddol, fod MNB yn rhaid bod yn ychwanegol i'r gofynion presennol o dan gyfundrefnau asesu amgylcheddol a thrwyddedu morol. Mae'r gwahaniaeth hwn yn hanfodol i gynnal uniondeb rheoleiddiol a hyder rhanddeiliaid, ac i sicrhau nad yw MNB yn cael ei ystyried fel mecanwaith i wrthbwyso niwed anochel nac i wanhau amddiffyniadau presennol. Gall diffinio MNB yn glir hefyd gefnogi aliniad strategol â nodau morol ehangach ac ategu datblygu rhestr flaenoriaethau (gweler Adran 6.4.2 isod).

6.4.2. Catalog neu Fframwaith MNB

Er mwyn cefnogi eglurder a chysondeb wrth gymhwyso, dadleuodd nifer o randdeiliaid o blaid datblygu catalog neu fframwaith o gamau MNB blaenoriaeth. Yn hytrach na rhagnodi mesurau penodol ar gyfer pob datblygiad, gallai catalog o'r fath nodi categorïau o ymyrraeth y gwyddys neu y disgwylir y byddant yn darparu budd mewn dyfroedd Cymru. Gallai'r rhain gynnwys, er enghraifft, mesurau lleihau pwysau, adfer a gwella cynefinoedd, camau adfer rhywogaethau, cynhyrchu tystiolaeth, monitro ac arloesi, neu gyfraniadau at fentrau adfer natur strategol.

Fodd bynnag, rhybuddiodd rhai rhanddeiliaid y dylid trin unrhyw gatalog fel offeryn arweiniol yn hytrach na rhestr wirio, gan gadw hyblygrwydd ar gyfer darparu ar sail prosiect yn unig (ar y safle) neu atebion sector-benodol. Mynegodd y rhan fwyaf o randdeiliaid fodlonrwydd i gymryd rhan mewn gwaith i nodi rhestr flaenoriaethau strategol.

6.4.3. Mesurau Y Tu Hwnt i Adferiad

Mae'n amlwg o'r broses ymgysylltu â rhanddeiliaid y dylai MNB ymestyn y tu hwnt i greu cynefinoedd i gynnwys mesurau lleihau pwysau sy'n mynd i'r afael â'r gyriannau sylfaenol o ddirywiad ecolegol. Mewn llawer o gyd-destunau morol, yn enwedig oddi ar y môr neu mewn systemau hynod ddeinamig, gall lleihau pwysau megis aflonyddwch corfforol, sŵn neu effeithiau cronnus ddarparu manteision hirdymor mwy ystyrlon na cheisio gwella cynefinoedd yn uniongyrchol. Tynnodd rhanddeiliaid sylw hefyd at bwysigrwydd galluogi ymyriadau addasol ac arloesol, gan gynnwys camau nad ydynt o reidrwydd yn darparu canlyniadau ar unwaith nac yn gwarantu llwyddiant. Ystyriwyd bod caniatáu i ymyriadau wedi'u dylunio'n dda "fethu" mewn modd rheoledig a thryloyw yn hanfodol i adeiladu'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer adfer morol effeithiol. Nododd rheoleiddwyr hefyd fod gwerth i'w ddysgu o fethiannau, a gellid ystyried gwelliannau mewn data a thystiolaeth fel budd mesuradwy hefyd, er nad yw'r manylion o ran sut y gallai hyn weithio eto'n glir. Yn gyffredinol, ystyriwyd bod hyblygrwydd o'r fath yn fwyaf priodol o fewn mecanweithiau darparu strategol, wedi'u cefnogi gan fonitro cymesur a llywodraethu clir, ac mae'n adlewyrchu egwyddorion SMNR o reoli addasol a dysgu drwy wneud.

Cafodd nifer fach o randdeiliaid hefyd eu cyfeirio at bwysigrwydd cydnabod rhyngweithiadau gyda'r amgylchedd morol ehangach y tu hwnt i fioamrywiaeth yn unig, gan gynnwys yr amgylchedd hanesyddol ac asedau treftadaeth ddiwylliannol megis archeoleg tanddwr a thirweddau hanesyddol. Er nad oedd hyn yn thema amlwg ar draws

ymgysylltu, nodwyd y dylai gweithgareddau adfer neu wella osgoi effeithiau anfwriadol ar nodweddion treftadaeth ac, lle bo'n bosibl, chwilio am gyfleoedd ar gyfer canlyniadau atodol. Yn yr un modd, cyfeiriwyd mewn sylwadau unigol at y potensial i ystyried gwasanaethau ecosystemau ehangach neu fesurau gwerth cymdeithasol ochr yn ochr ag adferiad ecolegol. Nid oedd y safbwyntiau hyn yn cael eu mynegi'n eang ond maent yn tynnu sylw at bwysigrwydd sicrhau bod unrhyw fframwaith MNB yn y dyfodol yn aros yn sensitif i ystyriaethau eraill o fewn prosesau cynllunio a thrwyddedu morol (caiff hyn ei archwilio ymhellach yn Adran 6.4.9).

6.4.4. Dull sy'n Benodol i Sectorau

Mae sectorau morol yn amrywio'n sylweddol o ran sut maent yn rhyngweithio â'r amgylchedd morol, gan gynnwys gwahaniaethau mewn ôl troed gofodol, hyd gweithgarwch, natur effaith amgylcheddol, cyfundrefn rheoleiddiol a'r gallu i gyflawni canlyniadau ecolegol cadarnhaol. O ganlyniad, gwelodd rhai rhanddeiliaid y cymhwyso set unffurf o ddisgwyliadau MNB ar draws pob sector gyda gofal. Nodwyd cymesuredd yn eang fel egwyddor dylunio graidd, gyda gofynion yn cael eu graddio yn ôl natur, graddfa a risg amgylcheddol gweithgareddau gwahanol. Mae'r safbwynt hwn yn cyd-fynd â'r ymarfer presennol mewn cynllunio a thrwyddedu morol yng Nghymru, sydd eisoes yn mabwysiadu dull seiliedig ar risg a chymesur wrth wneud penderfyniadau o dan y WNMP (gweler Adran 4.2.2). Caiff gweithgareddau eu hasesu yn ôl eu graddfa a'u risg amgylcheddol bosibl, gan ganiatáu i ddatblygiadau risg uwch neu hirach eu hoes fod yn ddarostyngedig i fwy o asesiad a monitro, tra caiff gweithgareddau risg is neu fyr eu hoes eu rheoli drwy brosesau llai dwys. Cydnabuwyd hyn gan randdeiliaid fel sylfaen resymegol a chyfarwydd ar gyfer graddio unrhyw ddisgwyliadau MNB yn y dyfodol. Gan adeiladu ar ddull bandio presennol y WNMP, gellid haenu gofynion MNB yn ôl ffactorau megis estyniad gofodol, hyd, dwyster rhyngweithio â gwely'r môr neu'r colofn ddŵr, ac effeithiau cronnus posibl, gan alluogi disgwyliadau cymesur heb gyflwyno cymhlethdod rheoleiddiol ychwanegol.

Nododd rhanddeiliaid (yn enwedig datblygwyr a rheoleiddwyr) fod datblygiadau graddfa fawr, megis ynni adnewyddadwy oddi ar y môr, porthladdoedd ac agregau morol, yn gweithredu o dan gyfyngiadau a chyfleoedd gwahanol iawn o'u cymharu ag gweithredwyr llai neu weithgareddau mwy gwasgaredig. Amlygodd rhai datblygwyr a gweithredwyr y gall prosiectau mawr fod mewn sefyllfa dda i gefnogi darparu MNB strategol, ond y gallai sectorau llai neu weithgareddau gyda marjins gweithredu cul wynebu heriau anghymesur os nad yw gofynion wedi'u halinio'n ofalus. Tynnodd NGOs sylw hefyd nad yw cymesuredd yn golygu lleihau uchelgais ond yn hytrach sicrhau bod disgwyliadau'n briodol ac yn gyflawnadwy. Gall cymhwyso gofynion unfath ar draws sectorau berwi i osod baich afresymol ar rai gweithgareddau neu fethu ag ymgysylltu'n ystyrlon â chyfraniadau gan eraill.

Nodwyd gweithgareddau gwasgaredig a symudol, megis pysgodfeydd (a drafodir yn Adran 4.6.3.4), fel rhai sy'n cyflwyno heriau penodol ar gyfer priodoli, monitro a gorfodi, gan wneud cymhwyso gofynion MNB ar sail prosiect yn anodd yn ymarferol. Mae hyn yn adlewyrchu'r safbwynt a gymerir yn Lloegr, lle mae Defra wedi egluro nad yw pysgodfeydd yn cael eu cynnwys o fewn cwmpas MNG (Defra, 2023b). Serch hynny, tynnodd ymgysylltu rhanddeiliaid ar gyfer yr astudiaeth hon sylw at lwybrau amgen neu ategol posibl ar gyfer y sectorau hyn, gan gynnwys cyfranogiad â chymhelliant, cyfraniadau gwirfoddol at fentrau strategol, neu aliniad agosach â nodau rheoli pysgodfeydd ac acwafechwaith presennol, yn hytrach na rhwymedigaethau MNB uniongyrchol.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos y byddai dull cymesur, seiliedig ar risg (a allai gael ei gefnogi gan fecanweithiau bandio neu haenu) yn gwella ymarferoldeb, derbynioldeb ac effeithiolrwydd MNB yng Nghymru. Byddai dull o'r fath yn galluogi i ddisgwyliadau gael eu teilwra i wahanol fathau o weithgaredd tra'n cynnal uchelgais drosfwaol cyson ar gyfer adfer morol, ac yn sicrhau bod pob sector yn cyfrannu mewn ffyrdd sydd yn briodol i'w rhyngweithio â'r amgylchedd morol.

6.4.5. Mecanweithiau Cyllido

Bydd mecanweithiau cyllido yn alluogwr critigol ar gyfer darparu MNB, yn enwedig mewn perthynas â dulliau strategol. Cytunodd rhanddeiliaid yn eang mai, mewn llawer o gyd-destunau morol (yn enwedig oddi ar y môr), y ffordd fwyaf effeithiol o ddarparu MNB ystyrlon yw drwy gyllid wedi'i grynhoi neu ei gasglu, gan alluogi ymyriadau

i gael eu darparu ar raddfeydd gofodol priodol ac dros raddfeydd amser hirach nag sydd fel arfer yn ymarferol ar gyfer prosiectau unigol.

Nododd mwyafrif y rhanddeiliaid Cronfa MARINE Cymru fel mecanwaith darparu addas ar gyfer cyfraniadau MNB, yn enwedig o ystyried ei ffocws presennol ar adferiad morol. Tynnodd cefnogwyr sylw at fanteision adeiladu ar fecanwaith sydd eisoes wedi ei sefydlu, gan gynnwys strwythurau llywodraethu presennol, partneriaethau darparu, a chyfarwyddiaeth ymysg rhanddeiliaid. O'r safbwynt hwn, gallai alinio cyfraniadau MNB â Cronfa MARINE Cymru leihau dyblygu ac hybu gweithrediad.

Fodd bynnag, roedd amheuon ynghylch dibynnu ar Cronfa MARINE Cymru fel prif neu unig gerbyd darparu MNB. Roedd pryderon yn cynnwys y risg o ehangu'r Gronfa y tu hwnt i'w diben gwreiddiol, cyfyngiadau posibl ar ei gallu i ymdrin â chyfraniadau sector-benodol, a'r angen i sicrhau bod cyllid MNB yn ychwanegol yn glir i ffrydiau cyllido presennol. Pe bai Cronfa MARINE Cymru i chwarae rôl ganolog mewn darparu MNB, byddai angen diffinio'n glir ei gylch gwaith, ei hamcanion a'i threfniadau llywodraethu, a'u haddasu o bosibl i adlewyrchu amcanion penodol MNB.

Nodwyd pwysigrwydd tryloywder ac atebolrwydd wrth ddefnyddio unrhyw gronfeydd sy'n ymwneud ag MNB fel elfennau critigol. Tynnodd rhanddeiliaid sylw at y ffaith y byddai hyder mewn mecanweithiau cyllido yn dibynnu ar adrodd clir a chymesur ynghylch sut y caiff cyfraniadau eu dyrannu, pa ganlyniadau sy'n cael eu darparu, a sut y caiff llwyddiant ei fesur dros amser. Gallai hyn gynnwys adrodd cyhoeddus rheolaidd, cysylltiadau clir rhwng camau a gyllidir a blaenoriaethau strategol, a mecanweithiau i ddangos bod yr ymyriadau a gyllidir yn darparu budd ecolegol gwirioneddol. Gallai enghraifft o hyn fod drwy ddarparu adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Seneddol a fyddai ar gael yn gyhoeddus.

Trafododd rhanddeiliaid hefyd y defnydd priodol o gyllid MNB i gefnogi gweinyddu, cydlynu a chynhwysedd rheoli. Er bod rhai rhanddeiliaid (yn bennaf o'r diwydiant) yn mynegi pryder y gallai cronfeydd gael eu tynnu oddi wrth weithredu uniongyrchol ar lawr gwlad, roedd cydnabyddiaeth eang (gan gynnwys datblygwyr, SNCBs ac NGOs) y byddai gweithredu MNB yn effeithiol yn mynnu amser staff pwrpasol ar gyfer rheoli rhaglenni, cydlynu rhanddeiliaid, monitro a rheoli addasol. Roedd llawer o randdeiliaid yn fodlon i gyfran o'r cyllid gael ei ddefnyddio i gefnogi'r swyddogaethau hyn, cyn belled â'i fod yn dryloyw, yn gymesur ac yn gysylltiedig yn glir ag alluogi darparu effeithiol a chanlyniadau hirdymor.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn awgrymu y bydd mecanweithiau cyllido strategol yn debygol o chwarae rôl ganolog wrth ddarparu MNB yng Nghymru, ond na fydd un mecanwaith sengl yn addas ar gyfer pob cyd-destun. Bydd hyblygrwydd i ddefnyddio gwahanol lwybrau darparu, eglurder ynghylch rôl Cronfa MARINE Cymru, a threfniadau llywodraethu ac adrodd cadarn yn hanfodol i gynnal hyder ac i sicrhau bod cyllid yn cefnogi canlyniadau MNB ystyrlon ac ychwanegol.

6.4.6. Ar y Glannau yn erbyn Ar y Môr

Daeth y gwahaniaeth rhwng yr amgylcheddau morol arfordirol (inshore) ac oddi ar y môr (offshore) i'r amlwg fel ystyriaeth sylfaenol wrth ddylunio a chymhwyso MNB yng Nghymru. Pwysleisiodd rhanddeiliaid yn gyson fod nodweddion ecolegol, argaeledd data, trefniadau llywodraethu a chyfleoedd darparu ymarferol yn wahanol iawn ar draws y cyd-destunau gofodol hyn, a bod angen i unrhyw ddull MNB adlewyrchu'r gwahaniaethau hyn er mwyn aros yn effeithiol ac yn gymesur.

Yn nyfroedd arfordirol, nododd rhanddeiliaid ystod ehangach o gyfleoedd posibl ar gyfer darparu MNB. Mae'r ardaloedd hyn fel arfer yn well eu deall yn ecolegol, fel arfer yn ddarostyngedig i fwy o reolaeth (e.e. MPAs) ac yn fwy cysylltiedig â mentrau adfer presennol, prosiectau dan arweiniad y gymuned, a dulliau rheoli lle-seiliedig. Mae amgylcheddau arfordirol hefyd fel arfer yn cynnig mwy o lle i ymyriadau pendant megis adfer cynefinoedd. O ganlyniad, ystyriwyd yn gyffredinol gan randdeiliaid fod ardaloedd arfordirol yn fwy addas ar gyfer cymysgedd o

ddarparu MNB ar sail prosiect yn unig (ar y safle) a darparu MNB strategol, gyda chysylltiadau cliriach rhwng gweithgareddau, effeithiau a buddion.

Mewn cyferbyniad, ystyriwyd amgylcheddau oddi ar y môr fel rhai sy'n cyflwyno heriau mwy sylweddol ar gyfer gweithredu MNB. Tynnodd rhanddeiliaid sylw at gyfyngiadau data gwaelodlin, amrywioldeb naturiol uchel, cyfyngiadau logistaidd ac anawsterau wrth briodoli newid ecolegol i weithgareddau unigol fel prif rwystrau i ddarparu MNB ar sail prosiect yn unig oddi ar y môr. O ganlyniad, ffafrio strategol o ddarparu MNB oedd barn gyson rhanddeiliaid oddi ar y môr, gan alluogi cyfraniadau i gael eu cyfeirio at ymyriadau blaenoriaethol ar raddfa fawr sy'n mynd i'r afael â phwysau cronnus yn hytrach na cheisio darparu gwelliannau ar sail prosiect yn unig.

Adlewyrchwyd y gwahaniaeth ar y glannau-ar y môr hefyd mewn safbwyntiau ar gymesuredd a ddichanoldeb. Rhybuddiodd rhanddeiliaid fod defnyddio disgwyliadau unfath ar draws y ddwy parth yn peryglu cyfyngu datblygiad oddi ar y môr gyda gofynion afrealistig neu than-ddefnyddio cyfleoedd ar gyfer gwella mewn ardaloedd arfordirol. Yn lle hynny, roedd llawer yn dadlau o blaid dull gofodol wedi'i wahaniaethu, lle mae disgwyliadau ar gyfer cyfraniad MNB yn cael eu siapio gan natur yr amgylchedd morol, y math o weithgaredd a'r raddfa y gellir cyflawni budd ecolegol yn realistig arni.

Yn bwysig, pwysleisiodd rhanddeiliaid na ddylai MNB ddiofynu at ddarparu mewn ardaloedd arfordirol dim ond am ei bod yn haws. Er bod rhywfaint o hyblygrwydd yn angenrheidiol, yn enwedig lle mae cyfleoedd adfer oddi ar y môr yn gyfyngedig, roedd cefnogaeth gref dros sicrhau bod cyfraniadau oddi ar y môr, lle bo modd, yn cael eu cyfeirio tuag at fuddion oddi ar y môr neu ar raddfa system gyfan, gan gynnal perthnasedd ac hygrededd ecolegol. Mae hyn yn atgyfnerthu pwysigrwydd datblygu catalog neu fframwaith MNB (fel y nodwyd yn Adran 6.4.2) ac o bennu sut a ble y caiff ymyriadau MNB eu targedu a'u blaenoriaethu.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos y bydd gweithredu MNB yn effeithiol yng Nghymru yn mynnu fframwaith sy'n sensitif i leoliad, gan gydnabod y gwahaniaethau mewn cyfleoedd a chyfyngiadau rhwng yr amgylcheddau arfordirol ac oddi ar y môr. Bydd teilwra disgwyliadau a mecanweithiau darparu i'r cyd-destunau hyn yn cefnogi ddichanoldeb, yn gwella perthnasedd ecolegol ac yn gwella hyder rhanddeiliaid.

6.4.7. Ystyriaethau Trawsffiniol

Ni fydd MNB yn gweithredu ar wahân i fframweithiau gofodol, rheoleiddiol a pholisi ehangach, ac amlygwyd gan randdeiliaid bwysigrwydd ystyried rhyngweithiadau trawsffiniol a thrawsbolisi mewn unrhyw ddull yn y dyfodol. Mae llawer o weithgareddau morol yn ymestyn ar draws ffiniau gweinyddol, yn rhyngweithio â chyfundrefnau'r DU gyfan neu gyfundrefnau rhyngwladol, neu'n rhychwantu'r rhyngwyneb rhwng systemau cynllunio morol a daearol.

Mae sawl sector sy'n gweithredu yn nyfroedd Cymru (yn enwedig ynni adnewyddadwy oddi ar y môr a cheblau tanddwr) yn gynhenid drawsffiniol, gyda phrosiectau a gweithgareddau yn aml yn croesi ffiniau cenedlaethol neu weinyddol o fewn y DU ac y tu hwnt. Gallai fod bod dull MNB yn y dyfodol yn gydnaws ag, ac yn ategu, dulliau sy'n dod i'r amlwg mewn gweinyddiaethau cyfagos, megis gwaith MNG Lloegr, tra'n aros wedi'i deilwra i flaenoriaethau polisi Cymru. Fodd bynnag, amlygwyd yn gyson bod y cymhlethdod o sut y gallai hyn weithio yn heriol; soniwyd am atebion posibl fel neilltuo prif gyfrifoldeb ar sail lle mae'r rhan fwyaf o ddatblygiad wedi'i leoli, ochr yn ochr â chydlynu clir rhwng gweinyddiaethau i reoli effeithiau trawsffiniol ac i osgoi dyblygu gofynion.

Mae'r rhyngwyneb rhwng cynllunio morol a daearol hefyd yn rhywbeth y mae angen ei ystyried, yn enwedig mewn perthynas â'r parth rhynglanwol a datblygu arfordirol. Nododd rhanddeiliaid fod NBB daearol eisoes yn gymwys hyd at y marc dŵr isel ar gyfartaledd (mean low water mark), gan godi cwestiynau am sut y byddai MNB yn gweithredu ochr yn ochr â, neu y tu hwnt i, y ffin hon. Gwelwyd delineiad clir o gwmpas a chyfrifoldeb fel rhywbeth hanfodol i osgoi dyblygu, bylchau neu gyfrif ddwbl anfwriadol o fuddion. Pwysleisiodd nifer o randdeiliaid bwysigrwydd dull cydgysylltiedig sy'n cydnabod parhad ecolegol rhwng systemau daearol, rhynglanwol ac isddrofannol, tra'n parchu'r fframweithiau rheoleiddiol penodol sy'n gymwys. Nododd rhanddeiliaid eraill fod ystyriaethau trawsffiniol yn ymestyn y tu hwnt i ffiniau awdurdodaethau i gynnwys cysylltedd ecolegol swyddogaethol, megis cludiant

gwaddodion, symudiadau rhywogaethau, a phwysau a rennir ar draws moroedd rhanbarthol. O'r safbwynt hwn, ystyriwyd bod mecanweithiau darparu MNB strategol yn arbennig o werthfawr, gan eu bod yn galluogi ymyriadau i gael eu targedu ar raddfeydd ecolegol ystyrlon yn hytrach nag i gael eu cyfyngu gan ffiniau prosiect yn unig.

Mae datblygiad gwynt oddi ar y môr yn enghraifft glir o weithgaredd sydd ag ymhlygion trawsffiniol a thrawsbolisi. Er enghraifft, gall prosiectau sy'n dod i'r amlwg o broses Lesio Gwynt Oddi ar y Môr Rownd 5 rannu dyfroedd tiriogaethol Cymru a Lloegr. Gall prosiect o'r fath gynhyrchu effeithiau ar draws sawl parth gofodol a pholisi, gan gynnwys ardaloedd morol oddi ar y môr ac ar y môr arfordirol, yn ogystal ag amgylcheddau daearol drwy lannau ceblau allforio a chysylltiadau grid dilynol. O ganlyniad, gallai un prosiect unigol ymgysylltu â goblygiadau NBB ac MNB yng Nghymru, tra'n rhyngweithio hefyd â gofynion BNG Lloegr ac unrhyw fframwaith MNG yn y dyfodol. Felly, mae'n bwysig ystyried nid yn unig cydlynu trawsffiniol, ond hefyd aliniad polisi wrth ddatblygu dulliau MNB.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn dangos y bydd gweithredu MNB yn effeithiol yng Nghymru yn mynnu ystyriaeth ofalus o ryngweithiadau trawsffiniol a thrawsbolisi. Bydd angen mynegi'n glir y cwmpas, cydlynu cryf gyda gweinyddiaethau cyfagos a systemau cynllunio daearol, ac alinio â nodau adfer morol ehangach er mwyn sicrhau bod MNB yn gwella — ac nid yn cymhlethu — y dirwedd bolisi a rheoleiddiol bresennol.

6.4.8. Monitro

Cafodd monitro effeithiol ei nodi'n gyson fel agwedd bwysig ar weithredu MNB, er mwyn dangos bod ymyriadau'n darparu canlyniadau ecolegol ystyrlon ac i gynnal hyder ymhlith rheoleiddwyr, datblygwyr a rhanddeiliaid ehangach. Pwysleisiodd cyfranogwyr y dylai monitro fod yn gymesur, yn canolbwyntio ar ganlyniadau, ac yn gysylltiedig yn glir ag amcanion MNB, yn hytrach na chael ei yrru gan ofynion casglu data beichus. Yn y cyd-destun morol, lle gall newid ecolegol ddigwydd dros raddfeydd amser hir ac mae amrywioldeb yn uchel, rhybuddiodd rhanddeiliaid yn erbyn fframweithiau monitro sy'n rhoi blaenoriaeth i ddangosyddion tymor byr neu hawdd eu mesur ar draul adferiad swyddogaethol, gwydnwch, neu leihau pwysau.

Cefnogwyd yn eang gan randdeiliaid ddull monitro sy'n adeiladu ar raglenni presennol a ffynonellau tystiolaeth lle bynnag y bo modd, gan gynnwys asesiadau cyflwr ar gyfer MPAs, monitro strategol sy'n gysylltiedig ag ymdrechion adfer strategol, a data a gesglir drwy drwyddedu morol a gofynion monitro sectorol. Ystyriwyd bod mecanweithiau darparu strategol neu gronfaio (fel y trafodir yn Adran 6.4.5) yn cynnig manteision penodol ar gyfer monitro, gan eu bod yn galluogi casglu data cydgysylltiedig, cysondeb mewn dulliau, a stiwardiaeth hirdymor y tu hwnt i raddfeydd amser prosiectau unigol. Yn bwysig, cafodd monitro ei fframio'n eang fel offeryn gwerthfawr ar gyfer dysgu a rheoli addasol ac nid yn unig fel mecanwaith cydymffurfio.

O ran cyfrifoldeb am fonitro, ystyriwyd gan randdeiliaid mai CNC a/neu Lywodraeth Cymru oedd fwyaf addas i ddarparu rôl oruchwylio a sicrhau ansawdd, wedi'i chanolbwyntio ar osod disgwyliadau, adolygu canlyniadau, a sicrhau atebolrwydd, yn enwedig os a phryd y caiff MNB ei ddarparu drwy fecanweithiau strategol. Ystyriwyd mai'r corff cyflawni oedd mwyaf priodol i ddylunio a gweithredu rhaglenni monitro, gan dynnu ar arbenigedd ecolegol arbenigol a gweithredu yn unol ag amcanion a safonau cytunedig. Byddai rôl datblygwyr neu grwpiau eraill y'u gofynnir iddynt ddarparu MNB, fel arfer, yn cynnwys cyfrannu drwy gyllido, darparu data perthnasol ar brosiectau, darparu cyngor arbenigol neu gydymffurfio â gofynion adrodd cytunedig, yn hytrach na chynnal monitro pwrpasol eu hunain.

6.4.9. Ystyriaethau Rhanddeiliaid Eraill

Bydd darparu MNB yn effeithiol yn dibynnu ar ymgysylltu a chydlynu parhaus gyda'r ystod eang o sectorau sy'n gweithredu o fewn dyfroedd Cymru a dyfroedd cyfagos, gan gydnabod bod angen cynllunio gwella amgylcheddol ochr yn ochr â ystyriaethau diogelwch, treftadaeth, seilwaith a gweithrediadau. Mae'r amgylchedd morol yn ofod a rennir ac sy'n aml yn gyfyngedig, lle mae nifer o ddefnyddiau yn gorgyffwrdd yn ofodol ac yn amserol. O ganlyniad, efallai na fydd ymyriadau megis creu ac adfer cynefinoedd bob amser yn briodol mewn ardaloedd a ddefnyddir ar gyfer mordwyo a llwybrau llongau, gweithrediadau porthladdoedd a harbyrau, ardaloedd angori a draenio, ceblau

a phibellau tanddwr, gweithgareddau amddiffyn, neu safleoedd o bwysigrwydd archeolegol a hanesyddol. Felly, bydd angen lleoli a dylunio mesurau gwella yn ofalus er mwyn osgoi gwrthdaro â'r defnyddiau sefydledig hyn a chyfrifoldebau statudol.

Tynnodd yr ymgysylltu â rhanddeiliaid ar gyfer yr astudiaeth hon sylw at bwysigrwydd trafodaeth gynnar a pharhaus gyda'r awdurdodau perthnasol, rheoleiddwyr a pherchnogion asedau, er mwyn nodi cyfyngiadau o'r cychwyn cyntaf a sicrhau bod cyfleoedd MNB yn ystyrlon yn ecolegol ac yn ymarferol ei ddarparu. Byddai integreiddio ystyriaethau MNB i drafodaethau cyn-cais, trwyddedu morol a phrosesau cynllunio yn galluogi i botensial gwella, sensitifrwydd a gofynion gweithredol gael eu hasesu gyda'i gilydd. Gall cydweithredu helpu i nodi cyd-fanteision, er enghraifft drwy ymgorffori NID mewn uwchraddiadau seilwaith porthladdoedd neu arfordirol, neu dargedu gwella mewn ardaloedd lle mae fframweithiau rheoli neu fonitro eisoes ar waith. Mae'r math hwn o waith traws-sector yn cyd-fynd yn agos ag egwyddorion SMNR a'r WNMP, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud ag integreiddio, cydweithredu a gwneud penderfyniadau ar y raddfa ofodol briodol. Felly, dylid ystyried ymgysylltu parhaus fel cydran graidd o weithrediad, gan helpu i sicrhau bod darparu MNB yn hyfyw, yn briodol yn lleol, ac yn gydnaws â'r defnydd ehangach a rheolaeth o foroedd Cymru.

7. Crynodeb

Mae'r Astudiaeth Sgopio MNB hon wedi archwilio a ellir, ac os felly sut, y gellid cymhwyso dull budd net i'r amgylchedd morol yng Nghymru. Gan dynnu ar adolygiad helaeth o'r llenyddiaeth a'r polisi, ochr yn ochr â rhaglen strwythuredig o ymgysylltu â rhanddeiliaid, mae'r astudiaeth wedi archwilio'r cyfleoedd, y risgiau a'r ystyriaethau ymarferol sy'n gysylltiedig â chyflwyno MNB o fewn fframwaith cynllunio a thrwyddedu morol Cymru.

Mae'r adolygiad o ddulliau rhyngwladol, y DU, a llywodraethau datganoledig yn dangos, er bod gofynion statudol ar gyfer budd net yn parhau'n gyfyngedig, bod symudiad cynyddol tuag at ymgorffori canlyniadau net cadarnhaol o fewn polisi ac ymarfer morol. O ganlyniad i hyn, ochr yn ochr ag adborth rhanddeiliaid, mae'n amlwg nad oes un model unigol, sy'n gymwys yn gyffredinol, ar gyfer darparu MNB. Mae dulliau gwahanol yn cynnig manteision ac anfanteision penodol yn dibynnu ar y cyd-destun, y sector a'r raddfa, ac mae'r dadansoddiad yn tynnu sylw at gyfaddawdau clir rhwng uchelgais, darpariaeth a sicrwydd rheoleiddiol.

Mae gan Gymru fframwaith polisi a deddfwriaethol sefydledig a galluog o fewn yr hyn y gellid ystyried MNB. Mae deddfwriaeth allweddol, gan gynnwys Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, ynghyd ag egwyddorion SMNR, eisoes yn hybu gwydnwch hirdymor, atal, integreiddio a rheoli addasol (gweler Adran 2.3). Mae'r WNMP hefyd yn darparu fframwaith gofodol a pholisi cydlynol ar gyfer gwneud penderfyniadau morol, gan ymgorffori dulliau seiliedig ar risg ar gyfer trwyddedu a datblygu sectorau, ac fe allai gynnig mecanwaith ymarferol y gellid integreiddio unrhyw ystyriaethau MNB yn y dyfodol trwyddo (gweler Adran 4.2.2).

Mae tystiolaeth o ymgysylltu â rhanddeiliaid yn dangos bod systemau sy'n llwyr seiliedig ar fetrigau yn wynebu heriau sylweddol mewn cyd-destunau morol, yn enwedig oddi ar y môr, oherwydd cymhlethdod ecolegol, cyfyngiadau data a graddfeydd adfer hir. Ystyrid dulliau ansoddol neu hybrid, sydd wedi'u seilio ar wydnwch ecosystemau, lleihau pwysau, a chynlluniau strategol, fel y dull mwyaf priodol ar gyfer dyfroedd Cymru, cyn belled eu bod yn cael eu cefnogi gan ganllawiau, llywodraethu a threfniadau monitro clir. Cytunodd rhanddeiliaid yn eang nad yw dulliau gwirfoddol yn unig yn debygol o gyflawni MNB ar y raddfa angenrheidiol, a bod cyfranogiad gorfodol, yn egwyddorol, yn angenrheidiol i sicrhau cysondeb a thegwch, tra'n cadw hyblygrwydd o ran darparu. Nodwyd dulliau sector-benodol a gofodol wedi'u gwahaniaethu fel mecanweithiau posibl i sicrhau cymesuredd a ddichanoldeb ar draws gweithgareddau morol amrywiol. Cefnogwyd dull strategol o weithredu MNB yn unfrydol a chytunwyd yn eang bod mecanweithiau cyllido wedi'u cronfaio yn ffordd o alluogi darparu ar raddfeydd ecolegol ystyrlon, tra ystyriwyd bod dal lle i ddarparu MNB ar sail prosiect yn unig (ar y safle).

Mae'r astudiaeth sgopio yn amlygu mai maes cymhleth yw hwn, gyda llawer o gymhlethdodau a fydd yn mynnu gweithrediad gofalus a thrylwyr. Os caiff MNB ei ddatblygu yng Nghymru, ac roedd mwyafrif y rhanddeiliaid a gymerodd ran o blaid hyn, mae'r dystiolaeth yn awgrymu y byddai angen ystyriaeth ofalus o'r ffurf y gallai ei chymryd, y mecanweithiau drwy ba rai y gellid ei darparu, a sut y byddai'n rhyngweithio â'r prosesau cynllunio a thrwyddedu morol presennol. Mae'r dadansoddiad yn dangos y gallai dulliau sy'n hyblyg, cymesur ac sy'n gallu esblygu dros amser fod yn fwy addas i gymhlethdod systemau morol na modelau rhagbaratodol a hynod ragnodol.

8. Cyfeiridau

Auckland Council (2016). Auckland Unitary Plan (Operative in Part). Auckland: Auckland Council. Available at: https://www.aucklandcouncil.govt.nz/plans-projects-policies-reports-bylaws/our-plans-strategies/unitary-plan/Pages/default.aspx [Cyrchwyd: Hydref 2025].

BIOFIN (2023). Habitat banking in Colombia: Preserving biodiversity and creating economic opportunities. 11 May. Available at: https://www.biofin.org/knowledge-product/policy-brief-habitat-banking-colombia-preserving-biodiversity-and-creating [Cyrchwyd: Hydref 2025].

British Ecological Society (2023). Wales Policy Group, Caffi Ecology: Net Benefits for Biodiversity Report. Available at: https://www.britishecologicalsociety.org/wp-content/uploads/2023/03/2023_WPG_Caffi-Ecology_Report.pdf [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Chartered Institute of Ecology and Environmental Management (CIEEM) (2022). Welsh Government's approach to net benefits for biodiversity and the DECCA framework in the terrestrial planning system: briefing paper. Winchester: CIEEM. Available at: https://cieem.net/wp-content/uploads/2022/08/Net-Benefits-briefing.pdf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Convention on Biological Diversity (CBD) (2022). Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. Available at: https://www.cbd.int/gbf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Darbi, M. and Wende, W. German impact mitigation regulation – an example towards no net loss of biodiversity? ICCB-ECCB 2015, Symposium 124 "Biodiversity management and development: challenges, opportunities and new directions". 4 August, 2015, Le Corum, Montpellier.

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) (2017). NI Biodiversity Checklist. Belfast: DAERA. Available at: https://www.northernireland.gov.uk/publications/ni-biodiversity-checklist-documents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) (2018). Draft Marine Plan for Northern Ireland. Belfast: DAERA. Available at: https://www.daera-ni.gov.uk/articles/marine-plan-northern-ireland [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DEARA) (2023). Biodiversity Strategy 2023–2030. Available at: https://www.daera-ni.gov.uk/topics/biodiversity [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) (2024a). Environmental Improvement Plan for Northern Ireland. Belfast: DAERA. Available at: https://www.daera-ni.gov.uk/publications/environmental-improvement-plan-northern-ireland [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) (2024b). Northern Ireland Marine Protected Areas (MPAs) Strategy Review 2024–2030. Belfast: DAERA. Available at: https://www.daera-ni.gov.uk/consultations/consultation-northern-ireland-marine-protected-areas-mpas-strategy-review [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs (DAERA) (2025). Northern Ireland Blue Carbon Action Plan 2025–2030. Belfast: DAERA. Available at: https://www.daera-ni.gov.uk/publications/northern-ireland-blue-carbon-action-plan-2025-2030 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Climate, Energy and the Environment (Ireland) (2023). National Marine Planning Framework. Dublin: Department of Climate, Energy and the Environment. Available at: https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/publications/national-marine-planning-framework-2/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Climate, Energy and the Environment (Ireland) (2025). National Designated Maritime Area Plan (DMAP) for Offshore Renewable Energy. Dublin: Department of Climate, Energy and the Environment. Available at: https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/publications/national-designated-maritime-area-plan-dmap-for-offshore-renewable-energy/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra) (2018). 25 Year Environment Plan. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/25-year-environment-plan [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food and Rural Affairs (Defra) (2019). Marine strategy part one: UK updated assessment and Good Environmental Status. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/marine-strategy-part-one-uk-updated-assessment-and-good-environmental-status [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra) (2023a). Statutory biodiversity metric tools and guides. London: Defra. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/statutory-biodiversity-metric-tools-and-guides [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra) (2023b). Consultation on the principles of marine net gain. Available at: https://www.gov.uk/government/consultations/consultation-on-the-principles-of-marine-net-gain [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra) and Marine Management Organisation (MMO) (2024). Explore marine plans. Available at: https://www.gov.uk/guidance/explore-marine-plans [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department for Environment, Food and Rural Affairs (Defra) (2025). Biodiversity net gain for nationally significant infrastructure projects. Available at: https://www.gov.uk/government/consultations/biodiversity-net-gain-for-nationally-significant-infrastructure-projects [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Fisheries and Oceans Canada (DFO) (2019). Policy for Applying Measures to Offset Harmful Impacts to Fish and Fish Habitat Under the Fisheries Act. Ottawa: DFO. Available at: https://www.dfo-mpo.gc.ca/pnw-ppe/reviews-revues/policies-politiques-eng.html [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Fisheries and Oceans Canada (DFO) (2019). Policy for Applying Measures to Offset Harmful Impacts to Fish and Fish Habitat Under the Fisheries Act. Ottawa: DFO. Available at: https://www.dfo-mpo.gc.ca/pnw-ppe/reviews-revues/policies-politiques-eng.html [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Department of Fisheries and Oceans Canada (DFO) (2025). Ecosystem Approach to Fisheries Management Science Methods Toolbox. Available at: https://open.canada.ca/data/en/dataset/5c039538-7605-41f1-a9ba-c3cf82200334 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Environment (Wales) Act (2016). Available at: https://www.legislation.gov.uk/anaw/2016/3/contents/enacted [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Environment Act (2021) (c.30). London: The Stationery Office. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/30/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Environmental Protection Agency (EPA) United States (1972). Clean Water Act. Washington, D.C.: EPA. Available at: https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-water-act [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Fisheries Act 2020 (2020) Fisheries Act 2020. UK: Parliament. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/22/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

HM Government, Northern Ireland Executive, Scottish Government and Welsh Government (2011). UK Marine Policy Statement. London: The Stationery Office. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/uk-marine-policy-statement [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

HM Government (2018). A Green Future: Our 25 Year Plan to Improve the Environment. London: Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra). Available at: https://www.gov.uk/government/publications/25-year-environment-plan [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

HM Government (2023). Environmental Improvement Plan 2023. London: Department for Environment, Food & Rural Affairs (Defra). Available at: https://www.gov.uk/government/publications/environmental-improvement-plan [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Marine Act (Northern Ireland) (2013). c.10. Available at: https://www.legislation.gov.uk/nia/2013/10/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Marine and Coastal Access Act (2009). c.23. London: The Stationery Office. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/23/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Marine (Scotland) Act (2010). asp 5. Available at: https://www.legislation.gov.uk/asp/2010/5/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Marine Strategy Regulations (2010). SI 2010/1275. Available at: https://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/1275/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Marine Management Organisation (MMO) (2025). The East Marine Plan: Pioneering a new approach and publication of the Sustainability Appraisal Scoping report. Available at: https://marinedevelopments.blog.gov.uk/2025/04/09/the-east-marine-plan-pioneering-a-new-approach-and-publication-of-the-sustainability-appraisal-scoping-report/ [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Natural England (2024). Biodiversity Gain Site Register. Available at: https://environment.data.gov.uk/dataset/6c0d712b-4716-4da9-923c-8d7cb127bff5 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Natural England (2026). Marine Net Gain Assessment Framework. NECR689. Report prepared by Howell Marine Consulting and Environmental Resources Management for Defra. Available at: https://publications.naturalengland.org.uk/publication/5257266440437760 [Cyrchwyd: Chwefror 2026].

NatureScot (2021). Scottish Marine Environmental Fund (SMEEF). Available at: https://www.nature.scot/SMEEF [Cyrchwyd: Medi 2025].

NatureScot (2023). Developing with Nature guidance. Inverness: NatureScot. Available at: https://www.nature.scot/doc/developing-nature-guidance [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

NatureScot (2024). A Biodiversity Metric for Scotland's Planning System Available at: https://www.nature.scot/doc/biodiversity-metric-scotlands-planning-system-key-issues-consultation [Cyrchwyd: Medi 2025].

National Environment Management Authority (NEMA) (2022). Uganda National Guidelines for Biodiversity and Social Offsets. Kampala: NEMA. Available at: https://www.nema.go.ug/en/national-guidelines-for-biodiversity-and-social-offsets/ [Cyrchwyd: Medi 2025].

National Environment Management Authority (NEMA) (2024). Uganda National Biodiversity Strategy and Action Plan III (2025–2030). Kampala: NEMA. Available at: https://www.nema.go.ug/en/national-biodiversity-strategy-and-action-plan-iii-2025-2030/ [Cyrchwyd: Medi 2025].

Nature Repair Act (2023). Commonwealth of Australia. Available at: https://www.legislation.gov.au/C2023A00121 [Cyrchwyd: Medi 2025].

New South Wales Government (2025). Biodiversity Offsets Scheme. Available at: https://www.environment.nsw.gov.au/topics/animals-and-plants/biodiversity-offsets-scheme [Cyrchwyd: Medi 2025].

Office for Environmental Protection (2024). OEP report on the drivers and pressures affecting nature in Northern Ireland. Available at: https://www.theoep.org.uk/report/drivers-and-pressures-northern-ireland [Mynediad: Hydref 2025].

OSPAR Commission (1992). Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic. Available at: https://www.ospar.org/convention [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

OSPAR Commission (2021). North-East Atlantic Environment Strategy 2030. Available at: https://www.ospar.org/convention/strategy [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Petroleum Act (1998). Petroleum Act 1998. UK: Parliament. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/17/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Planning and Infrastructure Bill (2024–26). UK Parliament. Available at: https://bills.parliament.uk/bills/3946 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Pouvreau, S., Cochet, H., Fabien, A., Arzul, I., Lapegue, S., Gachelin, S., Salaun, B. (2021). Inventory, ecological diagnosis and restoration of the main flat oyster beds in Brittany: the FOREVER project. Available at: https://doi.org/10.13155/79506 [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Republic of Uganda (2019). National Environment Act 2019. Kampala: Government of Uganda. Available at: https://nema.go.ug/sites/all/themes/nema/docs/NationalEnvironmentAct [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Scottish Government (2015). Scotland's National Marine Plan. Edinburgh: Scottish Government. ISBN 9781785442148. Available at: https://www.gov.scot/publications/scotlands-national-marine-plan/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Government (2022). A Blue Economy Vision for Scotland. Edinburgh: Scottish Government. ISBN 9781804358856. Available at: https://www.gov.scot/publications/blue-economy-vision-scotland/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Government (2023). National Planning Framework 4. Available at: https://www.gov.scot/publications/national-planning-framework-4/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Government (2024a). Scottish Biodiversity Strategy to 2045: Tackling the Nature Emergency in Scotland. Edinburgh: Scottish Government. ISBN 9781836011507. Available at: https://www.gov.scot/publications/scottish-biodiversity-strategy-2045/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Government (2024b). Scottish Biodiversity Delivery Plan 2024–2030. Edinburgh: Scottish Government. ISBN 9781836011507. Available at: https://www.gov.scot/publications/scottish-biodiversity-delivery-plan-20242030/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Marine Environmental Enhancement Fund (SMEEF) (2025). Available at: https://smeef.scot/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Scottish Parliament (2025). Natural Environment (Scotland) Bill. Edinburgh: Scottish Parliament. Available at: https://www.parliament.scot/bills-and-laws/bills/s6/natural-environment-scotland-bill [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Simpson, M. (2023). Biodiversity in planning in post-Brexit Northern Ireland: The potential contribution of planning to biodiversity conservation and enhancement. Ulster University. Available at: https://pure.ulster.ac.uk/en/publications/biodiversity-in-planning-in-post-brexit-northern-ireland-the-pote [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Spanish Government (2023). Ministry for the Ecological Transition and the Demographic Challenge. Planes de Ordenación del Espacio Marítimo de España (Maritime Spatial Plan). Available at:

https://www.miteco.gob.es/es/costas/temas/proteccion-medio-marino/ordenacion-del-espacio-maritimo.html [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Stuart, A., Bond, A. and Franco, A.M.A. (2025). Public opinions of a net outcome policy: The case of biodiversity net gain in England, Journal of Environmental Management, 394, p. 127421.

The Environmental Targets (Marine Protected Areas) Regulations (2023). (SI 2023/94) London: The Stationery Office. Available at: https://www.legislation.gov.uk/uksi/2023/94/contents/made [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

The Guardian (2025). Labour housing plans could destroy 215,000 hectares of nature in England, analysis shows. July 2025. Available at: https://www.theguardian.com/environment/2025/jul/10/building-regulations-nature-biodiversity-analysis-england [Cyrchwyd: Hydref 2025].

Town and Country Planning Act (1990). (c.8). London: The Stationery Office. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/8/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

United Nations (UN) (2015). Sustainable Development Goals. Available at: https://sdgs.un.org/goals [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025]

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (2015). Available at: https://unfccc.int/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

United Kingdom (UK) Government (2021). Net Zero Strategy: Build Back Greener. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/net-zero-strategy [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

United Kingdom (UK) Government (2022). British Energy Security Strategy. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/british-energy-security-strategy/british-energy-security-strategy [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

UK Government (2023). Offshore Wind Environmental Improvement Package — Energy Security Bill factsheet. London: UK Government. Available at: https://www.gov.uk/government/publications/energy-security-bill-factsheets/energy-security-bill-factsheet-offshore-wind-environmental-improvement-package [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

United Kingdom (UK) Government (2025). The Marine Recovery Funds Regulations 2025. Available at: https://www.legislation.gov.uk/uksi/2025/1230/ [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

United States Department of Agriculture (USDA), Natural Resources Conservation Service (NRCS) (2025). Wetland Mitigation Banking Program. Available at: https://www.nrcs.usda.gov/programs-initiatives/wetland-mitigation-banking-program [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Victoria. Department of Natural Resources and Environment (2002). Victoria's Native Vegetation Management: A Framework for Action. East Melbourne: Department of Natural Resources and Environment. Available at: https://www.environment.vic.gov.au/__data/assets/pdf_file/0021/90363/Native_Vegetation_Management_-_A_Framework_for_Action.pdf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

WCS Uganda (2021). Mitigating Development Impacts on Biodiversity. Available at: https://uganda.wcs.org/Initiatives/Mitigating-Development-Impacts-on-Biodiversity.aspx [Cyrchwyd: Hydref 2025]

Well-being of Future Generations (Wales) Act (2015). anaw 2. Available at: https://www.legislation.gov.uk/anaw/2015/2/contents/enacted [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2015). Nature Recovery Action Plan: Our Strategy for Nature. Cardiff: Welsh Government. Available at: https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/nature-recovery-action-plan-2015.pdf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2016). Introducing Sustainable Management of Natural Resources. Available at: https://naturalresources.wales/media/678063/introducing-smnr-booklet-english-final.pdf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2019). Welsh National Marine Plan. Cardiff: Welsh Government. Available at: https://www.gov.wales/welsh-national-marine-plan [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2021a). Net Zero Wales Carbon Budget 2 (2021–25). Cardiff: Welsh Government. Available at: https://www.gov.wales/net-zero-wales-carbon-budget-2-2021-2025 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2021b). Future Wales: The National Plan 2040. Cardiff: Welsh Government. Available at: https://www.gov.wales/future-wales-national-plan-2040 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2022). Biodiversity Deep Dive: Recommendations. Available at: https://www.gov.wales/biodiversity-deep-dive-recommendations [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2024). Planning Policy Wales. Available at: https://www.gov.wales/planning-policy-wales [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2025a). Marine Planning Technical Statement: Marine Ecosystem Resilience, Restoration and Enhancement (Policy ENV_01). Available at: https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2025-09/marine-planning-technical-statement-resilient-marine-ecosystems-env01.pdf [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Welsh Government (2025b). Offshore Wind Task and Finish Group Action Plan: 2025 to 2026. Cardiff: Welsh Government. Available at: https://www.gov.wales/offshore-wind-task-and-finish-group-action-plan-2025-2026 [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Wildlife and Natural Environment Act (Northern Ireland) (2011). c.15. (Northern Ireland). Available at: https://www.legislation.gov.uk/nia/2011/15/contents [Cyrchwyd: Rhagfyr 2025].

Witteveen and Bos (2020). Nature-Inclusive Design: A Catalogue for Offshore Wind Infrastructure.

WSP (2024). First large scale transplantation of eelgrass in Denmark. Available at: https://stateofgreen.com/en/solutions/first-large-scale-transplantation-of-eelgrass/ [Cyrchwyd: Hydref 2025].